

Pia Siitari-Parkkinen

PERHEVÄKIVALTA

Skenaarioperusteinen verkkokurssi terveysalan koulutukseen

PERHEVÄKIVALTA

Skenaarioperusteinen verkkokurssi terveysalan koulutukseen

Pia Siitari-Parkkinen
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Hoitotyön koulutusohjelma
Oulun seudun
ammattikorkeakoulu

Riko minut

Riko minut rakkaani

riko minut vaan

ehjäksi en enää tahtoisikaan

loppuun vie työsi,

kun aloitit sen

ole niin, ole niin armollinen

Riko minut rakkaani,

etten enää nää,

etten enää kuule tämän enempää

elämäsi jatkuu

minä elin sen

pyyntöni on viimeinen

Riko minut rakkaani

riittää jo tää

en minä tiellesi esteeksi jää

toisten on vuoro

he palvokoot nyt

yksi on niin väsynyt.

Kun saan syyn, niin tää päättyy

täytä toiveeni, riko minut rakkaani.

Riko minut rakkaani

riko minut vaan

ehjäksi en enää tahtoisikaan

loppuun vie työsi,

kun aloitit sen

ole niin, ole niin armollinen

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Hoitotyö, terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Pia Siitari-Parkkinen

Opinnäytetyön nimi: Perheväkivalta

Skenaarioperusteinen verkkokurssi terveystieteen koulutukseen

Työn ohjaajat: Tiina Tervaskanto-Mäentausta & Ulla Paananen

Työn valmistumislukukausi ja – vuosi: Kevät 2014

Sivumäärä: 85 + 10

Perheväkivalta on lisääntyvä, ylisukupolvistuva, monitahoinen ja globaali ongelma, joka vaikuttaa usean suomalaisen elämään suoraan tai välillisesti. Vaikein, hengenvaarallinen väkivallan muoto on vainoterrori. Se on yleensä pitkäaikainen, jopa loppuelämän vaikuttava. Käytännössä ajoissa tunnistettu perheväkivalta tai sen uhka ja siihen puuttuminen ovat tehokkain tapa ehkäistä syntymästä vakavia, jopa elinikäisiä seurauksia. Raskaimmat seuraukset kantavat uhrin, jotka pääosin ovat naisia ja lapsia. Noin 90 prosenttia uhreista ovat naisia ja tekijät miehiä. Taloudellisia kustannuksia maksaa koko yhteiskunta. Suomessa perheväkivalta huomioitiin laissa ensimmäisen kerran vuonna 1970, kun nk. kotikuritus kiellettiin. Nykyään kaikki perheen sisäinen väkivalta on kriminalisoitua ja virallisen syytteen alaisena. Uusin vuoden 2014 alusta voimaantullut laki on vainon kriminalisointi. Uhrit tavoitetaan poliisin ohella lähinnä perusterveydenhuollon, päiväkotien ja koulujen kautta, joten ensiarvoisen tärkeää on sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden ammattitaidon kehittäminen perheväkivaltavastaiseen työhön.

Opinnäytetyöni on INNOPI:n tilaama verkkokurssi Oulun seudun sosiaali- ja terveystieteen ammatti-korkeakoululle. Kurssi soveltuu sellaisenaan myös yliopiston käyttöön. Kurssi on suunniteltu vapaavalinnaiseksi opinnoksi. Mielestäni jokaisella sosiaali- ja terveystieteen opiskelijalla tulisi olla ainakin perustietämys perheväkivallasta, tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta.

Verkkokurssilla käsitellään perheväkivaltaan liittyviä perusteita, kuten terminologiaa, väkivallan muotoja ja seurauksia, lainsäädäntöä sekä väkivallasta irtautumista esteiden. Lisäksi kurssi tarjoaa keinoja ja menetelmiä perheväkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen. Työntekijää koskevia aiheita ovat suojautuminen, jaksaminen ja sijaistraumatisoituminen sekä itsensä ja yksikön perheväkivaltatyön kehittäminen. Tapauskertomukset, tehtävät, oppimateriaali ja tarkasti valittu aineisto ovat verkkokurssin perusta. Tarkoituksena on tarjota opiskelijoille mahdollisimman käyttökelpoisia käytännön eväitä. Kurssin opintojaksokuvaus on Oivassa.

Aiheen laajuudesta johtuen syvällisempään oppimiseen olisi oltava jatkokurssi. Tärkeää olisi myös kääntää verkkokurssi englanniksi sekä luoda erillinen harjoitusskenaario.

Asiasanat: perheväkivalta, naisiin kohdistuva väkivalta, parisuhdeväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu, puoliso-terrori, vaino, skenaario, verkkokurssi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Health Care and Nursing, Public Health Nursing

Author: Pia Siitari-Parkkinen

Name of the thesis: Domestic violence

the scenario based eLearning course for health education

Instructors: Tiina Tervaskanto-Mäentausta and Ulla Paananen

Completion semester and year: Spring 2014

Pages: 85 + 10

Domestic violence is global problems, which affect the many Finnish a lives too. Stalking victimization in the context of intimate partner violence is difficult, even extremely dangerous form of violence. Terrorism in intimate relationship is usually a long time constant, up to an impressive end-of life. The time identified domestic violence or the threat and how to deal with the most effective way to prevent the birth of serious, even life-long consequences. The victims are mainly the target of primary health care, day care centers and schools, so in particular social and health care workers in domestic violence professional development is of paramount importance. My thesis project is Innovative learning environments for health education ordered by a course of Oulu social and health care use Sciences. The course itself is also a feasible use of the University. I presented a poster at an online course through Innovative learning environments for health education seminar at the University of Oulu in December 2011.

The purpose of this project was to plan and produce an network course at domestic violence.in Oulu University of Applied Sciences of the social and health care. Case reports, assignments, study materials and carefully selected materials are based on an online course.

Short-term Domestic violence is an online course objectives. Beneficiaries of the Social Sciences and Health, and other students involved in the training. The end of benefit recipients, however, are the victims, their families and perpetrators.

My learning objective are to build a functioning course online, know how to do the right quality and realistic goals and write instructive case reports. In addition, my goal is to form a network of cooperation and upgrade domestic violence of my knowledge.

One suggestion for further development of the online course in English translation. Another suggestion could be to create the exercise scenario. Another important task is to create an advanced postgraduate course .

Keywords: domestic violence, violence against women, violence in partnerships, child maltreatment, terrorism in intimate relationship, stalking, case, network course

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	4
ABSTRACT	5
1 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET	7
2 PROJEKTIN SUUNNITTELU	15
2.1 Päätehtävät, vaiheistus ja aikataulu.....	16
2.2 Organisaatio	18
3 PERHEVÄKIVALTA VERKKOKURSSI.....	21
3.1 Parisuhde ja perhe	21
3.2 Perheväkivalta	22
3.2.1 Käsitteitä.....	24
3.2.2 Tutkimuksia ja teoriaa.....	29
3.2.3 Seurauksia, tunnistaminen ja puuttuminen.....	36
3.2.4 Perheväkivalta ja lainsäädäntöä	46
3.2.5 Perheväkivallasta irrottautuminen ja esteitä.....	48
3.2.6 Perheväkivallan vastainen työ.....	51
3.3 Oppikurssin suunnittelu ja oppimiskäsitys.....	52
4 PROJEKTIN TOTEUTUS	55
4.1 Skenaarioiden suunnittelu ja kirjoittaminen.....	55
4.2 Kurssin rakenne, tehtävät ja oppimateriaali	56
4.3 Opettajan ohjeistus	58
4.4 Verkkokurssin tekninen toteutus.....	59
4.5 Verkkokurssin testaus	59
5 PROJEKTIN ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	61
5.1 Verkkokurssin ja testauksen arviointi	61
5.2 Loppuraportti.....	62
6 POHDINTA	63
6.1 Omat oppimiskokemukset ja jatkosuunnitelmat	65
6.2 Kehitys- ja tutkimusideat	67
LÄHTEET	70
LIITTEET	86

1 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET

Perheväkivalta "domestic violence" (Haapasalo 2008, 43-44; Lepistö 2010, 22-23) on keskeinen, moniulotteinen ja laava käsite. Se on lisääntyvä, ylisukupolvinen ja globaali ongelma, joka on ollut esillä useasti viime vuosina sekä faktoina että fiktioina. Joskus fiktiot tosin esitetään faktoina ja faktoja luullaan fiktioiksi. Ihminen selittää liian vaikeat asiat mielellään keksityiksi ja toisaalta epäloogisuudet järjestelmällisemmin, jolloin todellisuuden tilalle muodostuu pelkkiä olettamuksia ja kuvitelmia.

Perheväkivallan tunnettavuutta ovat lisänneet myös koti- ja ulkomainen musiikki. Kotimaisissa ”biiseissä” perheväkivallan uhreille ovat antaneet äänen muun muassa Anna Puun Riko minut (2010), Irinan Pokka (2007), Chisun Kohtalon oma (2011) ja PMMP:n (Vesala & Luoti 2006) Joku raja. Näiden laulujen esittäjät ovat naisia, samoin sanoitukset. Kappaleet tuovat väkivallan, jopa terrorin esille. Kappaleissa näkyy uhriutumisen, traumatisoitumisen, mutta myös uhrin muutos oikeuksiensa puolustajaksi ja väkivallantekijäksi, jopa tappajaksi. Hätkähdyttävällä tavalla on lapsen seksuaalinen väkivalta esillä Samuli Putron Puenkeli (2002) kappaleessa. Toinen ryhmä, jolle harvoin annetaan oma ääni, on väkivallantekijä. Esimerkiksi Samuli Putron Ensimmäinen (2002) niminen kappale kertoo mielestäni realistisesti väkivallantekijän harhaisesta mustasukkaisuudesta.

Usein käytetty käsite on naisiin kohdistuva väkivalta "violence against women" (Lindqvist 2009, 14; Marttala 2011, 37-40). Perheväkivallan uhreista 90 prosenttia on naisia ja saman verran tekijöistä on miehiä. (Tunnista, turvaa ja toimi 2008, 36; Lindqvist 2009, 15). Tutkimusten mukaan naisiin kohdistuva väkivalta altistaa lapset aina suoralle väkivallalle. (Perttu & Kaselitz 2006, 22; Flinck & Paavilainen 2008, 289). Lapset ovat kuulijoina ja näkijöinä ”todistajia” toiseen vanhempaan tai sisarukseen kohdistuvassa väkivallassa. Kodissa lapsen näkemä väkivalta kohdistuu useimmin toisiin lapsiin. Lapset ainakin aistivat väkivallan tai sen uhan, kuten vauvat. Käsitteenä käytetty lapsen kaltoinkohtelu "child maltreatment" (Paavilainen & Flinck 2008; Lepistö 2010, 24-26; Väänänen 2010, 11) on laajempi kuin lapsen kohdistuva väkivalta. Lapsen vaurioitumisriskiä lisää, naiseen kohdistuvan väkivallan seuraus, äitinä toimimiskyvyn

heikentyminen. (Paavilainen & Pösö 2003, 13-14; Perttu & Kaselitz 2006, 22; Mattila 2011, 16.) On tärkeä muistaa, että nainen voi uhrina ollessaan myös ns. kosta lapselleen puolison suunnalta kohtaamansa väkivallan. Väkivalta voi siten kohdistua lapseen monelta suunnalta.

Muita käsitteitä ovat parisuhdeväkivalta "violence in partnerships" (Perttu & Kaselitz 2006, 7; Lindqvist 2009, 10; Tunnista, turvaa ja toimi 2008, 36), puolisoriterrori "terrorism in intimate relationships" sekä terroriin läheisesti kuuluvat vaino "stalking", narsistinen luonnehäiriö ja psykopatia "psychopathy". (Säävälä, Nyqvist & Salonen 2006a, 18-19; Haapasalo 2008, 65-73; Häkkänen 2008; Sinkkonen 2008, 131-132; Laajasalo 2009, 151-157; Logan 2010; Säävälä, Salonen, Pohjoisvirta, Hannus, Korhonen & Karvonen 2011, 294-304). Puhutaan myös lähisuhdeväkivallasta. (Säävälä ym. 2006a, 18; Kaitue, Noponen & Släen 2007, 12).

Vuosittain noin 100 000 naista (8 %) on kumppaninsa fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohde. Kaikista henkirikoksista kolmasosa liittyy perhe- ja parisuhdeväkivaltaan. Vuosittain noin 23 naista kuolee parisuhdeväkivallan myötä. Kuolemaa on usein edeltänyt pitkään jatkunut väkivalta, johon ovat vaikuttaneet parisuhdeongelmat ja mustasukkaisuus. Poliisin tietoon tullutta parisuhdeväkivaltaa kokee keskimäärin kaksituhatta naista vuodessa. Näistä 10 - 20 %:ssa on kyse korkean riskin tapauksesta eli nainen on todennäköinen väkivallan uhri uudelleen. Puolisoterrorin uhreja on jopa kymmenen prosenttia väkivaltaa kokeneista. Terrori tarkoittaa pitkään jatkunutta väkivaltaa ja kontrollia. (Tunnista, turvaa ja toimi 2008, 36; Salmi, Lehti, Sirén, Kivivuori & Aaltonen 2009, 1, 3-4; Sundström 2009, 69-71; Piispa, Tuominen & Ewalds 2012b, 8.) Puolisoaan vainoava on väkivaltaisempi kuin ei vainoava. Edellisenä vuonna fyysisen väkivallan tai sen yrityksen kohteeksi joutuneista noin 90 prosenttia oli myös vainon uhreja. (mm. Logan 2010; Kumpuniemi 2011.)

Perheväkivalta on huomioitu Suomen laissa myöhään. Nk. kotikuritus kiellettiin vuonna 1970 ja lapsen fyysisen koskemattomuuden suojaava kuritusväkivaltalaki tuli voimaan vuonna 1984. Raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin vuonna 1994 ja seuraavana vuonna perheväkivallasta tuli yleisen syytteen alainen. Vuodesta 2003 oikeudenkäynti on voitu pitää suljetuin ovin ja uhria kuulla ilman syytetyn läsnäoloa. Lähestymiskieltolaki tuli

voimaan vuonna 2000 ja perheen sisäisenä vuonna 2005. Vuodesta 2001 kaikki perheen sisäinen väkivalta, myös lievä, on ollut virallisen syytteen alaista. (Pikarinen & Halmesmäki 2003; Söderholm 2006, 3444; Aaltonen 2011, hakupäivä 5.7.2011.) Uusimman, vuoden 2014 alusta astuneen lain mukaan on rikos vainota. Ensikerran on lainsuoja psyykkiselle hyvinvoinnille ja koskemattomuudelle. Suomi astui, kuten kansanedustaja Pauliina Viitamies on todennut, ”sivistysvaltioiden joukkoon, sillä useissa EU-maissa - - Yhdysvalloissa ja Australiassa vainoaminen on jo kriminalisoitu”. (Uusi laki Suomeen 2013, hakupäivä 4.10.2013.)

Teoriassa suomalaiset tuomitsevat väkivallan. Käytännössä kuitenkin jopa kolmasosan mielestä se ei lain mukaan saisi kaikissa tilanteissa olla rangaistavaa. Toisaalta yli puolet tutkimukseen osallistuneista pitää rangaistusta väkivallan ensisijaisena ehkäisykeinona. (Piispa 2011, 32.) Rangaistusuhka ei kuitenkaan pure psykopaattiin tai narsistiin eikä siitä ole hyötyä puolisoterrorin ehkäisyssä.

Lastensuojelulaisissa (417/2007) on ohjeita ja vaatimuksia, joista tärkein on lapsen etu. Se vaarantuu aina perheessä, jossa on väkivaltaa. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden on tehtävä lastensuojeluilmoitus lapsiperheissä kohtaamastaan väkivallasta. Vaatimus koskee kaikkia terveydenhuollon ammattilaisia, oli työelämässä tai ei. Laki koskee muitakin ammattiryhmiä. Kuka tahansa kansalainen voi tehdä ilmoituksen, mutta se ei ole pakollista. Lapset on huomioitava myös aikuisille suunnatuissa palveluissa. (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 88/2010, 10§, 25§.) Mielenterveyspalvelussa voi olla asiakas, joka on traumatisoitunut, dissosiaatiosta kärsivä, uhriutunut perheväkivaltaa kokenut nainen. Vanhemmuus on tällöin usein hukassa. Perheen lapset ovat siten avun tarpeessa, oli väkivallantekijä maisemissa tai ei.

Suomalainen hyvinvointivaltio, yhteiskunta ja sen myötä kansalaiset suhtautuu väkivaltaan vähättelevästi ja neutraloivasti. Naisten väkivaltakokemuksia mitätöidään. Eri sukupuolilla luullaan olevan yhtäläiset väkivaltakokemukset ja seuraukset. On muistettava, että väkivallan seuraukset naiselle ovat vakavammat miehen ollessa väkivallantekijä. (Piispa 2011, 32-33.) Oman ja myös lasten terveyden ja hengen menettämisen pelko alistaa naisen totaalisesti miehen vallan alle. Väkivaltauhkalla on naiselle suurempi merkitys. Miesuhrilla on fyysisesti mahdollista puolustautua naista

vastaan, ja suojella tarvittaessa lapsia. Näin ollen traumatisoitumiseen tarvittavaa terveyden ja hengenvaaran uhkaa ei todellisuudessa ole. (vrt. Purjo 2010, 11.) Puolustuskyvyttöminä nainen ja lapset todennäköisimmin uhriutuvat ja traumatisoituvat vakavasti. (Flinck 2006, 24-26; Suokas-Cunliffe 2006a, 20; Suokas- Cunliffe 2006b, 9).

Mikä tai kuka määrittelee kenen ongelma perheväkivalta on? Onko perheväkivaltaongelma uhrin, tekijän, molempien, läheisten vai viranomaisten, kuten lääkärin, terveydenhoitajan, opettajan, sosiaalityöntekijän, poliisin tai tuomarin? Onko ongelma sen, jota tilanne haittaa, tekee ratkaisun tai hakee apua? Vastaukset ratkaisevat sen, kuka kantaa vastuun avunhakemisesta ja sen onnistumisesta. Henkilö ei kuitenkaan välttämättä päättä avun laatua tai ajankohtaa. Väkivallan ja palvelujärjestelmän sukupuolittuneisuus selittänee sen, miksi väkivallantekijä, pääosin mies työntää uhrille, yleensä nainen ongelman ja vastuun avun hakemisesta sekä ongelmanratkaisusta ja sen toteuttamisesta. (mm. Ronkainen 2008, 395-396). Esimerkiksi parisuhdeväkivalta on naiselle ongelma. Nainen on hakenut apua ja on ensitapaamisessa, jossa on eri viranomaisia. Perheen väkivalta-ongelmaa käsitellään lapsen näkökulmasta, ei naisen. Naiselle (uhrille) asiakkaana asetetaan perheen pelastamistehtävä, myös vaatimus miehen (väkivallantekijän) toimintaan vaikuttamisesta ja huomioimisesta. Tekijää itseä ei vastuuteta eikä häneltä vaadita mitään konkreettista. Nainen on siis avun hakemisen jälkeenkin todennäköisesti yksin, ilman tukea ja ymmärrystä.

Perheväkivallan muotoja on useita, kuten fyysistä, henkistä, seksuaalista, taloudellista tai rakkauden ja huolenpidon kieltämistä. (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2002, 78-85, 109-114, 147-150, 170-174; Piispa 2008, 106-128). Fyysistä väkivaltaa ovat muun muassa lyöminen, kuristaminen, heittäminen, kiinnipitäminen, pudottaminen, tukehduuttaminen, aseiden tai muiden vastaavien käyttö ja ruumiillinen kurittaminen. Kemiallinen on joko fyysistä väkivaltaa tai luetaan omaksi väkivallan muodoksi. Se on erilaisten lääkkeiden, alkoholin, huumeen tai kaasun antamista taikka tarvittavien lääkkeiden antamatta jättämistä, esimerkiksi lapsille, vammaisille tai vanhuksille. (Paavilainen & Pösö 2003, 13-17; Niemi-Kiesiläinen 2004, 23-25; Väänänen 2010, 6-7, 11; Mattila 2011 14-21.) Taloudellista väkivaltaa ovat muun muassa uhrin rahankäytön hallinta sekä uhrin rahan ja omaisuuden käyttö luvatta. (Ojuri 2006, 16-19; Lindqvist 2009 15, 18-20; Allen & Perttu 2010, hakupäivä 26.11.2010). Psykkistä väkivaltaa ovat

pelottelu, uhkailu, kiristys, mitätöinti, syrjintä, hyljeksintä ja nolaaminen muiden, erityisesti uhrille tärkeiden ihmisten edessä. Lapsen osalta henkinen ja psyykkinen väkivalta tarkoittaa käytännössä hoivan, rakkauden ja huolenpidon kieltämistä sekä laiminlyöntiä. Lisäksi sitä ovat henkinen sidonta, itsenäistymisen estäminen tai rajoittaminen sekä vanhempien riidoissa välikappaleena käyttäminen. (Paavilainen & Pösö 2003, 13-17; Väänänen 2010, 6-7, 11; Mattila 2011, 21-22).

Puolisotterrori, vainoterrori on vaarallisin, väkivaltaisin, traumatisoivin ja pitkäaikaisin, joskus jopa koko elämän jatkuva väkivallan muoto. Terrori sisältää väkivallan eri muodot. Terroristeista osa käyttää vain muutamia ja osa lähes kaikkia väkivallanmuotoja. Terrorismi tyypillisesti eskaloituu. Käytännössä terrori pahenee ja käytettävien väkivaltamuotojen kirjo laajenee aikaa myöten. Sosiaalista väkivaltaa ja myös terrorin osa-alueena toimii eristäminen, suhteiden rajoittaminen ja kontrollointi. Osa terroristeista käyttää vainoa pääosin ja osa ei oikeastaan lainkaan. (Ojuri 2006, 16-19; Haapasalo 2008, 43-47; Lindqvist 2009 15, 18-20; Säävälä ym. 2011.) Piilevä väkivalta, kuten väkivallan uhka on vaikeasti nähtävissä ja todistettavissa. (Holma 2009). Väkivaltamuodoista muodoista lopullisen seurauksen, kuoleman aiheuttaa tappo tai murha. Toisinaan perheväkivalta päättyy laajennettuun itsemurhaan eli perhesurmaan. Käytännössä yksi perheenjäsen on päättänyt tappaa perheensä ja muita perheen läheisiä itsensä ohella. (Haapasalo 2008, 43-47; Mattila 2011, 36-41.)

Kaikissa väkivallan muodoissa henkinen väkivalta on yhtenä osa-alueena. Se voi olla myös ainoa väkivallan muoto. Mitä kovempaa, raaempaa muu väkivalta on, sitä vakavammat henkisen väkivallan seuraukset ovat. Perheväkivallassa myös kohteita on enemmän. Mies on suoraan fyysisesti ja seksuaalisesti väkivaltainen puolisoa kohtaan ovat lapset näkijöinä ja kuulijoina henkisen väkivallan uhreja. Väkivaltaa nähnyt ja kuullut lapsi tai nuori siirtää väkivallan todennäköisemmin seuraavalle sukupolvelle kuin lapsi tai nuori, joka on itse väkivallan kohde. Toisin sanoen lapsi tai nuori traumatisoituu vakavammin väkivallan näkijänä ja kuulijana. (Säävälä 2014). Väkivallan eri muodot ja kohteet, kuten lapsen ja puolisoon kohdistuva ilmenevät samoissa perheissä. Henkirikostutkimuksen mukaan ”törkeimmät perheväkivallan muodot eivät - - kohdistu eri väestöryhmiin tasaisesti, vaan kasautuvat - - sosiaalisesti huono-osaisimpiin ryhmiin” (Salmi ym. 2009, 13).

Perheväkivalta on lisääntynyt 2000-luvulla. Sen raskaimmat seuraukset kantavat uhrin. Esimerkiksi vuosina 2003 - 2007 surmatuksi tuli 29 alle 15-vuotiasta lasta. (Salmi ym. 2009, 4). Taloudellisia kustannuksia maksaa koko yhteiskunta, joita vuositasolla kertyy 91 miljoonaa euroa. Aiempaan tutkimukseen verrattuna kustannukset ovat lähes kaksinkertaistuneet. (Heiskanen & Piispa 2002, 3; Tunnista, turvaa ja toimi 2008, 14). Korkeimmat kustannukset kertyvät terveyspalveluista, joita esimerkiksi vainon uhrin käyttävät usein. Lisäksi uhrin käyttävät poliisi-, oikeus- ja sosiaalipalveluja, tekevät turvakotikäyntejä sekä käyvät erilaisissa ja pitkäaikaisissa terapioissa. (Uusi laki Suomeen 2013, hakupäivä 4.10.2013.)

Perheväkivalta herättää voimakkaita tunteita ja usealla on vahva mielipide. Tunteita herättävät erityisesti puolustuskyvyttömät uhrin, kuten pienet lapset ja vauvat. Perheväkivallasta on liikkeellä useita erilaisia uskomuksia, mutta todellista tietoa vähän. Ennaltaehkäistykseen on ammattilaisten, kuten terveydenhoitajien tunnettava faktat. Perheväkivallan ajoissa tunnistaminen ja siihen puuttuminen ovat tehokkain tapa ehkäistä syntymästä vakavia, jopa elinikäisiä seurauksia. (Kontiainen 2004, 12-13; Perttu & Kaselitz 2006; Suokas- Cunliffe 2006b, 9-14; Väliavaara 2008; Henttonen 2009, 19-21; Lagersted 2009.) Perheväkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen ammattilaiset tarvitsevat tietoja ja taitoja. Tietoisuuden lisääminen muun ammattitaidon kehittämisen ohella on tehokkainta. Vuonna 2010 elokuun alussa voimaan tulleet sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen perustutkinnon ”perusteet edellyttävät perhe- ja lähisuhdeväkivallan sisällyttämistä tutkintojen ammattitaitovaatimukseen ja arviointikriteereihin” (Riski 2009, 47). Onnistuakseen tunnistamaan ja puuttumaan perheväkivaltaan terveydenhoitajilla ja muilla ammattilaisilla on oltava keinoja, menetelmiä ja toimintamalleja. Esimerkiksi Oulussa on kaikkia viranomaisia ja muita auttamistahoja koskeva perhe- ja lähisuhdeväkivallan toimintamalli. (Perhe- ja lähisuhdeväkivallan toimenpideohjelma 2012).

Aiheena perheväkivalta on kiinnostanut minua aina. Jo lapsena tajusin perheväkivallan olevan väärin ja aiheuttavan suunnatonta vahinkoa. Parisenkymmentä vuotta olen ammattimaisemmin tutustunut perheväkivaltailmiöön, sen syihin ja syntyyn. Olen havainnoinut, keskustellut uhrien, tekijöiden ja ammattilaisten kanssa, lukenut, opiskellut, käynyt erilaisilla luennoilla sekä tukenut väkivallan uhreja yksityisesti ja

vapaaehtoistyöntekijänä. Olen toiminut puhelinpäivystäjänä Naisten Linjalla, joka on väkivaltaa kokeneille ja kokeville naisille tarkoitettu tuki- ja neuvontapuhelinpuhelin. (Naisten linja 2011, hakupäivä 12.2.2011). Oulun yliopistossa olen suorittanut väkivallan ehkäisemisen perusopinnot. (APROPOS 2007). Jyväskylän avoimessa opiskelen paraikaa sosiaalityön opintoja.

Kehittelin vuonna 2000 AATu – mallin eli Ajoissa Annettu Tuki. Silloin en vielä tiennyt VarPusta mitään. (Satka 2009; Mitä varhainen puuttuminen on? 2011, hakupäivä: 25.1.2011). Ennaltaehkäisyssä oleellista on tietää, mitä ehkäistään, mitä suojellaan, turvataan ja miltä ”suojellaan” sekä mitä keinoja on käytettävissä. Lisäksi on huomioitava aika. VarPu on keino tai menetelmä, jolla pyritään ennaltaehkäisemään koko ongelman syntyminen tai ainakin minimoimaan ongelman vaikutus. (em.). AATu kohdistaa huomion sinne, minne se kuuluu. Todettaessa ongelma tai todennäköinen ongelma, myös teoreettinen, etsitään yksilöllinen ratkaisu, johon annetaan kohdennettua konkreettista tukea. Näin on ehkäistävissä ongelman suurentuminen ja monimutkaistuminen. Parhaimmassa tapauksessa ehkäistään koko ongelman synty. RutiiNiksi – hanke eli varhainen puuttuminen perhe- ja parisuhdeväkivaltaan äitiys- ja lastenneuvoloissa vuosien 2011 - 2013 välisenä aikana arvioi käytössä olevia perhe- ja parisuhdeväkivallan tunnistamismenetelmiä ja palveluketjuja sekä kehitti käyttökelpoisen ja turvallisen perheväkivallan tunnistamislomakkeen. Hankkeessa oli pyrkimys huomioida ongelma varhain, jotta siihen puuttumalla oli ehkäistävissä pahemmat ongelmat. (RuTiiniksi 2011, hakupäivä 25.1.2011.) Vertaillenani RutiiNia ja AATua huomasin molemmissa olevan lähes sama ajatus, vaikka toinen on asiantuntijoiden kehittämä ja toinen itseni kehittämä, omien tarpeideni pohjalta. Tosin käytännössä omaa malliani en voinut resurssien puuttumisen takia toteuttaa.

Tehtävänäni eli projektin **tulostavoitteena** oli työstää sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulun opiskelijoille suunnattu skenaarioihin perustuva perheväkivalta verkkokurssi. Jatkossa verkkokurssin on tarkoitus olla Oulun ammattikorkeakoulun opetustarjonnassa. Projektin tilasi lokakuun 14. päivä 2010 INNOPI eli Innovative learning environments for health education (Tervaskanto-Mäentausta, Hyvämäki, Laitila-Özkoc, Suua, Rajala, Taanila, Vainio & Kaisto 2010, hakupäivä 14.10.2010) - hanke, jonka tavoitteena on kehittää ”eri vaiheen opiskelijoita ja työelämän ammattilaisia

palveleva innovatiivinen oppimisympäristö - - joka hyödyntää - - oppimista aktivoivia opetusmenetelmiä” (Tietoa hankkeesta 2011, hakupäivä 11.2.2011). Omasta mielestäni suunnittelemani verkkokurssi on vastaus tähän tavoitteeseen.

Opinnäytetyön **tuotos** tarjoaa opiskelijoille realistisen kuvan perheväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Laatutavoite täyttyy käyttämällä ajantasaista ja monimuotoista tietoa. **Toiminnallisena tavoitteena** opiskelijat oppivat tunnistamaan perheväkivallan mahdollisimman varhain sekä kykenevät tulevana ammattilaisina puuttumaan perheväkivaltaan tehokkaasti, uhreja vaarantamatta. **Projektin yhtenä tavoitteena** oli tuottaa perheväkivaltaan liittyviä nykypäivän teoreettisia ja konkreettisia käytäntöjä vastaavia tapauskertomuksia. Välitavoitteena oli päivittää perheväkivaltaan liittyvät käytännöntietoni.

Lopputavoitteen mukaan verkkokurssin aineistot ja skenaariot sekä niihin pohjautuvat tehtävät antavat opiskelijoille perustiedon ohella syventävää ja pohdintaan pakottavaa tietoa ja kokemuksia. **Hyödyn saajia** ovat ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijat sekä muut koulutukseen osallistuvat. **Loppuhyödyn saajina** ovat uhrit, heidän läheisensä sekä väkivallan tekijät.

Omina oppimistavoitteinani oli rakentaa toimiva opintojakso, laatia realistisia, opettavaisia tapauskertomuksia, asettaa kurssille oikean tasoiset ja realistiset tavoitteet sekä koota ja kirjoittaa hyväksyttävä opintojaksokuvaus. Tavoitteenani oli myös kehittää verkossa toimiva avoin, vaihtoehtoinen opetustapauskertomus. Lisäksi tavoitteenani oli koota toimiva, innostava ja ulkonäöllisesti kiinnostava verkkokurssi. Luonnollisesti yhtenä tavoitteenani oli muodostaa yhteistyöverkoston työlämääni ajatellen sekä päivittää perheväkivaltatietouteni tähän päivään.

2 PROJEKTIN SUUNNITTELU

Perheväkivalta kiinnosti minua jo ennen opintojeni alkua. Innostuin tuottamaan INNOPI:n tilaaman skenaarioihin perustuvan verkkokurssin koulullemme. Omassa työssäni etenin Oulun ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeistuksen mukaisesti.

Ammattikorkeakoulututkinto sisältää kehittämistehtävän, joka on tutkimus tai projekti. Tutkimus on joko kvalitatiivinen eli laadullinen tai kvantitatiivinen eli mitattaviin tuloksiin perustuva. (Lakio-Haapio 2005, hakupäivä 27.5.2013). Projekti voi olla tapahtuma, kuten koulutus tai toimintapäivä tai tuote, kuten esite, äänite, valokuva tai videomateriaali. Työelämä- ja käytännön läheisen työn on tarkoitus osoittaa ammatillista osaamista. Lopuksi kirjoitetaan raportti. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9-10; Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2013, hakupäivä 2.2.2013.) Opinnäytetyöni on projekti, joka on teknologiaa hyödyntävä verkkokurssi.

Suunnittelu on erinomaisen opinnäytetyön pohja. Alkutietoihin, joita ovat tavoite eli tehtävän tarkoitus, osallistujat eli projektiorganisaatio ja rahoitus, sekä käytettävissä oleviin resursseihin perustuvat päätös tehtävästä ja sen laajuudesta. Projektiryhmä listaa päätehtävät, valitsevat vastuuhenkilöt ja laativat aikataulun. Päätehtävät voi tarvittaessa jakaa alatehtäviin. (Jämsä & Manninen 2000, 83-85; Tuiskunen 2010.) Budjetissa on huomioitava kaikki kulut, myös oma työaika ja mahdolliset tuet. Työn valmistumiseksi budjetti on keskeinen erityisesti suurissa projekteissa. Koska projektissani ei ollut rahoitusta, kaikki kulut vähensivät henkilökohtaisia varojani. Suurimmat kulut, jotka osittain sponsoroi minun ja mieheni yhteinen yritys, kertyivät tietokoneen ja internetin käytöstä sekä tulostamisesta ja kopioinnista. Myös matkoista kertyi suuria kuluja. Muita kuluja olivat puhelin- ja toimistotarvikekulut sekä kahden kirjan ostohinta.

Erityisesti suuren projektin onnistumiseksi on huomioitava kaikki potentiaaliset riskit. Projektin koossa pysyminen ja riskien minimoiminen uhkien toteutuessakin varmistetaan parhaiten riskien ennakkokartoituksella ja toimintasuunnitelmalla. Olen koonnut erillisen riskianalyysin (taulukko 1). Riskit luokitellaan 1 – 5. Riski olematon = 1, Pieni riski = 2, Kohtalainen riski = 3, Suuri riski = 4 ja Riski, johon ei voi vaikuttaa = 5. Vaikein riski on

se, johon ei voi vaikuttaa, koska vaikutuksia ei voi ennakkoon yhtään lieventää eikä tehdä varasuunnitelmia.

TAULUKKO 1. Riskianalyysi

Riski	Arvio	Ratkaisu
Työn tekeminen yksin	4 ja 5	Aikataulutus. Joihinkin asioihin ei voi vaikuttaa.
Oma väsyminen	2	Aikaa lepoon.
Työn objektiivisuus	1	Kokemusten käsittely. Ammatillisuus. Aihetta tukevat opinnot. Sairaanhoitajana, psyykkisesti ja fyysisesti vaativa paikka.
Aiheen rankkuus ja sen herättämät voimakkaat tunnereaktiot	1	Tietoisuus. Herkkyys kuunnella omia tuntemuksia. Keskustelu. Ammattiavun haku tarvittaessa.
Työn suuri määrä suhteessa saataviin opintopisteisiin -> väsyminen ja turhautuminen	1	Työ vapaavalintainen. Tietoinen valinta. Aiheeseen ja opintojakson rakentamiseen oma voimakas kiinnostus ja innostus.
Avoin tehtävä teknisesti erittäin vaikea toteuttaa	2	Teknisen työn taitajan hankinta. Ohjauksen ja neuvonnan hankinta omien taitojen vahvistamiseksi.

Ensimmäinen ja suurin riski oli työn tekeminen yksin. Itsenäisessä työskentelyssä on omat edut ja haitat. Vastuun ollessa koko projektista itsellä, olivat etuina vapaus valita työskentelytapa, aika ja paikka sekä tehdä haluamansa työ. Sokeutuminen omaan tuotantoon sekä työn hidastuminen tai kesken jääminen olivat mahdollisia ongelmia.

Toinen riski oli oma väsyminen. Kolmantena riskinä oli työn objektiivisuus sekä kyky erottaa tärkeät ja vähemmän tärkeät ”faktat” toisistaan. Neljäs riski liittyi aiheen rankkuuteen ja sen herättämiin voimakkaisiin tunnereaktioihin. Viidentenä riskinä oli työn suuri määrä opintopisteisiin nähden. Kuudes riski oli avoimen tapauskertomuksen teknisen toteutuksen osoittautuminen liian vaikeaksi.

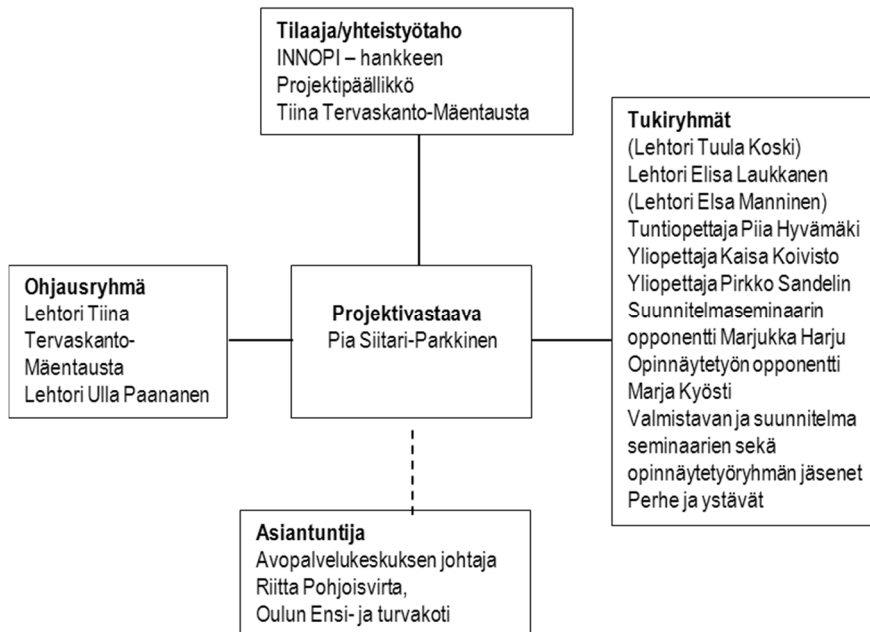
2.1 Päätehtävät, vaiheistus ja aikataulu

Projektissa (taulukko 2) oli kolme päätehtävää, jotka jaoin alatehtäviksi. Projektin vaiheistaminen on tärkein työkalu projektipäällikölle tai projektivastaavalle työn pysyttämiseksi aikataulussa. (Jämsä & Manninen 2000, 28-54, 83-94; Tuiskunen 2010).

TAULUKKO 2. Projektisuunnitelma

		2010					2011					2012													
	PROJEKTIN TEHTÄVÄT	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5
1	SUUNNITTELU																								
1.1	Aiheeseen tutustuminen	-	-																						
1.2	Valmistava seminaari: kirjoittaminen ja esittäminen																								
1.3	Suunnittelu seminaari: kirjoittaminen ja esittäminen																								
2	TOTEUTUS																								
2.1	Haastattelut skenaarioiden kirjoittamista varten																								
2.2	Skenaarioiden kirjoittaminen																								
2.3	Verkkokurssin työstäminen																								
2.4	Verkkokurssin siirto alustalle																								
3	ARVIOINTI JA RAPORTOINTI																								
3.1	Verkkokurssin testaus ja arviointi																								
3.2	Loppuraportin kirjoittaminen																								

projektivastaavana, sillä tein tehtävän yksin. Olin siis vastuussa koko projektista, suunnittelusta, toimeenpanosta ja aikataulussa pysymisestä.

KUVIO 1. Projektioorganisaatio

Organisaatio voi olla projektin tilaajana, mutta vastuussa olevan on henkilödyttävä. Tilaaja vastaa esimerkiksi projektin suunnitelmasta ja resursseista, asettaa projektille päämäärän ja on valitsemassa ohjausryhmän jäsenet. (Karlsson & Marttala 2001, 79.) Opinnäytetyöni **tilaajana** oli INNOPI – hanke ja sen projektipäällikkö lehtori Tiina Tervaskanto-Mäentausta. **Yhteistyötahona** toimi Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikkö, joka oli INNOPI – hankkeen vastuullinen yksikkö. (Tervaskanto-Mäentausta ym. 2010, hakupäivä 14.10.2010.)

Ohjausryhmäläisten on hyvä olla aihealueen asiantuntijoita. Tärkeimmät tehtävät ovat kuitenkin olla projektin päätöksenteossa mukana, huolehtia voimavaroista ja antaa ideoita sekä tukea projektipäällikköä omassa tehtävässään. (Karlsson & Marttala 2001, 79, 82; Silfverberg 2007, 99.) **Ohjausryhmääni** kuuluivat Tervaskanto-Mäentausta ja kättilötyön lehtori Ulla Paananen, jotka molemmat olivat myös sisällönohjaajiani.

Tukiryhmään kuuluvat asiantuntijat, laatuhenkilöt ja tukihenkilöt. Asiantuntijoilta saa ohjausta ja neuvontaa. Heillä ei kuitenkaan ole vastuuta projektista. Tukihenkilöiden tehtävänä on mahdollistaa kiinteä ja tiivis työskentely sekä tukea ja kannustaa. (Karlsson & Marttala 2001, 86; Pelin 2008, 69-71.) Tietoteknisenä asiantuntijana opinnäytetyöraportissani sekä verkkokurssin siirtämisessä ja järjestämisessä Optima – alustalle toimi lehtori Elisa Laukkanen. Äidinkielen lehtori Tuula Koskelta piti saada kieliasun oikeellisuuteen apua, mutta ainoatakaan kommenttia en ole saanut useista pyynnöistäni huolimatta. Tältä osin työn oikeakielisyys, ulkoasu jne. ovat täysin omien taitojeni varassa. Yliopettaja Elsa Manninen auttoi verkkokurssin suunnittelun ongelmissa, ja antoi varsinaista työtä varten rakentavia ideoita. Manninen ei ollut kuitenkaan varsinainen tukiryhmän jäsen, koska oli jäämässä pois työstään eikä siten ottanut enää uutena opiskelijana ohjattavakseen. **Asiantuntijana** aiheen osalta toimi Oulun Ensi- ja turvakodin Avopalvelukeskuksen johtaja Riitta Pohjoisvirta. Häneltä olen saanut myös kannustusta ja tukea. **Laatuhenkilöinä** toimivat suunnitelmaseminaarin opposentti Marjukka Harju, opinnäytetyön opposentti Marja Kyösti sekä eri seminaariryhmien opiskelijat. Lisäksi sain arvokasta tietoa yliopettaja Kaisa Koivistolta, yliopettaja Pirkko Sandelinilta sekä tuntiopettaja Piia Hyvämäeltä. Henkilökohtaisesti tärkeimmät **tukihenkilöt** olivat oma perheeni, aviomieheni Tero sekä poikani Jonne, Jarno, Teemu ja Tommi. Lisäksi muutama todella hyvä ystävä kannusti minua työssäni ja piti perheeni kanssa minut realiteeteissa kiinni.

3 PERHEVÄKIVALTA VERKKOKURSSI

Projektini lähtökohdat ovat perheväkivalta ja verkkokurssi. Raporttini ja kurssi-ideani ymmärtämiseksi selkeytän keskeisiä käsitteitä ja oleellisia tietoja.

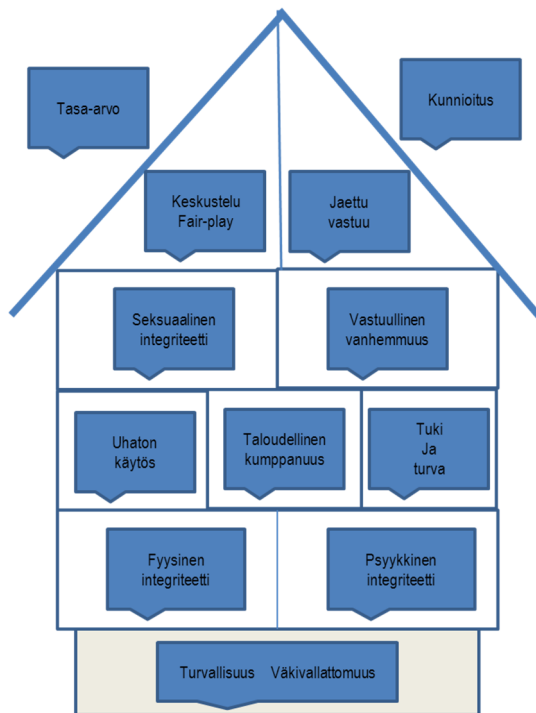
Ymmärtääkseen mikä on perheväkivaltaa, on tiedettävä, mitä on väkivallattomuus ja mitä rakastava ilmapiiri sisältää. Paras ennustaja onnellisen parisuhteen ja avioliiton tulevaisuuden osalta on ristiriitatilanteiden ratkaisutaidot eikä rakkaus. (Markman, Stanley & Blumberg 1997, 7). Riita on osa jokaista parisuhdetta, mutta väkivalta ei.

3.1 Parisuhde ja perhe

Parisuhde - - sosiaalinen, uskonnollinen ja moraalinen järjestelmä, johon liittyvät tietyt säännöt, normit, uskomukset, roolit, kommunikointitavat ja toimintarakenteet. - - perustana - - sitoutuminen, turvallisuus, jatkuvuus, rakkaus ja seksuaalisuus. - - sisältyvät myös intiimit toiminnot ja puolisoitten välinen sukupuolisuhte. (Flinck 2006, 16)

Tilastokeskus (2011, hakupäivä 29.1.2011) määrittelee perheeksi avio- ja avoparit ja parisuhteen rekisteröineet, joilla on tai ei ole lapsia sekä yksinhuoltajat lapsineen. Lapsiperheessä on vähintään yksi alle 18-vuotias. Yleinen, markkinatahojen suosima perhekaava on kaksi aikuista ja kaksi lasta eikä poikkeuksia tehdä. Lapsen ollessa huollettava ja toisinaan ”omillaan” toimeentuleva tuottaa ongelmia taloudellista tukea tarvitsevalle perheelle, joka ei ole perinteinen kahden lapsen ydinperhe. (ks. Kauppinen 2010, 3). Minulle perhe koostuu toisistaan, myös taloudellisesti huolehtivista yksilöistä, kuten uusperhe. Verisukulaisuus ei ole siis ainoa peruste.

Turvallisessa talossa (kuvio 2) asuu onnellinen perhe, eläen onnellisessa parisuhteessa. Talon jokainen osa-alue on tärkeä toimivassa parisuhteessa ja perheessä. Perusta on turvallisuus ja väkivallattomuus. Kerrokset ja huoneet ovat järjestyksessä ja vakaita. Ne ovat fyysinen ja psyykinen integriteetti, uhaton käytös, taloudellinen kumppanuus, tuki ja turva, seksuaalinen integriteetti, vastuullinen vanhemmuus, fair-play keskustelu ja jaettu vastuu. Katto on tasa-arvo ja kunnioitus.

KUVIO 2. Turvallinen talo – malli (Marttala 2011, 45)

Talo-malli (Markova 2011; Marttala 2011, 45) on työskenneltäessä pariskuntien ja perheiden kanssa mielestäni hyvä apu. Turvallinen ja turvattoman talo - mallien (ks. alla 3.2 Perheväkivalta) osa-alueiden vertailu on avuksi asiakkaan tilanteen kartoittamisessa.

3.2 Perheväkivalta

Väkivalta on toiselle tehty, toista loukkaavaa teko, jossa toiselta on **väkivalloin otettu valta** itseensä ja elämäänsä kokonaan tai pääosin. Väkivalta on vallan ja kontrollin väline. Valta voidaan ottaa eri tavoin, kuten alistamalla, eristämällä tai uhkailemalla. (Kaitue ym. 2007, 12-16; Laitinen 2007, 38-42; Marttala 2011, 37-50.)

Väkivalta loukkaa olemassaolon oikeutta ja mitätöi ihmisarvon. Väkivaltaa ei aina tarvita. Jo sen uhka määrittää uhrin käytöstä, kuten mitä voi sanoa, mitä tuntea, miten pukeutua sekä missä ja kenen kanssa liikkua. Jokainen väkivaltateko vahvistaa vallan epätasapainoa. Tekijän valta-asema vahvistuu, uhrin heikkenee. (Säävälä ym. 2006a, 20; Marttala 2011, 43). Uhri kertoo ”puoliso” pahoinpitelee. Maallikko tai ammattilainen

kysyy, mitä sinä teit ensin? Kertoja on kaksinkertainen väkivallan uhri. (Kaitue ym. 2007, 12; Flinck 2008, 12).

Perheväkivaltaa on kaikki perheen sisällä tapahtuva, yhden perheenjäsenen toiseen kohdistama fyysinen, seksuaalinen tai psyykinen väkivalta tai sen uhka. Väkivaltaisista teoista, jotka tehdään vastoin uhrin tahtoa ja jotka aiheuttavat tälle kärsimystä. (Poliisitoiminnan yhteydessä kohdattava perheväkivalta 2001)

Väkivaltaa kuvastaa **turvaton talo** (kuvio 3). Parisuhteen perusta on hiekkaa. Jokainen tietää, että hiekalle rakennettu talo ei ole turvallinen. Talo vajoaa, on vino ja hajoaa.

KUVIO 3. Turvaton talo – malli (Marttala 2011, 45)

Turvattoman talon (Marttala 2011, 45) pohja on pelko ja turvattomuus. Kerrokset ja huoneet ovat romahtaneita ja epävakaita. Niitä kuvastavat fyysinen, psyykinen ja sanallinen väkivalta, pelottelu ja uhkaukset, seksuaalinen väkivalta, lapsiin kohdistuva väkivalta, uskonnollinen väkivalta, taloudellinen väkivalta, väkivallan tekijän etuoikeus sekä sosiaalinen eristäminen. Suhteen kattona ovat valta ja kontrolli. Turvaton talo kuvastaa parisuhteen, perheen ja entisen perheen, kuten puoliso-terrorin tilannetta.

Suhteen ulkopuolisen on mahdoton tunnistaa väkivallan uhka ja uhrin hallintakeinot. Vakavasta väkivallasta liukuma rakkaustekoihin on pitkä pahoinpitelyistä, uhkailuista, mitätöintiin, kädestä pitämiseen, halaukseen ja hellyyteen. (mm. Marttala 2011, 41-42.) Kädestä pitäminen ja käsi kädessä kulkeminen liitetään rakkauteen ja lämpöön. Se on myös omistajuuden osoitus. Halaus tarkoittaa hellyyttä ja rakkautta tai se on varoitus.. Selän silittäminen osoittaa hellyyttä, mutta uhrille se on vaatimus seksistä, tarvittaessa raiskatun. Usein puhutaan rakastuneen katseesta. Uhrille katse on varoitus älä puhu, katso, hymyile tai ole lähellä ketään, ainakaan vastakkaista sukupuolta. Vain väkivallan kohde voi kertoa hienovaraiset vihjeet ja niiden merkityksen (em., 42). Erilaisin keinoin väkivallantekijä luo uhrin ympärille uhkaavan ilmapiirin kuin vankilan ilman kaltereita.

Perheväkivalta on keskeisin ja yleisin käsite puhuttaessa perheen sisäisestä väkivallasta, koskien myös entistä puolisoa. Tekijä voi olla kuka vain, samoin uhri tai jopa molempia. Tekijä tai -kokija on joko nais- tai miespuolinen, ja lisäksi lapsi, nuori, aikuinen tai vanhus. Uhri voi olla myös vauva. (Pikarinen & Halmesmäki 2003).

3.2.1 Käsitteitä

Yhtenäistä ja selkeää väkivaltaterminologiaa ei ole. Käsite voi perustua uhriin yksilönä, kuten nainen tai lapsi tai ryhmänä, kuten maahanmuuttaja tai lähestymistapaan, kuten sukupuolittunut tai seksuaalinen väkivalta tai suhteeseen, kuten lähisuhdeväkivalta. Tieteessä käytetään pääosin sukupuolineutraaleja ilmaisuja, kuten seksuaalinen, parisuhde- ja perheväkivalta. (Husso 2003, 41-46; Holma & Partanen 2008, 274-279; Nyqvist 2008, 129-131; Mäkeläinen, Husso, Mäntysaari, Notko & Virkki 2011, 8.)

Intiimissä parisuhteessa rakastetaan ja antaudutaan rakastettavaksi. Aina se ei toimi niin. Toinen omiikin vallan ja oikeuden toisen kontrollointiin, joka ”on toisen ajatusten, tunteiden ja toiminnan ohjailua ja säätelemistä” (Perttu 2007, hakupäivä 20.9.2010). **Parisuhdeväkivalta** tarkoittaa parin välistä väkivaltaa seurustelusuhteessa, avo- tai avioliitossa. Tekijä hyödyntää kumppanin kiintymyksen ja lojaalisuuden ohella pelkoa, haavoittaen uhria vakavasti. (Perttu & Kaselitz 2006, 7; Lindqvist 2009, 10.) Traumatisointiherkkyyden seurauksena, myös lievä väkivalta vahingoittaa enemmän naista, joka yleensä miestä fyysisesti heikompi ja mielikuvansa ovat pelottavampia.

Nainen näkee unissa miehen tappavana kostajana ja sitten tappaa miehen. Mies näkee tappamansa naisen unissa lempeänä hahmona. (Säävälä ym. 2006a, 25.) Käsite sopii vain lapsettomille. **Lähisuhdeväkivalta** on sukulaisuus-, seurustelu-, ystävyys- ja tuttavuussuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa, jonka yleisin muoto on parisuhdeväkivalta. (Kaitue ym. 2007, 12; Sinkkonen 2009, 15-16.)

Naiseen kohdistuva väkivalta on ”sukupuoleen liittyvää väkivaltaa joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa naiselle fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista kärsimystä tai haittaa” (Lindqvist 2009, 18). Se on globaali ongelma, ihmisoikeusloukkaus ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen este. Nainen voi olla uhri riippumatta iästä, uskonnosta, sosioekonomisesta asemasta, kansallisuudesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Se on joko suoraan kohdistuvaa, kuten fyysinen, psyykkinen, seksuaalinen ja taloudellinen väkivalta sekä prostituutioon pakottaminen ja naiskauppa tai välillistä, kuten lapsen terveyden tai hengen uhkaamisen kautta saatua valtaa, hyötyä tai väkivaltatekoja. Useimmiten nainen kohtaa väkivaltaa nykyisen tai entisen kumppanin taholta, lähisuhteissa ja työpaikoilla. (Singh 2004, 10-13; Lindqvist 2009, 14, 16, 18-19.) Naiseen kohdistuva väkivalta jättää lapset huomiotta.

Lapsen kaltoinkohtelu, laiminlyönti on teko tai tekemättä jättäminen, josta lapselle seuraa joko henkistä tai sekä henkistä että fyysistä kipua, jopa hengenvaara. Se ei aina ole tarkoituksellista tai tahallista. Kuritusväkivallassa fyysistä ylivoimaa käyttäen aikuinen ”aiheuttaa lapselle kipua tai epämukavan olon mutta ei fyysistä vammaa rangaistakseen tai säädelläkseen lapsen käyttäytymistä”. (Älä lyö lasta! 2010, hakupäivä 25.4.2011). Tästä olen erimieltä, sillä solkipäällä annettu selkäsauna aiheuttaa aina myös fyysisiä vammoja. Englannin termi abuse sisältää fyysisen väkivallan ohella kaltoinkohtelun ja laiminlyönnin. (Haapasalo 2008, 43-47; Paavilainen & Flinck 2008; Mattila 2011, 17-22.) Abuse ja battering termit tarkoittavat vakavaa tai toistuvaa väkivaltaa. Lapsen kaltoinkohtelu on suoraan lapseen kohdistuvaa. Myös vanhempaan kohdistuva väkivalta satuttaa aina lasta. (Paavilainen & Pösö 2003, 13-17; Niemi-Kiesiläinen 2004, 23 – 25; Haapasalo 2008, 43-47; Brusila, Hyvärinen, Kallio, Porras & Sandberg 2009, 29-58; Henttonen 2009, 12-23; Väänänen 2010, 6-7, 11; Mattila 2011, 19-20.) Lapsen vahingoittaminen raskaana olevaa äitiä satuttamalla on tuhoisaa. Usein lapselle seuraa säätelyn heikkoutta sekä tarkkaavaisuuden ja impulssien hallintakyvyn puutetta. (mm.

Brodén 2006, 121-138). Esimerkiksi mies lyö tai potkii raskaana olevaa vatsaan tai pitää nälässä tai nainen itse käyttää alkoholia tai huumeita tai tupakoi.

Sisarusten välinen väkivalta on perheessä tapahtuva lasten ja nuorten välinen väkivalta, jota esiintyy useimmin perheväkivaltaperheissä. (Koivistoinen 2009, 37). **Lapsen vanhempansa kohdistama väkivalta** tarkoittaa alaikäisen tekemää väkivaltaa (Mattila 2011, 14-22, 36-41). Parivuotias potkaisee tai lyö äitiä. Pahoinpitelykriteerit täyttyvät, mutta käytännössä se ei sitä ole. Murrosikäinen tekee saman, on tilanne eri. Nuoret ovat tappaneet vanhempansa mm. ampuen tai jopa pesismailalla pahoinpidellen.

Aikuisten lasten vanhempiinsa kohdistama väkivalta on ikäihmisiin eli vanhuksiin kohdistuvaa. Usein pahoinpitelijöinä ovat alkoholisoituneet, huumeita käyttävät tai muuten lain nurjalle puolelle sotkeutuneet aikamiespojat. Uhri on yleensä äiti, joskus isä tai molemmat. Yleensä uhrin ja tekijä eivät asu yhdessä. Joskus vanhempi asuu yhdessä hänestä huolehtivan tyttären tai pojan kanssa. Kaltoinkohtelu voi siten olla hoitamista kylmin, välinpitämättömin käsin, jopa kovakouraisesti tai jättämällä hoidotta pitkiksi ajoiksi. (Vertio, Palmgren & Juvonen 2010, 3-4.)

Puolisoterrorissa uhri murretaan viemällä elämänhallinta ja turvallisuuden tunne. Terroristi tuhoaa uhrin ihmissuhteet, työ- tai opiskelu-uran, muistoesineet ja muun omaisuuden, käyttäen uhkailua, kiristystä, ”vainoa”, fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa. (Björklund 2010; Logan 2010; Säävälä ym. 2011.) Terrori nielee koko elämän, myös lähiverkoston. Tuen saanti on yleensä olematon. Kaikki perheväkivalta ei ole terroria, mutta kaikki puolisoterrori on aina perheväkivaltaa. **Vaino** eli **stalking**, (mm. Logan 2010) on pääosin miesten tekemää ja naisiin kohdistuvaa. ”**Vainoterrori**” on traumatisoivaa ja invalidisoivaa, jopa hengenvaarallista väkivallan muoto. Siinä yhdistyvät eri väkivaltamuodot, kuten pakkokontrolli, joka on toisen pakottamista toimimaan uhkaavien, väkivaltaisten ja vahtimisen keinoin. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 42; Björklund 2010; Säävälä ym. 2011.)

Kunniaväkivalta (honour violence) on patriarkaalisesta yhteiskuntajärjestelmästä jäänyt, joka on perheen tai suvun piirissä tapahtuva, ihmisoikeuksia rikkova ja kunnianormeja puolustava väkivaltamuoto. (Laurent 2004; Salmenkangas 2006, 5; Holm & Van Dijken

2009a, 158; Karimi 2009, 159-160). Perustana on kunnia – häpeä - järjestelmä, jossa molemmat sukupuolet ovat alisteisia yhteisölliselle häpeälle (Kailo 2008). Tarkoitus on ehkäistä kunnian tai maineen menetys, yrittää ylläpitää moraalinen syntymäoikeuksiin perustuva tai kunnialliseen käytökseen liittyvä identiteetti taikka yrittää palauttaa yksilön, perheen tai jopa yhteisön kunnia. Kohdistuu pääosin naissukupuoleen, mutta myös naista suojelemaan tai kunniaattomaan käytökseen syyllistyneeseen mieheen. Henkistä ovat nöyryyttäminen, pakkoavioliitto sekä kontrollointi, kuten liikkumisen, opiskelun tai työn osalta. Fyysistä ovat lyönnit, potkiminen, kasvojen turmelu hapolla, tyttöjen ja naisten ympärileikkaus, raiskaus tai murha. (Laurent 2004; Salmenkangas 2006, 3-8; Karalahti 2008, 1-2, 7-9, 11-13, 20-30, 34; Holm & Van Dijken 2009a, 157-158; Karimi 2009, 159-160; Suomenaro 2009, 168-170; Van Dijken 2009a, 163-165; Van Dijken 2009b, 166-167.) Liitetään maahanmuuttajiin, islamiin ja muslimeihin, vaikka tiettyyn ryhmään tai uskontoon sitä ei liittääkään. Sitä esiintyy myös romanien keskuudessa. Toinen muoto on romanien verikosto, joka tosin kohdistuu toiseen sukuun. (Salmenkangas 2006, 3-4, 8-12; Karalahti 2008; Holm & Van Dijken 2009b, 161-162; Karimi 2009, 159-160.) Naista voi valvoa romaniyhteisökin, jopa edellyttäen mieheltä naista kohtaa väkivaltaa. Esimerkki:

Miehen äiti on voinut käydä uhkailemassa ja hajottamassa paikkoja, koska nainen on anopin mielestä tuottanut häpeää miehen suvulle. Jopa vastoin miehen tahtoa on suku voinut vaatia naiselle häpeärangaistusta, tarkoituksena palauttaa miehen suvun maine. (Törmä, Tuokkola & Hurtig 2013, 41.)

Perhe- ja kunniaväkivalta ovat eri käsitteitä, omaten yhteneväisyyksiäkin. Molemmissa on kyse vallasta ja sukupuolesta eli naisen alistamisesta ja asemasta yhteiskunnassa. Muotoina ovat kontrollointi, henkinen ja fyysinen väkivalta, jopa väkivaltainen kuolema. Kunniaväkivallan viesti on julkinen. (Salmenkangas 2006, 3-8; Karalahti 2008, 20-30; Karimi 2009, 159-160.) Mielestäni myös terrorissa viesti on julkinen, vaikka teko halutaan salata. Mies uhkaa entistä puolisoa aikoen surmata naisen, lapset ja kumppanin, jotta kaikki tietävät naisen olevan hänen. Toteuttaessa tekijä tappaa yleensä myös itsensä. Pakkoavioliitossa ja raskaana olevan naimisiin pakottamisessa on kyse perheen kunniaa, jossa kieltäytyminen häpäisee perheen. Vanhemmat painostavat avioliittoon vedoten Raamattuun, uskoon ja eritoten tytön kunniaan. Tyttö voidaan painostaa naimisiin jopa väkivaltaisen miehen kanssa. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 37; Karalahti 2008, 26-28, 34; Suomenaro 2009, 168-170.) Väkivallantekijä on pääosin

yksin, mutta kunniaväkivallassa ympäröivä yhteisö on merkittävässä osassa. Perheväkivalta, ei tosin terrori, loppuu yleensä eroon. Kunniaan liittyvä väkivalta voi vuosienkin kuluttua leimahtaa. Sukupuolimoraali liittyy aina kunniaväkivaltaan ja kokemustietämykseni mukaan usein terroriin, mutta ei perheväkivaltaan. Statuksen säilyttäminen perheen ulkopuolella on kunniaväkivallan tavoite. Väkivallantekijä haluaa pitää vallan itsellään ja terroristi valtastatusensa myös perheen ulkopuolella. (Salmenkangas 2006, 3-4; Karimi 2009, 159-160.)

Väkivaltakehä on parisuhde- tai perheväkivallan päättymätön jatkumo. (Säävälä ym. 2006a, 20). Jännite nousee räjähtääkseen väkivaltana. Hyvittely ja anteeksipyyntö vaiheessa uhri saa, mitä vain. Tekijä lupaa, keskustelee ja myöntää syyllisyyden. Uhri saa tilaa puhua. Tämä on kaksiteräinen miekka, jota tekijä käyttää myöhemmin häikäilemättä hyväksi. Tekijän suhtautuminen on ambivalenttia eli jättää jopa henkensä uhrin armoille, työntäen samalla kuin varkain syyllisyyden uhrin kannettavaksi. Kierto alkaa alusta. Sykli on ensin hidas, jopa vuosia kestävä. Vähitellen on kyse kuukausista, viikoista, jopa päivistä. Lopulta syklit kulkevat päällekkäin, hyvittelyvaihe jää pois tai kokonaisuus on niin sekava, ettei uhri enää tiedä, missä mennään.

”Jännite parisuhteessa” kuvaa uhrin ja tekijän välisten jännitteiden muutoksia, jotka molemmilla erilaiset. Tekijän jännite nousee juuri ennen väkivaltatilannetta nopeasti. Tapahtuma laskee jännitteen lähes täysin ja anteeksipyyntö lopullisesti. Uhrin jännite nousee jokaisen tapahtuman jälkeen yhä korkeammalle. (Väkivalta ja jännite parisuhteessa 2006.) Pitkän parisuhdeväkivallan seurauksena uhri on yhä stressatumpi, jännittyneempi ja traumatisoidumpi, koska mikään ei laske tai poista jännitettä.

Väkivallan jaksottaisuus riippuu tekijän mielentilasta. ”Uhrin omanarvontunto on väkivallan tekijän kämmenellä” (Marttala 2011, 43). Tekijä on ärsyyntynyt ja loukattu, joten uhrillakin on oltava sama tai pahempi keinolla millä hyvänsä. Tekijä haluaa pitää hauskaa (yleensä liittyy nousuhumalaan). Myös uhrilla on oltava hauskaa, vaikka keskellä yötä ja väkipakolla. **Eskaloituminen** on väkivallan pahenemista jokaisesta väkivaltatapahtumasta tai uhrin murtumisesta, traumatisoitumisesta, jossa uhri elää peläten yhä enenevässä määrin seuraavaa väkivaltatilannetta. (Säävälä ym. 2006a, 20-21).

3.2.2 Tutkimuksia ja teoriaa

Perheväkivalta on laaja aihe, josta on tehty kotimaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia. Kotimaisia ovat humanistisen, kasvatustieteellisen, lääketieteellisen, oikeustieteellisen, psykologian, teologian, terveystieteiden ja yhteiskuntatieteellisen pro gradu – tutkielmat, liseniaattityöt ja väitöskirjat. Lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tuottavat tutkimuksia, julkaisuja, raportteja, toimenpideohjelmia sekä suosituksia ja menetelmiä lomakkeineen. Aiheesta ilmestyy myös opinnäytetöitä ammattikorkeakouluista ja ylemmistä ammattikorkeakouluista.

Tutkimustulvasta oli vaikea valita työn kannalta aiempia keskeisimpiä tutkimuksia (Taulukko 3). Moni aihe ja työ olisi ollut tärkeä esitellä, mutta tila ei antanut myöten.

TAULUKKO 3 Aiempia keskeisimpiä tutkimuksia

Tekijä(t), vuosi, tutkimuspaikka ja tutkimuksen nimi	Tavoite	Kohderyhmä ja aineiston keruumenetelmä	Tutkimustulokset
Björklund Katja 2010 Helsingin yliopisto Stalking and violence victimization among Finnish university students	Vaino: Elinaik. esiintyvyys. Yhteys uhrin ja tekijän taustaan, suhteeseen, vainon määrään ja keston. Väkivaltaiseen vainoon ja keston liittyvät ja vaikuttavat tekijät sekä yhteydet selviytymisstrategioihin. Väkivaltakokemukset: Elinaik. esiintyvyys. Yhteys uhrin ja tekijän suhteeseen, oireisiin ja opiskelijoiden terveydenhoitopalveluiden käyttöön.	Suomalaiset yliopisto-opiskelijat Ahdistelu/häirintä: elektroninen kyselylomake 615 osallistujaa Väkivaltakokemukset: postikysely 905 osallistujaa	Elinaikainen esiintyvyys: vaino 48,5%, väkivaltainen vaino 22%, väkivaltakokemus 46,5% ja fyysinen väkivalta 42%. Vaino: yl. naisilla, tekijä tuttu, usein väkivalta pitkäkestoista. Väkivaltaisen vainon keston ja käyttäytymisen vaikutti uhrin ja tekijän suhde, väkivalta, tarkkailu ja kontaktin hakeminen. Väkivaltaisella vainolla ja uhrin selviytymisstrategialla on yhteyksiä. Väkivaltakokemusten seurauksia olivat mielenterveysoireet ja alkoholi-ongelmat. Väkivallan uhrin on suurin ryhmä usein terveyspalveluita käyttävistä opiskelijoista.
Hautanen Teija 2010 Tampereen yliopisto Väkivalta ja huoltoriidat	Huoltoriita tulokset, kun toisella tai molemmilla vanhemmilla mahdollinen väkivaltakäytös. Tuomareiden ja sosiaalityöntekijöiden väkivaltakäsitykset huoltoriita asiakirjoista.	Huoltoriita oikeusasialkirjat vuosilta 2001-2003: 158. Tapaukset, joissa toisen tai molempien tekemä fyysinen väkivalta, väkivallan uhka tai	Todennettu väkivalta ei yhtenäistä tuomareiden päätöksiä. Yksin- ja yhteishuollot, lasten asuminen ja tavalliset tapaamiset myös vanhemmille, jotka väkivaltaisia parisuhteessa tai lapsia kohtaan ja taustalla on väkivalta- tai lähestymiskieltotuomio. Tulos on

	Käsittelytavat oikeusprosessissa lapsen seksuaalisessa väkivallassa.	lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö oli kirjattu.	kansainvälisten tutkimusten kanssa yhtenevä. Väkivalta ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö pääosin kyseenalaistavat vanhemmuuden jatkumisen ja sovinnollisuuden. Hyvinvointivaltiolla ei selkeää vastuunottoa. Huoltoriidoissa vähätellään ja sivuutetaan lapsiperheissä tapahtuva väkivalta.
Heiskanen Markku ja Piispa Minna 2002 STM, Helsinki Väkivallan kustannukset kunnassa Viranomaisten arviointiin perustuva tapaustutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001	Selvittää naisiin kohdistuvan väkivallan kustannuksia Hämeenlinnassa marraskuussa 2001 kunnan eri sektoreilla.	Väkivaltaa kokeneet naiset. Eri auttajatahot keräsivät lomakkeelle asiakaskontaktit, joissa oli naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Aineisto koostui 615 kontaktista	Kustannukset: Hämeenlinna: 103000 euro/kk, vuositasolla lähes 1,2 milj. euroa. Koko maa: 91 milj. euroa. Summa on lähes kaksinkertaistunut aiemmasta arviosta. Sosiaalisektori (53%): lastensuojelu, perhekeskus (turvakoti), elatusturva ja toimeentulotuki, perheneuvola, kotipalvelu, diakoniatyö ja rikosuhripäivystys. Oikeussektori (27%): poliisi, oikeusapu, syyttäjä ja sovittelu. Terveystieteiden sektori (20%): terveyskeskus, sairaala, psykologi ja sairaankuljetus. Kuluista suurimmat aiheuttavat lastensuojelu, poliisi, psykiatrisen avohoidon ja sairaalahoito. Suurin osa on parisuhdeväkivaltaa. Näkökulma vaikuttaa, mikä väkivalta esiin ja millaisiin ongelmiin huomio. Viranomaisyhteistyötä parantamalla väkivalta on tunnistettavissa aiemmin ja avun tarjonta joustavampaa.
Kassiotis Maria 2004 Helsingin yliopisto Parisuhdeväkivalta ja tappo osana naisen elämäntarinan rakentumista Narratiivinen lähetymistapa	Selvittää läheisväkivallan kohteena olemisen ja väkivaltaisen miehen tappamisen rakentuminen naisen puheessa.	väkivaltasuhteessa elänyt ja miehensä tappanut naisvanki (4)Teemahaastattelu. Väkivallasta vapaaksi- kirja: väkivaltasuhteessa eläneiden ja siitä eronneiden naisten selviytymistarinat	Tappaneet naiset ovat rakentaneet tapolle mielen ja siten oikeutuksen. Sanottamalla nainen pyrkii tekemään teostaan ymmärrettävän. Teon vastuun häivyttäminen ja teon rinnastaminen avioeroon on yllättävää. Kuulijan vakuuttaminen ja koherentin elämäntarinan kertominen on keino tuottaa selviytymistä.
Kumpuniemi Minna 2012 Itä-Suomen yliopisto "Nyt sinulle vasta sitten vaikeudet alkavatkin!" Väkivaltaan johtanut vainoaminen parisuhdekontekstissa	Parisuhdevainoajien vakava vallankäyttö kumppania kohtaan. Eroaako parisuhdevainoajien ja ei-vainoajien käyttämä väkivalta. 1. Vainoajien uhuriin kohdistama aiempi väkivalta 2.Syytteenalaisten tekojen piirteet Muut mahdolliset väkivallan käyttöön vaikuttavat tekijät	48 vainoajan mielentilatutkimusl ausuntoa (kohteena entiset tai nykyiset kumppanit). Verrokkina 312 tilanneväkivallantekijää (ei vainoa).	Vaino: pääosin pitkä suhde ex-kumppaniin, tekijä yleensä persoonallisuushäiriöinen mies, vakavaa väkivaltaa edeltää henkinen ja usein fyysinen väkivalta, korostuu alistamiseen ja kontrollointiin liittyvä terrori, eskaloituminen, syytteenalaiset teot: murhat, murhayritykset, murhapoltot. Vainoaja ja ei-vainoava väkivaltatekijä: erot parisuhdetilanteesta, persoonassa ja väkivaltatekojen luonteesta. Vainoajien vakava fyysinen väkivalta oli tarkoitushakuisempaa ja raaempaa. Parisuhdevaino ja parisuhdeväkivalta erotettava toisistaan.

Mattila Minna 2011 Lapin yliopisto Lapsi perheväkivallan uhrina	Lapsiin kohdistuvan väkivallan tyypilliset ilmenemismuodot. Naisten osuus väkivallantekijöinä suhteessa miehiin.	Erlaisia lapsille ja nuorille väkivaltaisista kokemuksista tehtyjä tutkimushaastatteluj a	Kuritusväkivaltaa edelleen. Tytöt kokevat enemmän äitien tekemää väkivaltaa. Naiset ovat useimmin lievän ja miehet vakavan väkivallan takana. Naiset syyllistyvät väkivaltaan eri olosuhteissa ja eri syistä. Syyt eivät samoja kuin miehillä, vaikka väkivallan selitysmallit yleensä mieslähtöisiä.
Piispa Minna, Taskinen Jukka ja Ewalds Helena 2012 STM sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003 - 2012	Selvittää perhesurmien ja vanhempien omien lasten surmien taustat. Viranomaisyhteistyön toimivuus em. surmien yhteydessä. Yleistasolla surmia yhdistävät tekijät - > viranomaistoiminnan kehittäminen oikeanlaisen ja oikea-aikaisen avun varmistamiseksi.	Poliisikirjaukset alle 15v. surmat 2003 2012, tekijä vanhempi. Surmia 35. Kuoli 55 (7 puolisoa, 48 lasta) Pääloukat: perhesurmat (n=7), vastasyntyneen oman lapsen surmat (n=12) ja muut oman lapsen surmat (n=16).	Selvityksen perusteella surmia yhdistäviä taustatekijöitä olivat parisuhteen ongelmat, erotilanteeseen liittyvä kriisi ja vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmat. Selvityksen pohjalta esitetään johtopäätöksiä, miten erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tulisi kehittää, jotta perhesurmia ja oman lapsen surmia voitaisiin jatkossa ehkäistä.
Säävälä Hannu, Salonen Santtu, Pohjoisvirta Riitta, Hannus Riitta, Korhonen Tuija ja Karvonen Kaisa 2011 Sosiaalilääketiete ellinen aikakauslehti 48 Terrori ja tilanneväkivalta parisuhteessa. Oulun Ensi- ja turvakodin asiakkaat vuosina 2003-2005	Selvittää parisuhdeterrorin ja lievemmän tilanneväkivallan erot. Kehittää turvakotien käytännön työtä ja asiakkaiden turvallisuutta.	Parisuhdeväkivallan tekijät (374). Itse tai uhri hakeutui ekakerran Oulun ensi- ja turvakodin väkivaltatyön asiakkaaksi avo- tai laitospalveluiden piiriin 1.1.2003 – 31.12.2005 aikana. Ensikertalaisia, joiden uhri tai aiempi kumppani tms. ei ole ollut turvakotipalveluide n asiakkaana viimeisen viiden vuoden aikana.	Lievempi tilanneväkivalta (tilanne) 72%. Parisuhdeterrori (terrori) 28%. Avo: tilanne 55% ja terrori 18%. Laitos: tilanne 45% ja terrori 82%. Molemminpuolista tilanne 28% ja yksi terrori (3%). Tekijä mies: tilanne 95% ja terrori 98,5%. (terrori: yksi nainen) Merkittävimmät erot tekijän elämänhistoria, psyykkiset ominaisuudet ja asenteet sekä nykyväkivallan luonne ja uhrin ominaisuudet. Terrori: uhrin turvakotiin, eskaloituminen, uhrin alistuminen ja väkivallattomuus, tekijä dominoiva, luulotautisen mustasukkainen, omien vihamielisten tunteiden siirtäjä (syy hyökätä), dissoatiivisesti oirehtiva (todellisuudentaju häiriintynyt), patriarkaallinen ja työttömyys.. Tilanne: vajaa kolmasosassa kiihtymistä, viitannee terrorin kehittymiseen ja tekijän masennus.. Terroriuhrin asemaa pahentavat perheterapeutin interventio ja sovittelu. Varmistuttava, että tilanneväkivalta ja parisuhdeterrori voidaan todella, vaikeudesta huolimatta erottaa toisistaan.
Väänänen Arja 2010 Itä-Suomen yliopisto Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja	Lasten kaltoinkohtelun hoitosuosituksen käyttöönottoa edistävät ja estävät tekijät neuvolatyössä sekä terveydenhoitajien kehittämisehdotuksia	Kolmen terveyskeskuksen terveydenhoitajat (n=13). Ryhmähaastattelu	Edistäviä tekijöitä: toimivat yhteistyömuodot, kuten tuen tarjoamismahdollisuus neuvolaperhetyön muodossa sekä neuvolatyön tukena oleva psykologi estäviä tekijöitä: resurssien vähäisyys, moniammatillisten käytäntöjen

siihen puuttuminen. Hoitosuosituksen käyttöönoton kuvaus	hoitosuosituksen käyttöönoton edistämiseksi.		toimimattomuus sekä yhteisten toimintamallien, tiedonkulun ja hoitopolkujen puute, organisaatioiden pirstaleisuus ja koulutus liian yleisellä tasolla Jatkossa: moniammatillisten käytäntöjen kehittäminen sekä niiden toimivuuden ja vaikuttavuuden tutkiminen
--	--	--	--

Tutkimustapoja ovat väkivallan syitä ja perheen sisäistä vuorovaikutusta koskevat, yksilötason vaikutuksiin painottuvat sekä lasten kokemuksiin keskittyvät. Lasten perheessä kokemaan väkivaltaan on selityksiä haettu psykologisista, sosiologisista ja sosiaalipsykologisista teorioista. Viime mainitussa tarkastellaan vuorovaikutuksen dynamiikkaa yksilöiden ja perheenjäsenten suhteina, esimerkiksi sisarusuhteissa perheväkivallan kontekstissa. (Eskonen 2005, 26-27; Koivistoinen 2009, 10.)

Useita teorialleja löytyy perheväkivalta, parisuhdeväkivalta ja väkivalta ilmiöihin. Mikään perheväkivaltateorioista ei selitä yksinään koko ilmiötä, vaan sen ymmärtämiseksi on sovellettu ja rakennettu erilaisia teorioita. Esimerkiksi Teuvo Peltoniemi (1984, 78 - 80) on jaotellut teorit tieteenalan mukaan nelikentäksi. Niitä ovat psykologiset, sosiaalipsykologiset, psykoanalyttiset ja sosiologiset näkemykset. Teorioista psykopatologiset korostavat poikkeavuutta, perhedynaamiset näkevät väkivallan koko perheen sairautena, kulttuuriset taas yhteiskunnan ja pienryhmien häiriönä sekä rakenteelliset painottavat erityisesti perheväkivallan rikosluonnetta. Parisuhdeväkivallan selitysteorioihin liittyen Nyqvist (2001, 22–23) on maininnut biologiset, psykologiset, sosialisatio ja reaktiiviset teorit sekä sosiokulttuuriset näkemykset. Auli Ojurin (2004, 23-24) jako ovat sosiaalipsykologiset, psykologiset ja psykiatriset selitysmallit. Hänen tutkimuksissa on myös feministinen katsantokanta.

Tekijään liittyviä väkivaltaselityksiä ovat biologinen ja sosiaalinen perimä, fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet, persoonallisuuspiirteet, psyykkiset häiriöt, traumaattinen lapsuus, stressitekijät sekä sosiaaliset ongelmat, kuten alkoholin ja huumeiden käyttö. Uhriin liittyviä ovat persoonallisuus, mieltymykset ja lapsuuden traumat. Perheeseen, systeemiin, yhteisöön, ympäristöön ja evoluutioon liittyviä ovat perheen toiminta tai kommunikaatio ongelmat sekä perheen, ympäristön ja yhteisön epäsovivuus. Muita

selityksiä ovat sukupuolten eriarvoisuus, mallioppiminen, ylisukupolvisuus sekä valta ja vallankäyttö. Selityksiä ovat myös väkivallalla suhteesta saadut hyödyt ja haitat yksilö-, perhe-, yhteisö-, yhteiskunta- ja kulttuuritasolla, kuten sukupuoliroolit tai väkivalta myönteiset normit, arvot ja asenteet. (Flinck 2006, 22-23; Jokinen 2007, 179-183; Sinkkonen 2008, 126-135; Koivistoinen 2009, 9-10; Repo-Tiihonen, Holi & Tiihonen 2009, 99-106; Jansson & Holma 2011, 5-8.)

Kiintymyssuhdeteoria on perheväkivallassa keskeinen (Lohman, Kuznetsov & Holma 2009, 22; Mäkelä 7.5.2009, luento; Punamäki 2010, 137) selittäen, miksi trauman kokeneet käyttävät erilaisia selviytymiskeinoja, millaista heidän tunneilmaisunsa on, miten pian he rauhoittuvat ja kenen puoleen kääntyvät apua tarvitessaan. Näiden erot ennustavat trauman seurausten, kuten mielenterveysoireiden ja kehitysongelmien vakavuutta. (Punamäki 2010, 137.) Kiintymyssuhde 1) on sisäinen, motivoiva voima, 2) on turvallinen riippuvuus, joka mahdollistaa autonomian, 3) tarjoaa turvasataman, 4) tarjoaa perustan, 5) perustuu kiintymyssiteeseen, jota lähestyttävyyys ja vastaaminen rakentavat, 6) tarpeen aktivoivat pelko ja epävarmuus. Kiintymyssuhteessa 7) eroahdistuksen vaiheet ovat ennustettavia, 8) turvattoman kiintymyksen uhatessa on kaksisuuntainen selviämistapa, 9) käyttäytymiseen sisältyvät työskentelymallit itsestä ja toisista sekä 10) eristäminen ja menetys ovat sisäsyntyisesti traumatisoivia. (Markova 2008, hakupäivä 12.2.2008.)

Kiintymyssuhteen jatkuvuutta takaavat kokemusten kohtuullisuus, ympäristön muuttumattomuus, äiti-lapsi -suhteen vastavuoroisuus, lapsen oma aktiivisuus ja yksilölliset kehitysmekanismit. Kiintymyssuhde on lapsen ja vanhemman välinen tunnepitoinen suhde, jossa lapsi tuntee olevansa rakastettu ja suojeltu. (Koivistoinen 2009, 15; Punamäki 2010, 137.) Lapsen turvaperusta on vanhempi, jonka luo lapsi hakeutuu kokiessaan vaaraa tai epävarmuutta. Turvallinen kiintymyssuhde on tasapainoiseksi aikuiseksi kehittymisen edellytys ja malli muille suhteille. Turvallisen suhteen puuttumisen myötä, lapsi ei kykene luomaan sitä muidenkaan kanssa. Toisaalta myös muut suhteet ja omat valinnat muokkaavat kiintymystapaa. Kiintymystyyliä on neljä, joita ovat turvallinen, vähättelevä, takertuva ja pelokas. (Bartholomew 1997, 249-263; Lohman ym. 2009, 22; Mäkelä 7.5.2009, luento; Punamäki 2010, 137.)

Turvallisen kiintymyssuhteen perusta on vanhemman sensitiivisyys eli kyky ja herkkyys vastata viesteihin, muodostaen lapselle myönteisen käsityksen itsestä ja muista. Lapsella on hyvä itsetunto, luottamus osaamiseen, rakastettavuuteen sekä muiden apuun ja tukeen. Hän on vuorovaikutustaitoinen, sosiaalinen, voi psyykkisesti hyvin, kykenee tasapainoiseen, joustavaan suhteeseen turvan ja uuden, tutkimattoman välillä. Hän selviytyy traumatilanteesta jakamalla vaikeat kokemukset, luomalla realistisia selitysmalleja kokemukselle, osaamalla rauhoittua sekä ilmaisemalla myönteisiä ja kielteisiä tunteita. Aikuisena kykenee kiintymyssuhteeseen, molemminpuoliseen läheisyyteen ja pitkäaikaiseen parisuhteeseen. Kaikilla tavoilla kiintyneet voivat käyttää väkivaltaa, mutta turvallisesti kiintynyt käyttää sitä harvoin ja silloinkin kyse on tilanneväkivallasta eli yksittäistapahtumasta. (Koivistoinen 2009, 15, 138-139; Lohman ym. 2009, 22-24; Säävälä ym. 2011.)

Välittelevästi, vähättelevästi kiintyneellä on myönteinen käsitys itsestä, kielteinen muista. Uuden tutkimisen maksuna on turvallisuuden tunne. Hän painottaa tiedollisten asioiden hallintaa, pelkää torjumista, tunneilmaisujen minimointi on ollut pakollista ja hädässä on voinut turvautua vain itseensä. Hänellä on pyrkimys sisäiseen hallintaan sekä vahva vaatimus vahvuudesta, itsenäisyydestä ja normaaliudesta. Avunpyytäminen on vaikeaa eikä usko muiden haluavan tai kykenevän tarjoamaan turvaa. Hän kieltää trauman vakavuuden ja merkityksen puuduttamalla tunteensa. (Koivistoinen 2009, 138-139; Lohman ym. 2009, 22-24.) ”Lapsi jää usein yksin trauman aiheuttamien kohtuuttomien mielikuvien ja pelkojen kanssa” (Punamäki 2010, 138). Väkivallalla hän korostaa auktoriteettiasemaansa ja käyttää sitä puolison kontrollointiin. (em., 24).

Ristiriitaisesti, takertuvasti kiintyneellä on kielteinen kuva itsestä ja myönteinen muista. Turvan haku ei onnistu, uuden tutkiminen on mahdotonta. Hän väheksyy itseään, arvoaan ja kykyjään, on mustasukkainen, huolestunut, pelokas tai hänellä on korostunut hoivantarve. Mielestään hänen tarpeilla ei ole merkitystä. Hän paljastaa itsestään liian paljon ja nopeasti. Yksin jääminen ahdistaa. Maksimoituaan tunteensa trauman aikana muistot ovat myöhemmin hallitsemattomia. Hän hakee hädässä turvaa, mutta mikään ei riitä, tuottaa vain pettymyksen. Ei pääse irti lapsuuden kokemuksista, menneisyydestä, joten joko taistelee niitä vastaan tai hyväksyy ne näennäisesti. Hän hakeutuu sellaisten henkilöiden seuraan ja tilanteisiin, joissa traumakokemusten toistaminen onnistuu. Hän

on aikuisena mustasukkainen ja jatkuvasti epävarma kumppanin rakkaudesta, joka ilmenee takertumisena ja hallitsemattomina vihanpurkauksina. Hän on erityisen aggressiivinen ja väkivaltainen, provosoi ristiriitatilanteessa, käyttää emotionaalista väkivaltaa ja on erityisen vaativa kumppanilleen. (Koivistoinen 2009, 138; Lohman ym. 2009, 22-24; Mäkelä 7.5.2009, luento; Punamäki 2010, 138.)

Jäsentymättömästi, pelokkaasti kiintynyt lapsi ei löydä selkeää suhdetta vanhempansa. Suhde perustuu pelkoon. Hänellä on kielteinen kokemus itsestä ja muista. Hän ahdistuu yksin ja seurassa, ei luota itseensä ja taitoihinsa, ei pidä itseään arvossa ja kokee muut välinpitämättömiksi, pelkää hylätyksi tulemista ja vahingoittumista. Hän ei kykene eheään kiintymyssuhteeseen, vaan seilaa vetäytymisen ja riippuvuuden välillä. Hän on todennäköisesti mielenterveysongelmainen tai voi psykososiaalisesti pahoin, samoin hänen vanhempansa. Hän käyttää väkivaltaa eniten, mutta erityisesti tuntiessaan oman valtansa matalaksi. (Koivistoinen 2009, 138; Lohman ym. 2009, 22-24; Mäkelä 7.5.2009, luento; Punamäki 2010, 138-139.)

Sosiaalisen oppimisen teoriaa selvittäessä Koivistoinen (2009, 12-13) käytti Albert Banduran tutkimusta ”ihmiset oppivat havaitsemisen ja suoran kokemuksen kautta”. Teorian mukaan lapsen nähdessä ja kokiessa väkivaltaa, saa käytösmallin. Jos väärästä käytöksestä rangaistaan tai siihen ei puututa lainkaan, lapsi ei todennäköisesti siirrä mallia seuraavalle sukupolvelle. (mm. Mäkelä 7.5.2009, luento). Aina ihmisen oppi ei näy käyttäytymisessä. Kokemustietoni mukaan lapsi siirtää väkivaltamallia eteenpäin, ilman ohjausta oikeaan toimintatapaan ristiriitatilanteiden ja muutosta vaativien tilanteiden ratkaisemiseksi. Oikean toimintatavan toteutus vaatii loppuelämän ajan voimia vievää tietoista toimintaa, erityisesti tilanteissa, joissa oman väsymyksen tai vastaavan takia oma kontrollikyky on muutenkin heikko.

Systeemiteoriassa (esim. Koivistoinen 2009, 14) omaa toimintaa muuttamalla pakotetaan toinen tai toiset muuttamaan oma. Käytännössä väkivaltatilanteessa uhri muuttaa reagoititapaansa, joten tekijä ei voi toimia aiemmin totutulla tavalla. Perheväkivalta on aina ennakoimatonta, siitä huolimatta uhrin ja tekijän välillä on tietty kaava nähtävissä. Kun tekijä haluaa jotain, hän käyttää keinoja, joilla saa toivomansa reaktion ja tuloksen. Uhri reagoi toisella tapaa kuin ennen, jolloin tekijä hämmentyy, joutuen pois

mukavuusalueeltaan. Seurauksena on väistämätön muutos. Moni tekijä, kuten missä kohtaa tilannetta tai miten uhri muuttaa totuttuja toimintatapoja vaikuttavat tilanteen muuttumisen parempaan tai jopa pahempaan.

3.2.3 Seurauksia, tunnistaminen ja puuttuminen

Perheessä yhden tekemä väkivalta leviää usein koko perheen käytöstavaksi. (Keskinen 2005, 170–171). Ylisukupolvinen mallioppiminen on todellisuutta (Vilhula 2007, 91; Mäkelä 7.5.2009, luento), kun isä kuristaa äitiä, esikoinen pikkuveljeä ja pikkusisko perheen kissaa. Todennäköisesti jatkossa yksi lapsi on perheessään väkivaltainen, toinen on uhri ja kolmas lapsi on hakenut apua eikä siten siirrä mallia omaan perheeseensä.

Tekijä oikeuttaa väkivaltansa usein erilaisin syin, kuten itsepuolustus, hätäntyminen, ylikuormittuminen tai tunteenpurkaus. Väkivaltainen mies tavoittelee yleensä hallinnan tunnetta. Väkivalta on siten ”mykkäkoulua” pitävälle naiselle kutsu vuorovaikutukseen. Naiselle väkivalta on itsemääräämis- ja olemassaolon oikeutuksen hakemista. Hän toimii mielestään vain lasten ja miehen parhaaksi. (Flinck 2008, 12.) Päästäkseen pois väkivallan keskeltä nainen voi tappa nykyisen tai entisen miehensä. (Kassiotis 2004). Esimerkiksi Joku raja (Vesala & Luoti 2006) kappaleessa kerrotaan, kuinka lopulta haavoitettu, satutettu nainen puolustautuu, tappamalla väkivaltaisen miehen.

*Jos lyöt vielä kerran niin minä tapan sut, Ja isken jollain millä sinäkin oot mua avannut,
Mä astun harhaan taivaan tieltä jonnekin pimeään, Mut viedään pois sinne missä ei tarvitse
nimeään... Sä et huuda enää koskaan... (Vesala & Luoti 2006)*

Perheväkivallan seurauksia on erilaisia, joihin vaikuttavat muun muassa väkivallan aste, muoto ja pituus sekä tekijän ja uhrin asemat eli kuka väkivaltaa kohdistaa ja keneen. (Lehtonen & Perttu 1999, 61-64; Flinck 2006, 24-26). Mielestäni suurin vaikutus on väkivallan kestolla eli onko kyse tilanneväkivallasta vai jatkuvasta väkivallasta. Lisäksi väkivallantekijöiden määrällä on vaikutusta. On eri asia, onko kyse yhdestä vai useammasta perheenjäsenestä, kokeeko uhri väkivaltaa tai muuta kaltoinkohtelua muuallakin ja saako uhri perheeltä tai lähipiiriltä lainkaan tukea vai ei. Väkivallan seuraukset ovat pääosin psyykkisiä ja henkisiä, jopa persoonallisuusmuutoksia. Suurin syy ovat alituiset muutosvaatimukset, kuten käytös, ulkonäkö, opiskelu- ja työura sekä

jatkuva mitätöinti tai huomiotta jättäminen esimerkiksi opiskelu- ja työuraosaamisen osalta. Sosiaalinen eristävyys, jossa terroristi eristää uhrinsa tai muut karttavat hankalaa ihmistä eli tekijää tai uhri eristäytyy häpeän ja itsetunnon menetyksen seurauksena, vahvistaa väkivallan epätasapainoa. Myös pelko ja viha ovat uhrin seurana. Terrorin seurauksena lapset vaurioituvat usein pysyvästi. Muita väkivallan seurauksia ovat aloitekyvyttömyys, muistin ja keskittymiskyvyn vaikeudet, ylläsiittuneisuus, uupumus ja masennus. Usein masennusta hoidetaan lääkkeillä, mutta itse väkivalta-uhri jää pimentoon. (Krug ym. 2002; Piispa & Heiskanen 2006, 1-10; Husso 2003.)

Väkivaltaisessa suhteessa elävä nainen ja jopa terrorin kohteena oleva eronnut nainen nähdään passiivisena uhrina, koska tekijä on ”kuvioissa mukana”. Toisin sanoen uhri ei pidä väkivallantekijää poissa. Yleensä viranomaisetkaan eivät siihen kykene, mutta syyllinen on silti nainen. Yhteiskunnassa nämä naiset herättävät ärtymystä, vaikka molempien naisten aktiivisena tavoitteena on vain pysyä hengissä. Kumpuniemenkin (2012) tutkimuksessa todentui terrorin kohdistuvan pääosin entisiin kumppaneihin, joiden kanssa tekijöillä oli pitkä parisuhde ”historia”. Tutkimus vahvisti eron olevan naiselle vaarallisinta aikaa, koska joissakin tapauksissa terrori alkoi ”vasta” erotiedon myötä. Toisaalta kokemustiedon mukaan ero pahentaa terroria. Myös Holman (2009) mukaan vainoterrori voi jatkua eron jälkeen, ja ilman uhrin suuria uhrauksia ja viranomaisten väliintuloa, jopa loppuelämän.

Uhriutumisen on pitkäaikaisen, vaikean väkivallan, erityisesti seksuaalisen väkivallan seuraus. Uhrin joutuessa kieltämään tapahtumien vakavuus, sen herättämät ja ylläpitämät todelliset tunteet, on seurauksena valetyyneys eli pseudo calm. (mm. Lehtonen & Perttu 1999, 62; Hannus 2011, 204). Uhriutumisen paradoksi on näennäisvahvuus, jossa uhri toimii normaalisti, tehokkaasti ja ulkoapäin katsottuna kylmän rauhallisesti, mutta sisäinen maailma on kaaoksessa. Tämän myötä avun saanti on mahdotonta tai ainakin erittäin vaikeaa. Uhrin toimiessa jatkuvasti ääri rajoilla, jopa pieni tapahtuma voi murtaa uhrin täysin. Uhri ei kykene tunneyhteyteen kenenkään kanssa. (esim. Lehtonen & Perttu 1999, 39.) Esimerkiksi äiti voisi pitää lapsensa sijasta, vaikka halkoa, sillä kumpaan on yhtä vähän tunnesiteitä. Uhriutuneen vanhemman avuntarpeen ohittamisen myötä, viranomaiset hylkäävät myös lapsen.

Traumatisoituminen on äkillisen tapahtuman, yksittäiskokemuksen tai pitkäkestoisen, kuten puolisorrorin seuraus, jossa tapahtuma tai tapahtumasarja uhkaa psyykkistä tai fyysistä taikka molempien turvallisuutta, olemassaoloa ja hyvinvointia. Kyseessä on realisaation puute, jossa henkilö ei kykene kokoamaan traumatapahtumaa tai -tapahtumia osaksi elämäänsä. Jokaisen kokemuksen sisäiset ja ulkoiset havainnot on yhdistyttävä kokonaisuudeksi, elämäntarinaksi. Altistavia ja oireilua pitkittäviä tekijöitä ovat aiemmat traumaattiset kokemukset, ahdistus- ja masennusalttius, tukiverkoston niukkuus tai olemattomuus sekä autonomisen hermoston reaktiotapa. (Suokas-Cunliffe & van der Hart 2006, 2001; Väisänen 2007.)

PMMP:n Joku raja kappaleen sanat kertovat oivallisesti uhriutumuksesta ja myös traumatisoitumisesta.

Aamalla tuntuu raskaalta pää, Hiivin kun en haluu herättää... Pikakahvi ei auta mitään, Kolmenkin kupin jälkeen väsyttää... Viimeisenä työpaikalla oon... Olen reipas, Näitä päiviä on jo liikaa, Jokainen solu mussa huutaa... Kaikki sanoo sävyyn säälivään, Oma vika kun tällaiseen jään, Mutten tiedä enää itseään, Ketä pelkään, En ole nainen, en yhtään mitään, Kidutettu eläin häkissään... Olisitko hyvä mulle, jos mä oisin mukavampi?... (Vesala & Luoti 2006)

Tunneista muutama vuorokauden kestävä traumaperäinen stressi on lyhytkestoinen, mutta yksilökokemuksena rankka. Oireistoon kuuluu muistamattomuus, tunteettomuus, paniikki, sekavuus, ahdistuneisuus, muuttunut ajantaju ja lamaantuneisuus, jopa apatia. Myös torjuminen, tapahtuman täydellinen kieltäminen kuuluvat traumaperäiseen stressiin. (Flinck 11.12.2008, luento.)

Vakavassa, traumaperäisessä stressihäiriössä traumaattiset tapahtumat tunkevat mieleen ahdistavina muisti- ja mielikuvina, tuntemuksina tai unina. Laukaisevana tekijänä voi toimia tapahtumasta muistuttava ääni, sana, tuoksu, haju, paikka, kuva, kosketus tai muu vastaava tekijä. Henkilö kokee voimakasta ahdistusta, jopa kehollisia oireita, kuten huimausta, pahoinvointia, vapinaa, säpsähtelyä ja väsymystä. Hän pyrkii välttämään kaikkea, mikä herättää tai voisi herättää ahdistavia mielikuvia ja muita reaktioita. Esimerkiksi sosiaalisesti ulospäin suuntautunut muuttuu araksi, eristäytyy. Myös kyky kokea ja ilmaista tunteita kaventuu, jopa katoaa. Toisaalta tunteet ovat hallitsemattomia, kuten viha, ärtyneisyys ja syyllisyyden tunteet. Henkilöllä ei ole tulevaa, vaan elämä on tässä ja nyt. Kaikki suunnittelua ja sitoutumista vaativa, kuten opiskelun aloitus, asunnon

osto tai häät ovat täysin mahdottomia. Muita oireita ovat ylivireys, haluttomuus, nukahtamisvaikeudet, yölliset heräilyt, painajaisunet, keskittymis- ja muistivaikeudet, syömishäiriöt sekä lääke- ja päihdeongelmat. (mm. Suokas-Cunliffe 2006a, 19-21; Väisänen 2007; Flinck 11.12.2008, luento.)

Pitkäkestoinen, kuten lapsuusaikana koettu väkivalta, kaltoinkohtelu, seksuaalinen hyväksikäyttö tai turvaton kasvuympäristö aiheuttavat usein kompleksisen traumaperäisen stressihäiriön. Lapsen ollessa kyvytön erottamaan tapahtumia, elämä on yhtä traumaa. Hän on jatkuvassa yli- tai alivireystilassa. Aikuisena oireet ovat samat kuin kiintymyssuhdehäiriössä lapsella, jonka on haettava turva kaltoinkohtelijaltaan. (Säävälä, Nyqvist & Salonen 2006b, 38; Mäkelä 7.5.2009, luento). ”Varhaisen kiintymyssuhteen sisältämä ristiriita on keskeinen tekijä lapsen kehityksen häiriintymisessä” kirjoittaa Anne Suokas-Cunliffe (2006b, 9). ”Tavallisen” ja kompleksisen traumaperäisen stressihäiriön oirekuvat ovat samankaltaiset, mutta kompleksisessa oireet moninkertaisia, muuttaen myös persoonallisuutta. (Suokas-Gunliffe & Van Der Hart 2006, 2003; Säävälä ym. 2006b, 38; Väisänen 2007.)

Vakava dissosiaatio on keskeinen seuraus varhaisesta traumatisoitumisesta kiintymyssuhteissa. Se on ”pysyvä” psyykkistä ja fyysistä toimintakykyä rajoittava tila, joka ilman havaitsemista, hoitoa ja kuntoutusta säilyy läpi elämän, häiriten sitä merkittävästi. Henkilöllä ei ole yhteyttä muistin, identiteetin ja tietoisuuden välillä. On muistikatkoksia, pirstaleisia ja epämääräisiä kuvia, mutta ei mitään kokonaiseksi koostettavaa ymmärtääkseen edes itse, puhumattakaan kertoakseen muille. Jopa elämän tärkeät tapahtumat voivat olla epäselviä ja toisaalta jokin yksityiskohta voi olla selkeä vielä vuosikymmenien päästä, kuten jokin tuoksu tai haju tai väri tai ääni. (Lauerma 2002; Suokas-Gunliffe 2006a, 10-12; Suokas-Gunliffe & Van Der Hart 2006, 2001-2006; Säävälä ym. 2006b, 38-39.) Dissosiaatio ei vaikuta vain menneeseen tapahtuman tai lapsuusiän muistamiseen, vaan myös nykyhetki katoaa sekunneista, jopa päiviin. Dissosiaatiota pahentavat traumatisoitumiseen liittyvät muistin heikkeneminen ja keskittymisvaikeudet.

Uhriutumisen ja traumatisoitumisen riski on sitä suurempi, mitä vakavampaa, kokonaisvaltaisempaa ja jatkuvampaa väkivalta on sekä mitä puolustuskyvyttömämpi ja

riippuvaisempi uhri on tekijästään. (Lehtonen & Perttu 1999, 61-64; Flinck 2006, 24-26). Lapsi, jota on seksuaalisesti hyväksikäytetty, on väkivallan kohde tai kokija tai molempia tai laiminlyöty kärsii usein dissosiaatiohäiriöstä. (Suokas-Gunliffe & Van Der Hart 2006) Traumatisoitunut tarvitsee pitkän traumaterapian. Terapia-aika on suhteessa sama kuin traumatapahtumille altistuminen. (Saarinen & Katajisto 2005).

Perheväkivalta väkivalta aiheuttaa jopa erittäin vakavia fyysisiä vammoja, joita ovat esimerkiksi mustelmat, turvotukset, kuristusjäljet, keskenmeno, hammasvammat, erilaiset luunmurtumat, aivotärähdykset, vakavat aivovammat, nivel- ja lihasvammat, sisäelinten vammat, palovammat, hermovammat sekä näkö- ja kuulovammat. (Flinck 11.12.2008, luento). Seksuaalisen väkivallan seuraus voi olla myös raskaus, joka voi päättyä keskenmenoon tai keskeytykseen. Yhtenä synnytyspelon aiheuttajana on seksuaalinen väkivalta. (Brodén 2006, 126-127, 130). Naisella on lapseen, joka on saanut alkunsa raiskauksesta, ristiriitaiset tunteet. Nainen voi hylätä lapsen kokonaan, käytännössä ainakin henkisesti. Kyse on rakkaudettomasta vanhemmuudesta, jossa henkisesti hylätty lapsi kokee itsensä arvottomaksi eikä siten osaa rakastaa itseä eikä toisia. Erityisen haavoittuva on raiskatun naisen ja hänen poikansa suhde. Se voi vuosia olla vaikea, naisen siirtäessä väkivallantekijään tuntemansa negatiiviset tunteet lapseen.

Perheväkivallantekijä voi tehdä lopullisen ratkaisun, jonka seurauksena on uhrin tai tekijän tai molempien kuolema. Kunniaväkivalta voi olla niin totaalista, että kohde päätyy itsemurhaan. Joskus on tosin kyse hyvin naamioidusta murhasta. (Laurent 2004; Kailo 2008; Karimi 2009, 159-160.) Erityisesti viime vuosina on ollut esillä perheväkivaltaan liittyvät ns. laajennetut itsemurhat, jossa tekijä tappaa itsensä ohella puolison ja lapset sekä joskus myös muita sukulaisia, kuten anopin, kälyt ja langot. (Piispa, Taskinen & Ewalds 2012a.) Havaintojeni mukaan tekijä harvoin tappaa omia sisaruksiaan, heidän puolisoitaan tai omia vanhempiaan.

Perheväkivalta aiheuttaa usein taloudellisen tilanteen heikkenemisen joko kulujen nousun, tulojen laskun tai molempien myötä. Perheväkivallan aiheuttamia kustannuksia ovat muun muassa uusien tai korvaavien tavaroiden yms. hankinta tai korjaaminen rikottujen ja tuhottujen tilalle, useat lääke- ja sairaalalaskut, jatkuvat asumispaikkojen ja yhteystietojen muuttamis- ja salaamiskustannukset sekä erilaiset oikeudenkäynnit.

Tulojen laskua aiheuttavat mm. sairauspoissaolot töistä ja työkyvyttömyyseläkkeelle joutuminen. Kulujen kasvun ja tulojen laskun myötä seurauksena on usein velkaantuminen tai viimesijaiseksi ja väliaikaiseksi tarkoitettuun toimeentulotukeen turvautuminen. Jotkut uhreista joutuvat elämään jopa vuosia toimeentulotuella. Muita perheväkivallan seurauksia ovat poliisien kotikäynnit, käynnit ensiavussa, sairaalahoidot, yhteistyö lastensuojelun kanssa, rikosilmoitukset sekä lähestymiskielto- ja rikosoikeudenkäynnit. (mm. Perttu & Kaselitz 2006, 51; Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma 2012, 8).

Usein lapsuudessa käytetyt väkivallan suojautumiskeinot ovat aikuisen keinoina täysin toimimattomia, jopa uhrille itselleen vahingoksi. Toisaalta perheväkivallassa lapsen käyttämät suojautumiskeinot voivat altistaa lapsen muullekin ja muualla kokemalle väkivallalle. Esimerkiksi koulukiusaaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä lapsena että aikuisena ja aikuisena sellaisen suhteen hakeminen, joka on itselle vahingoksi. Uhri kokee osaavansa ”väkivaltakaavan”, mutta normaalin kanssakäymisen mallin puuttumisen vuoksi on vaikeuksissa normaalien ystävyys- ja parisuhteiden kanssa. Ilman menneisyyden käsittelyä ja tietoisesti tehtyjä uusia, erilaisia valintoja, uhri todennäköisesti toistaa samaa kaavaa yhä uudelleen. Toisin sanoen uhri hakeutuu lopulta samanlaiseen suhteeseen, kykenemättä havaitsemaan varoitusmerkkejä vaarasta. Ne ovat eri asia kuin tunnistaa väkivaltainen ihminen, sillä kenenkään otsassa ei varsinaisesti lue: ”Hei. Olen väkivaltainen!”

Uhrin on opittava tulemaan toimeen erilaisten väkivallasta johtuvien seurausten kanssa, kuten säpsähtely, pärinä, vapina, istuminen aina selkä seinää vasten ja katse ovelle päin. Uhri varmistaa tiedostamattaan toisen reitin ulos. Uhri nukkuu ns. toinen silmä ja korva auki. Ts. vaistoa ja rekisteröi kaiken oudon, jopa liiallisen hiljaisuuden. Jatkuvat painajaiset ja nukahtamisvaikeudet aiheuttavat univajetta, josta seurauksena muistamis-, oppimis- ja keskittymisvaikeuksia. Uhri voi vielä vuosia myöhemmin heräillä öisin, vain huomatakseen kaiken olevan ihan hyvin.

Sisarukset hakevat usein perheväkivaltaperheissä läheisyyttä ja turvaa toisistaan, myös jo pois muuttaneilta sisaruksilta. Joskus sisarukset voivat yrittää yhdistää voimansa kaltoinkohtelevaa tai väkivaltaista vanhempaansa tai vanhempiansa vastaan. He voivat

jakaa kokemuksia toistensa kanssa ja miettiä vaihtoehtoja tilanteen muuttamiseksi. Toisaalta sisarusten välinen väkivalta, riidat ja tappelut ovat tavallisempia perheväkivaltaperheissä, väkivaltamallinsa vuoksi. Sisaruksiin kohdistuva väkivalta on ennustavampi tekijä yksilön väkivaltaisuudesta aikuisuudessa kuin muiden perheenjäsenten välillä ollut väkivalta. Lisäksi oma väkivaltaisuus sisarustaan kohtaan ennustaa oman lapsen kaltoinkohtelua. Sisarusväkivallan kohteeksi joutuminen ei ennusta vastaavaa käytöstä. (Koivistoinen 2009, 36 – 37.)

Perheväkivaltaan liittyvät erilaiset uskomukset vaikuttavat ja voivat jopa olla esteenä tunnistaa, puhumattakaan puuttua perheväkivaltaan. (esim. Flinck 11.12.2008, luento). Perheväkivaltaan puuttumis- ja auttamismenetelmien valinnassa uskomuksilla on vaikutusta. Taulukko (4) sisältää joitakin uskomuksia ja tosiasioita lisätietoineen.

TAULUKKO 4. Uskomukset ja tosiasiat (Lehtonen & Perttu 1999, 46-47; Perttu, Mononen-Mikkilä, Rauhala & Särkkälä 2000, 14-15; Brodén 2006, 126-127.)

NRO	USKOMUS	TOSIASIA
1	Naisiin kohdistuva väkivalta on vain marginaalien erityisongelma, jota esiintyy lähinnä köyhien ja alempien sosiaaliluokkien piirissä.	Todellisuudessa perheväkivaltaa on kaikissa yhteiskuntaluokissa ja perherakenteissa. Ylempiin sosioekonomisiin luokkiin kuuluvilla ovat vain suuremmat resurssit salata perheväkivalta viranomaisilta.
2	Perheessä tapahtuva väkivalta on vain kertaluonteista ja ohimenevää.	Todellisuudessa väkivalta yleensä pahenee kerta kerralta, johtaen jopa kuolemaan. Väkivallan käytön kynnyks myös madaltuu kerta kerran jälkeen.
3	Väkivalta loppuu yhteen muuttoon, naimisiin menoon, raskauteen tai lapsen syntymään.	Todellisuudessa väkivalta lisääntyy ja muuttuu vakavammaksi suhteen vakiintumisen myötä. Antaa väkivallantekijälle varmuuden naisen pysyvyydestä, omistamisesta, jolloin itsekontrolli väkivallan suhteen laskee entisestään. Vaarallisinta aikaa naiselle ja siten myös lapselle on erovaiheajan ohella raskaus ja lapsen syntyminen, koska mustasukkaisuus ja sen myötä väkivaltaisuus lisääntyvät herkästi.
4	Väkivalta on kahden keskinäistä riitelyä ja taistelua.	Todellisuudessa väkivalta ei ole riitelyä eikä sitä useinkaan edellä riita.
5	Naiset ovat yhtä väkivaltaisia kuin miehet.	90 %:ssa on kyseessä miehen naiseen kohdistama pahoinpitely, uhkailu, terrorisointi ja alistaminen. Naisten vakavista vammoista ja kuolemista pääosan aiheuttaa nykyiset tai entiset aviomiehet tai poikaystävät. Miesten vastaavista vain pienen osan aiheuttavat heidän nykyiset tai entiset kumppanit.

6	Perheväkivallassa on kyse dynamiikasta, joten jokaisen on muututtava. Naiset aiheuttavat väkivallan myös omalla käytöksellään.	Todellisuudessa väkivalta ei riipu uhrin käyttäytymisestä tai sen muuttumisesta. Väkivallantekijä on aina vastuussa väkivallasta ja sen seurauksista.
---	--	---

Lasten ja nuorten kohdalla terveydenhuollon henkilöstö, esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon terveydenhoitajat ovat väkivallan tunnistamisessa avainasemassa. Riskiarviointimenetelmät, kuten odottavan perheen ja lapsiperheen voimavarakyselyt (127-128), EPDS lomake (129-132), parisuhdeväkivalta kysely (139-141) ja lapsen kaltoinkohtelu lomake (142-146), auttavat terveydenhoitajia tunnistamaan perheet, joissa väkivalta on jo olemassa tai sen riski on suuri (Mäki, Wikström, Hakulinen-Viitanen & Laatikainen 2011).

Kaltoinkohtelun eri muodot esiintyvät yleensä samanaikaisesti. Fyysisen väkivallan merkit on helpompi tunnistaa. Vaikeampi on tunnistaa seksuaalinen hyväksikäyttö tai emotionaalinen kaltoinkohtelu. Erityisesti nuorten osalta perheväkivallan vaikutusten tunnistaminen on vaikeaa, koska osa nuorista näyttää tunteensa hyvin voimakkaasti ja osa ei näytä reagoivan mitenkään. (Yliruka 2006, 12). Kuitenkin molemman kaltaiset nuoret tarvitsevat apua niin itselleen kuin perheelleen.

Myös parisuhdeväkivallan, puolisoterrorin ja vainon tunnistaminen sekä niihin puuttuminen ja auttaminen ovat haasteellisia. Tunnistamista vaikeuttaa uhrin kyvyttömyys tunnistaa ja siten kertoa väkivallasta. Usein ainoa keino on kysellä arkielämästä ja vastausten perusteella, herätellä uhri havaitsemaan epänormaalius omassa elämässään. Arjen toimintoja kartoittaessa tai kysyessä väkivallasta suoraan on kyse puuttumisesta, joten uhri on altistettu vaaralle, enää työntekijä ei voi perääntyä.

Työntekijän on kyettävä erottamaan tilanneväkivalta ja puolisoterrori, jotta ei omilla toimilla ja ohjeilla vaaranna uhrin turvallisuutta, terveyttä, jopa henkeä. Myös väkivaltaan puuttumisen keino on valittava oikein. Esimerkiksi perheterapeutin interventio ja sovittelu vain pahentavat puolisoterroriuhrin asemaa. (Säävälä ym. 2011.) Terroristi on usein dominoiva, patriarkaalinen, luulotautisen mustasukkainen ja dissoatiivisesti oirehtiva eli tekijällä todellisuudentaju on hämärtynyt. Hän on omien vihamielisten tunteiden siirtäjä, joka on syy hyökätä uhrin kimppuun. Tällöin on erityisen tärkeää tehdä

hengenvaarallisuuden arviointi eli vaarankartoitus ja sen myötä turvasuunnitelma tilanteen kartoittamiseksi ja ongelmien selvittämiseksi. Myös iän mukainen turvasuunnitelma, joka osa yhteisturvasuunnitelmaa on oltava jokaisella lapsella. (Perttu & Kaselitz 2006, 26-27, 30; Säävälä ym. 2011, 294-306.)

Oulussa on käytössä MARAK - riskinarviointimenetelmä. Kun työntekijä ja uhri ovat lomakkeen avulla arvioineet väkivaltariskin korkeaksi, hän toimittaa uhrin allekirjoittaman luvan kanssa lomakkeen MARAK – työryhmään. Työryhmässä on osallisina eri viranomaisia ja auttamistahoja, kuten sosiaalityö, poliisi ja turvakoti. Ryhmässä mietitään oikeat tavat puuttua ja auttaa uhreja ja tekijää vaarantamatta uhrien turvallisuutta, terveyttä ja henkeä. (Piispa ym. 2012b.)

Jokaisessa kunnassa on oltava käytössä oma, selkeä toimintamalli. Esimerkiksi Oulun Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma (2012) sisältää selkeän kaavan, jossa jokaiselle päätoimialalle on omat palveluketjut, kuten terveydenhoitajille. Muun muassa neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa työskentelevän terveydenhoitajan on kyettävä tunnistamaan perheväkivalta, hänellä on oltava rohkeutta tarttua havaitsemiinsa ongelmiin ja riskitekijöihin sekä hänen on osattava ohjata tarvittaessa oikeisiin jatkotahoihin. Perheen ja sen jäsenten aktiivinen kuuleminen on tärkeää. Samoin on objektiivisuuden ja luottamuksen ylläpitäminen. Lapselle ei luvata olla kertomatta asiaa esimerkiksi lastensuojeluun tai turvalliselle vanhemmalle. Lasta kiitetään, keuhataan ja annetaan positiivista palautetta, jotta lapsi tietää väkivallasta kertomisen olleen oikein. Lapsi tarvitsee myös varmistuksen, että hänen ja koko perheen kaikkien jäsenten turvallisuudesta huolehditaan sekä kaikille tarjotaan ja annetaan apua, myös väkivallantekijälle. Objektiivisuus tarkoittaa, ettei etukäteen voi nimetä ketkä tekijöitä ja ketkä uhreja. (Flinck & Paavilainen 2008, 289-290; Paavilainen & Flinck 2008; Väänänen 2010, 16-17.)

Usein nuoret, 12 - 18-vuotiaat jäävät perheväkivalta kokemustensa kanssa yksin ja uhreille suunnattujen apu- ja tukiverkkojen ulkopuolelle. Pääkaupungin turvakodin yksilötyö ja nuorille pääkaupunkiseudulla kehitelty auttamismalli tavoittaa vuosittain nuoria vain 55 - 80 eli noin 15 – 20 %. (Hynynen & Vastamäki 2008, 146; Keränen 2008, 136). Nuorille kehitetty ryhmätyöskentelymenetelmä auttamismallissa ”apu kohdistuu

suoraan väkivaltaperheissä kasvaneille nuorille” (Hynynen & Vastamäki 2008, 152). Ryhmäaiheina ovat tunteet, arvot asenteet, toimintatavat, kuten ristiriitojen ratkaiseminen sekä elämäntaidot. Tärkeimpinä keinoina ovat luottamuksellisuus ja konfrontointi eli nuoret ottavat kantaa, kyseenalaistavat ja esittävät vastakkaisia näkemyksiään. Nuoret oppivat näkemään omat realistiset mahdollisuutensa ja hyvät asiat elämässään. Pääkaupunkiseudulla kehitetty ryhmätoiminta on lähinnä etelä-, itä- ja kaakkois Suomessa, joten tätä tai vastaavaa toimintaa ei ole kaikkialla, esimerkiksi Oulussa saatavilla. Toisaalta tämä toimintamalli ei välttämättä sovi kaikille nuorille, joten edelleen tarvitaan uusia, innovatiivisia ja nuorille kehitettyjä auttamismalleja.

Perheväkivallan auttamismenetelmien on oltava sellaisia, ”ettei niiden yksinomaisten tavoitteena ole erottaa puolisoita” (Flinck 2006, 125). Hylkääminen tuottaa arvottomuutta ja turvattomuutta kaikille osapuolille. Myös kriminalisoinnin seurauksena mahdollisen rangaistuksen sijasta olisi syytä miettiä sovittelumahdollisuutta. Jos suhteen jatkoedellytyksiä ei ole, on osapuolia autettava sovinnolliseen eroon sekä ihmissuhteen epäonnistumisen ja väkivaltakokemusten käsittelyyn. (em., 125-126).

Puolisoterroristin ja vainoajan kohdalla ei vaihtoehtoja yleensä ole, vaan suhde on katkaistava täysin. Pelkämästä lähestymiskiellosta ei useinkaan ole hyötyä, joten uhria on autettava muuttamaan asuntoa, puhelinnumeroa, jopa paikkakuntaa. Suomessa voi nykyään muuttaa henkilöllisyyden, ja sitä on joissakin tapauksissa käytettykin. Uhrin auttaminen on usein konkreettista, kuten taloudellinen tuki. (ks. esim. Jokinen 2007, 231, 265-285.)

Kokemukseni mukaan uhrin kannalta on tärkeää miettiä ensin käytännön asioita. Useat tarvitsevat asianajajaa mahdollistaakseen oma ja lasten elämä ilman puolisoterroristin jatkuvaa häirintää ja saadakseen taloudelliset asiat järjestykseen. Vertaisryhmät ovat tärkeitä. Tulevaisuuden kannalta on kuitenkin käytävä traumat läpi luottamuksen luomiseksi, turvallisuuden tunteen tavoittamiseksi sekä vahvistaakseen taitoja ja olosuhteita, joilla suojella itseä uusilta traumakokemuksilta. Uhri tarvitsee pitkäaikaista terapiaa, kuten taideterapia ja traumaterapiaa kyetäkseen normaaliin, tasapainoiseen elämään. Tavoitteiden saavuttamiseksi uhrin on löydettävä seuraaviin kysymyksiin itseä tyydyttävä vastaus. Mitä tapahtui? Miksi? Miten ja miksi itse toimin tietyllä tavalla

traumatapahtumissa? Miten ja miksi olen toiminut niiden jälkeen siten kuin olen toiminut? Mitä voin tehdä jos jokin traumatilanne tapahtuu uudelleen? (Haapasalo 2008, 253.) Kysyttäessä pitkällisen perheväkivallan uhrilta, miten hän näkee lasin, jossa on nestettä puoliväliin. Vastaus on yleensä ”lasi puoliksi tyhjä ja myrkytetty”.

3.2.4 Perheväkivalta ja lainsäädäntöä

On outoa, ettei Suomessa ole itsenäistä perheväkivaltalakeja. Toisaalta viime vuosikymmeninä on tullut perheväkivaltaan liittyviä uusia lakeja, kuten lähestymiskieltolaki sekä aiempiin lakeihin lisäyksiä, kuten rikoslaki ja lastensuojelulaki, joilla voidaan pureutua suoraan ongelmaan.

Rikoslain mukaan pahoinpitelyä on ruumiillinen väkivalta sekä teot, joissa ”tekijä ilman väkivaltaa vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan” (Aaltonen 2011, hakupäivä 5.7.2011). Pahoinpitelykriteerit voivat rikoslain mukaan täytyä, vaikka fyysinen väkivalta ei jättäisi uhriin jälkiä tai ei aiheuttaisi uhrille kipua. Myös hoidon laiminlyönti ja uhrin psyykkisen terveyden vahingoittaminen tahallaan eli henkinen väkivalta voivat täyttää pahoinpitelyn kriteerit. Tällöin pahoinpitely voidaan määritellä seurausten kautta. Rikoslaki kriminalisoi nykyään myös oikeudettoman tunkeutumisen toisen kotiin, metelöinnin tai esineiden heittelyn esimerkiksi kivellä ikkunaan, puheluiden soittamisen, viestien lähettämisen matkapuhelimeen ja valokuvaamisen. (Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta 78/2010.)

Nykyään kaikki perheen sisäinen väkivalta, siis vuodesta 2011 on kriminalisoitu ja virallisen syytteen alaista. Tämä tarkoittaa, että poliisin tiedossa oleva lieväkin väkivalta tutkitaan ja etenee mahdollista rikossyytettä varten, riippumatta haluaako uhri nostaa syytettä vai ei. Vuonna 2004 poistettiin rikoslaista kohta, jonka perusteella uhri saattoi omasta vakaasta tahdostaan vetää syytteen pois. Tämän jälkeen uhrin uhkaaminen ei enää ole väkivallantekijälle keino poistaa rikossyytettään. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 126; Lindqvist 2009, 17) Esimerkissä väkivallantekijä sai uhrinsa perumaan syytteen, poliisin avustuksella. Emma ilmoitti vakavan parisuhdeväkivaltatapahtuman poliisille. Riston uhkailtua Emmaa ja erityisesti heidän pienen Eero pojan henkeä, Emma lupautui

perumaan syytteen. Risto lähti vahtimaan. Emma ajatteli, että päästyään poliisin kanssa kahden, hän sanoisi, ettei halua perua, ja kertoisi samalla Riston uhkailusta. Emman yllätykseksi paperi allekirjoitettiin keskellä aulaa Riston seisoessa vieressä. Emmalle ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin kirjoittaa peruutus.

Kaikilla terveydenhuollon ammattihenkilöillä on ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun lapsesta, ”jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet” sitä edellyttävät. Lastensuojeluviranomaisen on ilmoitettava poliisille, jos lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain (39/1889) 20 tai 21 luvussa määritelty teko. (Lastensuojelulaki 417/2007 5:25 §.)

Lähestymiskieltolain (898/1998) avulla uhri pyrkii suojautumaan väkivallalta. Perheen sisäisen lähestymiskiellon myötä tekijän on muutettava yhteisestä kodista pois. (Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta 711/2004). Pätee myös asunnon ollessa tekijän nimissä. Perusmuotoisessa lähestymiskiellossa tekijä ei saa olla uhrin lähellä eikä ottaa perusteetta yhteyttä. Laajassa lähestymiskiellossa uhrin koti ja sen ympäristö, työpaikka, koulu, lähikauppa ja muut tärkeät paikat ovat suojauksen piirissä. Tekijä ei saa oleskella tai liikkua suojatuilla alueilla eikä edes kulkea kyseisten alueiden läpi. Jos uhri ja tekijä osuvat samaan paikkaan, lain mukaan tekijän on rangaistuksen uhalla heti poistuttava. Tämä ei käytännössä toimi, joten yleensä uhri poistuu. Lähestymiskielloa tarjotaan usein ainoaksi perheväkivallan torjuntakeinoksi, mutta vainoterroriin sillä ei ole vaikutusta. Laajan lähestymiskieltolain perusteella terroristi saa jopa suojattavat paikat osoitetietoineen, siis listan, missä uhri liikkuu. (Häkkänen 2008).

Turvakielto mahdollistaa yhteystietojen ja asuinpaikan salaamisen tekijältä. Sitä voi hakea väestötietolain (507/1993 25.4 §) mukaan henkilö, jolla on perusteltu syy epäillä oman terveyden tai turvallisuuden olevan uhattu. Turvakiellon saaminen edellyttää kirjallista perusteltua pyyntöä. Se on voimassa ensimmäisellä kerralla maksimissaan viisi vuotta ja sitä voidaan jatkaa kaksi vuotta kerrallaan. Turvakiellon rajoitukset eivät koske yhteysosoitetta, joten muutkin kuin viranomaiset voivat saada henkilöön tarvittaessa yhteyden. Yhteysosoite on vapaaehtoinen ja se on eri asia kuin postiosoite, jota turvakiellon rajoitukset koskevat. (Turvakielto 2013, hakupäivä 10.10.2013.)

Huostaanotto on lapsen tai lasten huoltajuuden jakamista aiemmin huoltajana toimineen vanhemman tai vanhempien ja kunnan kanssa. Sen myötä ei katoa huoltajuus eikä elatusvelvollisuus, joka on vanhemmalla aina huoltajuudesta tai lapsen piilottamisesta riippumatta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 45§; Mahkonen 2007, 127, 133, 137, 142; Hiitola & Heinonen 2009, 10-11, 47, 49.) Usein ainoa ratkaisu lapsen suojelemiseksi väkivallalta on huostaanotto, jota ilman kokemukseni mukaan lapsen tietoja ei voida salata edes lapsen pahoinpitelystä tuomitun vanhemman kohdalla. Lasta harvoin sijoitetaan huostaanoton jälkeen kotiin. Jatkossa tilanne voi muuttua. Vainoaminen on Suomessa rikoslain (HE 19/2013) mukaan teko, josta tekijä voi saada sakkoa tai lyhyen vankeustuomion. Jää nähtäväksi, millainen käytäntö tuomioistuimissa muodostuu, kunhan ensimmäiset uuden lain mukaiset tapaukset tulevat käsittelyyn.

Terveydenhuollolla on velvollisuus järjestää ”lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa asiantuntija-apua” sekä ”lapsen tutkimus, hoito- ja terapiapalveluja” niitä tarvitseville (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 88/2010, 15§). Palvelut on järjestettävä kiireellisesti lapsen seksuaalisen ja pahoinpitely epäilyjen selvittämiseksi. (em.).

3.2.5 Perheväkivallasta irrottautuminen ja esteitä

Usein miehen pahoinpitelemälle naiselle sanotaan: ”Mikset sinä jätä sitä, minä lähtisin heti ensimmäisestä lyönnistä.” Kuinka helppoa se on sanoa, mutta vaikea toteuttaa.

Väkivalta alkaa usein mitätöinnillä ja alistamisella eli henkisellä väkivallalla. Tekijä hakee uhrikseen ymmärtäjän, aiemmin satutetun, joka on kykenemättömämpi itsensä puolustajaksi. Mies kohtelee naista paremmin kuin kukaan ennen. Mies on naisesta siten ”täydellinen, kuten ymmärtävä, empaattinen ja taitava keskustelija”. Kaikki on narsistin käyttämää silmänlumetta. Nainen luottaa, antautuu ”rakkaudelle” ja suojakilvet laskettuaan hirviö vetää maton jalkojen alta. Nainen ei edes tajua, mikä iski ja miksi. Mies syyttää naista omasta väkivallastaan. Hän, joka ei ole koskaan ennen lyönyt tai tehnyt mitään naista loukkaavaa, sortui naisen takia. Nainen ei tajua, mitä on tehnyt. Jos naista on aiemmin syytetty kaikesta, jopa siitä, mihin ei ole voinut järjellisesti vaikuttaa, uskoo syytöksen. Myös ulkopuolisten, jopa viranomaisten kysymys, mitä sinä teit ensin, vahvistaa naisen käsitystä. Kehä alkaa pyöriä. Hyvittelyvaiheessa mikään ei ole liian

hyvää eikä väkivaltavaiheessa mikään niin paha, jota naiselle ei voisi tehdä. Naisen ollessa vakavasti traumatisoitunut, uhriutunut ja käytännössäkin ”suhteessa” kiinni on irrottautuminen todella vaikeaa, ja ilman ulkopuolisen apua, jopa mahdotonta.

Väkivaltakehä ja väkivallan jaksottaisuus tarkoittavat käytännössä rajujen väkivaltaisten tekojen ja täydellisen avuttomuuskokemusten vaihtelua. Lämpöisen ja kylmän kohtelun järjettömästä ja arvaamattomasta vaihtelusta seuraa uhrin emotionaalinen, traumaattinen riippuvuus väkivallan tekijästä. (Säävälä ym. 2006a, 20; Marttala 2011, 43). Mitä kiinnittyneempi uhri on, sitä vaikeampi uhrin on ajatella eroa, puhumattakaan toimintaa. Uhri voi kokea jopa pettävänsä tekijän. Uhri on vastannut neuvolakäynnillä väkivaltakyselyyn ja tuloksen myötä, terveydenhoitaja on kehottanut miettimään eroa. Uhri kokee valtavaa syyllisyyttä kertoen kaiken väkivallantekijälle, joka todennäköisesti pahoinpitelee uhrin palauttaakseen kaiken ennalleen ja mahdollisesti uhkailee terveydenhoitajaa. Pahimmassa tapauksessa tekijä tappaa uhrin, jotta tämä ei vain toteuttaisi terveydenhoitajan ehdotusta.

Erityisesti vainoterrorissa uhrin on tehtävä useita irrottautumisia. Tekijän kokiessa uhrin loittonevan, opiskelun, työn aloituksen tai eron suunnittelun myötä, vaino pahenee, tiukkenee ja väkivalta on pahempaa, jopa raaempaa. Vaikuttaa myös tilanteissa, joissa uhri asuu jo muualla, mutta haluaa kokonaan irti tekijästä. Uhrin lupautuessa jatkaa ”suhdetta”, terroristi yleensä rauhoittuu. Tekijä voi lopettaa hetkeksi fyysisen ja seksuaalisen väkivallan, hellittäen jopa vainokontrollia. Uhri voi vetää henkeä ja kerätä voimia uuteen eroyritykseen. Myös lasten stressi helpottaa, kun jatkuva paine hivenen hellittää. Jatkuva edestakainen veto saa viranomaiset ja läheiset harhautumaan ajatukseen, ettei uhri ”rakastuneena” halua luopua väkivaltaisesta kumppanista. Vakavan vainoterrorin uhreille ei todellisuudessa ole olemassa riittäviä tukitoimia eikä keinoja suhteesta irti pääsemiseksi omasta halusta huolimatta. Lähestymiskieltoa tarjotaan usein ainoaksi keinoksi, vaikka se ei ole rangaistus vainoterroristille eikä estä lähestymästä uhria. Tutkimuksen mukaan yksi kolmesta jatkaa vainoa ja väkivaltaa lähestymiskiellosta huolimatta. Parisuhdeväkivaltavainouhrit kokivat lähestymiskiellon jälkeen peräti 78 prosenttia enemmän väkivaltaa ja turvarajaa rikottiin useammin kuin ei-vainottujen parisuhdeväkivallan uhrien, joita oli 22 prosenttia. (mm. Kumpuniemi 2011; Logan 2010)

Usein kuvitellaan, että ero väkivaltaisesta miehestä on naisuhrille ainoa oikea ratkaisu. Toisin sanoen, jos nainen lähtisi suhteesta, väkivalta loppuisi. Todellisuudessa ero harvoin ratkaisee mitään, sillä yli kolmasosa jatkaa väkivaltaa, vainoa, uhkailua, kiristämistä jne. eron jälkeen. Osa noin kolmestakymmenestä vuosittain kuolleesta naisesta, kuolee ilmoitettuaan eroaikeistaan tai eron jälkeen. Kukaan nainen ei nauti väkivallasta tai halua väkivaltaista suhdetta. Naisilla esiintyvät väkivallan seuraukset, kuten traumatisoituminen, uhriutuminen sekä itsetunnon, minäkuvan ja ihmisarvon laskeminen, vaikeuttavat irtautumista. Naiset tarvitsevat väkivaltaisesta suhteesta irrottautumiseen ulkopuolista apua. (Lehtonen & Perttu 1999, 47-48; Perttu, Mononen-Mikkilä, Rauhala & Särkkälä 2000, 15-16.)

Muita väkivalta- ja hyväksikäyttösuhteen katkaisemisen esteitä ovat taloudellinen riippuvuus, uskonnolliset syyt ja yksinäisyys. Myös häpeä ja ambivalenssi eli ristiriitaiset tunteet voivat pitää suhteessa kiinni. Pelko siitä, että itselle tai lapsille tapahtuu jotain vakavaa pitää monen naisen suhteessa kiinni. Joskus suurin vaara on naisen omassa päässä, mutta valitettavan usein pelko on todellisen vaaran tunnistamista. Tässä on auttajien suuri ongelma, miten määritellä suhteen vaarallisuus tai turvallisuus irtaantua. Kukaan suhteen ulkopuolinen ei voi tuntea parisuhteen olosuhteita siten kuin suhteen osapuolet, kuten uhri. Auttajien on aina syytä ottaa vakavasti, jos uhri ilmaisee itsensä tai lastensa olevan hengenvaarassa. Kun ihminen joutuu myöntämään olevansa hengenvaarassa omassa kodissa, on kaikki turva elämästä mennyt. Pahimmassa tapauksessa tilanne on sama, vaikka tekijä ei asuisi edes samassa osoitteessa.

Väkivaltaisesta suhteesta on mahdollista erota ja jäädä henkiin. Usein se tosin vaatii uhrilta suuria uhrauksia. Uhri voi joutua jättämään koko entisen elämän taakseen, esimerkiksi uuden henkilöllisyyden saaneet. Joskus se tarkoittaa oman yhteisön vaihtamista uuteen. Suomessa tarkoittanee vähintään 600 km. Joskus ainoa keino on muuttaa ulkomaille. Joskus se tarkoittaa lapsista luopumista, jotta heidät voidaan piilottaa tekijältä. Joskus on myös sanottava monta ystävyysuhdetta irti, koska aina on vaarana, että joku paljastaa olinpaikkasi. Elämän aloittaminen aina alusta, kuten vainoterrorin uhrille usein käy, on todella raskasta.

3.2.6 Perheväkivallan vastainen työ

Suomessa perheväkivallan vastainen työ on alussa muun muassa asenteiden ja väkivallan oikeutuksen osalta. Valtakunnallisesti perheväkivaltaan puuttumisen ja osapuolille tarjottavassa palvelutarjonnassa on alueittain merkittävää vaihtelua. Myös perheväkivallan seurausten tunnistamisessa on useita ongelmia. (mm. Piispa 2011, 32-33.) Traumatisoitumista ei tunnisteta eikä ymmärretä sen vaikutuksia uhrin toimintaan ja reagointiin. Myös suhtautuminen siihen vaihtelee, ollen jopa ambivalenttia. Esimerkiksi alistetulta, henkisesti murretulta ja täysin lamaantuneelta uhrilta odotetaan ja suorastaan jopa vaaditaan vahvaa toimijuutta väkivallan lopettamiseksi, itsensä ja lasten suojelemiseksi sekä väkivallan tekijän auttamiseksi.

Jokaisen ammattilaisen on tiedostettava omat auttamisen rajansa. ”Ammattitaitoa on huomioida omat voimavarat ja eheys” (Muma 2007, 137). Ammattilaisen on tiedettävä, mihin itse venyy ja osattava jättää itselle tilaa toipua. Jokaisella on omat stressinpurku keinonsa. Kytäkseen kohtaamaan työssä vaikeita asioita ja ollakseen hyödyksi, avuksi, on oman elämän oltava tasapainossa. Polttaessa yhtä aikaa kynttilää molemmista päistä, polttaa itsensä loppuun nopeasti. Toisin sanoen on huolehdittava itsestä, omasta hyvinvoinnista ollakseen hyvä ammattilainen. Muussa tapauksessa ammattilainen saattaa hoidattaa itseään asiakkailla. (Saarinen & Katajisto 2003, 60-61).

Ammattilaisen suojautumiskeinoja ovat henkilökohtaiset, kollegiaaliset ja organisatoriset. Ammattilaista auttaa jaksamaan omien voimavarojen lisääminen, uudistumisen kokemus, itsestä huolehtiminen, kuten ruoka, liikunta, uni ja riittävä lepo sekä panostaminen omaan aikaan ja perheeseen. Työntekijästä huolta pitäminen on perusedellytys ammattilaisen työssä jaksamiselle. Työntekijällä on oltava omat ura- ja koulutussuunnitelmat. Auttavina tekijöinä ovat kehityskeskustelut, työnohjaus, hyvä työterveyshuolto ja tarvittaessa käytössä olevat purku- ja jälkipuintikokoukset. Myös hyvä vuorovaikutus kollegoiden, esimiesten ja yhteistyökumppaneiden kanssa toimivat suojaavina tekijöinä asiakkaiden vaikeissa tilanteissa. (mm. Hannus 2011, 221-224.)

Jokaisella on riittävän voimakkaan tunnekokemuksen myötä sijaistraumatisoitumisen (vicarious traumatization) riski, myös perheväkivaltauhrien kanssa työskentelevät.

Altistavat tekijät ovat samat kuin traumatisoitumisessa. Sijaistraumatisoitumisen vaara on sitä suurempi, mitä pienempi ja avuttomampi uhri on tai mitä traumaattisemmasta kokemuksesta on kyse tai mitä enemmän yhteistä uhrilla ja auttajalla on, kuten ikä, sukupuoli, ulkonäkö, koulutus, perherakenne jne. (Saarinen & Katajisto 2003, 59; Hannus 2011, 217-220.)

Ammattitaidon kehittäminen perheväkivaltatyössä on tärkeää kyetäkseen väkivallan varhaiseen tunnistamiseen, siihen puuttumiseen ja puheeksi ottoon. Oman ammattitaidon kehittäminen antaa keinoja auttaa ja tukea väkivallan uhria ja tekijää. Ammattitaidon kehittyminen vahvistaa kokonaisvaltaisesti omaa osaamista, myös omien auttamisrajojen tunnistamiseksi. Ammattitaitoisena kykenee tekemään työnsä parhaalla mahdollisella tavalla, itseään hajottamatta ja käyttämättä asiakkaita, uhreja itsensä hoitamiseen.

Perheväkivaltavastaisen työn kehittämiseksi tarvitaan tutkimuksia sekä niiden hyödyntämistä perustyössä, virkamiestasolla ja poliittisissa päätöksissä. Myös uusia innovaatioita tarvitaan. Jokainen työntekijä, joka kohtaa työssään perheväkivaltaa, on avainasemassa perheväkivaltatyön kehittämisessä. Tarkastelemalla työntekijänä omia sekä organisatorisia työskentely- ja toimintatapoja ja malleja ongelmien havaitsemiseksi ja ratkaisemiseksi parantaa oman työnsä ohessa väkivallan vastaisen työn tuloksia. Perheväkivaltavastaisen työn vaatimaa luonnetta kuvaa hyvin sanonta: vierivä kivi ei sammaloidu eli työn kehittäminen pitää pääasian kirkkaana.

3.3 Oppikurssin suunnittelu ja oppimiskäsitys

Kurssin hyväksymiseksi sosiaali- ja terveystieteiden yksiköiden tutkintoihin, esimerkiksi vapaasti valittavina opintoina ovat ammattikorkeakoulun tutkintovaatimukset täytyttävä. Lisäksi on täytettävä muun muassa Bolognan prosessin ja tutkintojen kansallisen viitekehyksen vaatimukset. Bolognan prosessissa on kuusi eri tavoitetta, kuten opintojen mitoitussuunnitelmien käyttöönotto, ymmärrettävät ja yhdenmukaiset tutkintorakenteet ja korkeakoulutuksen eurooppalainen ulottuvuus. Eurooppalaisen viitekehyksen pohjalta rakentuu kahdeksaan tasoon tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys, jossa kuvataan suomalaisten tutkintojen edellyttämä osaaminen sekä oppimistulokset eurooppalaisessa yhteistyössä sovituin kriteerein, tietoina, taitoina ja pätevyysnä.

(Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys 2009; Bolognan prosessi 2011; Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2012, hakupäivä 10.1.2013.)

Havainto yhdistetään aiemmin opittuun ja siten se myös tulkitaan. Jokaisella oppikurssilla ja sen osalla, kuten skenaarioilla on oltava tavoitteet, jotka suuntaavat ja ohjaavat opiskelijan oppimista. Jotta ihminen kykenee muistamaan, on aines jäsennettävä suuremmaksi kokonaisuudeksi. Orientaatioperusta, kuten sisällys tai kaavakuva esittää yleisperiaatteen ja oleellisen opittavasta kokonaisuudesta. Konstruktivistisessa oppimisnäkemyksessä lähtökohtia ovat opiskelijan aikaisemmat tiedot, kokemukset, ongelmaratkaisutavat ja skeemat. Oppiminen on siten muokkausta, täydentämistä, uudelleenrakennusta ja uuden toimivuuden kokeilua. (Kupias 2004, 8-10; Oppimis- ja ohjauksiasioita 2011, hakupäivä 23.10.2011.)

Ihminen tulkitsee ja valikoi informaatiota jo havainnoidessaan joko tietoisesti tai tiedostamatta kognitiivisen oppimisnäkemuksen mukaan. Informaation vastaanottoa ohjaavat sisäiset mallit eli ennakkokäsitys jostain, johon vaikuttavat omat tiedot ja kokemukset. Oppimisympäristön joustavuus mahdollistaa tämän. (Kupias 2004, 11; Oppimis- ja ohjauksiasioita 2011, hakupäivä 23.10.2011.) Verkkokurssilla voi opiskella yksilöllisten tietojen, taitojen ja oman omaksumiskyvyn mukaan.

Ammattikorkeakoulun opintojakson ja verkkokurssin rakennevaatimusten selkeydyttyä, suunnittelin kurssin eli tuotteen sisällön. Tavoitteena oli rakentaa kurssi, joka olisi haastava ja toisaalta tarpeeksi yksinkertainen, ja joka jättäisi aiheen raadollisuudelle tilaa. Koko kurssin rakentamisen tavoitteena oli mahdollistaa teoria- ja kokemuspohjaa omaavillekin oppiminen. Esimerkiksi katastrofiskenaariosta jokainen opiskelija saa irti eri asioita omasta teoria- ja kokemuspohjasta riippuen. Koko kurssin tavoitteiden saavuttaminen on siten eriasteista joka opiskelijalla. Määrittelin kurssin tavoitteet ja kirjasin kurssisisällön opintojakokuvaukseen (liite 1). Kurssin kirjallisuus ja muu aineisto kirjattiin myös ylös opintojaksokuvaukseen.

Oulun seudun ammattikorkeakoulussa opiskelijan on suoritettava opintojakso erikseen mainituin suoritusvaatimuksin. Hyväksytyt arvioinnin numeraalinen asteikko on 1-5, jossa hylätty on 0. Sanallinen arviointi on hyväksytty tai hylätty. Jokaisen opintojakson

alkaessa arviointiperusteet tarkennetaan. Verkkokurssini arviointiperusteet määrittelin opintojaksokuvauksessa (liite 1). Arviointi mittaa kurssille opintojaksolle määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista, ja siksi arvioinnin on oltava tasapuolista, luotettavaa ja kehittävää. Sen on hyvä olla myös kannustavaa, motivoivaa, monipuolista ja tehokasta. (Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2012, hakupäivä 10.1.2013.) Valitsin rakentamalla kurssille numeerisen arviointiasteikon. Arviointimallista lopullisen päätöksen tekee ammattikorkeakoulu.

Käyttöteoria on yhdistelmä erilaisista teorioista sekä omista kokemuksista ja uskomuksista. Opetusaineistoksi käyttöteoriatiedon jakaminen onnistuu parhaiten esimerkkitaustan avulla. Tämän onnistumiseksi on oltava tietoisista toimintaa, koska tiedostamaton käyttöteoria jää vain omaksi osaamisalueeksi. (Oppimis- ja ohjauksiasianneisto 2011, hakupäivä 23.10.2011.) Oppimisen kannalta parhaan, todennäköisen ja oppimisen kannalta ehjän tapauksen kokoamiseksi on yhdistettävä käyttötietoa useista eri lähteistä.

Kokemuksellisen oppimisen näkökulman mukaan kokemuksia ja toimintaa reflektoidaan ymmärtää ilmiön teoriaa ja oppii uusia toimintamalleja. Näkemys sopii erinomaisesti skenaarioista oppimiseen. Oppiminen korostaa käytännön soveltamista eli sen tavoitteena on muodostaa ja soveltaa käyttöteoriaa. Kokemuksellisen oppimisen kehä koostuu neljästä oppimistyylisestä. Aktiivisessa kokeilussa korostuu käytännön toiminta ja ihmisiin tai tilanteisiin vaikuttaminen. Konkreettisesti kokemisessa henkilökohtaiset kokemukset, tunteet ja "taiteellinen" orientaatio ovat etualalla. Reflektiivinen havainnointi keskittyy kokemusten ja tilanteiden monipuoliseen reflektointiin. Abstraktisessa käsitteellistämässä on ominaista systemaattinen ajattelu ja ongelmanratkaisu. Keskeisin käsite on kuitenkin reflektointi. Se on älyllistä ja affektiivista toimintaa. Yksilö tutkii tietojaan ja kokemuksiaan löytääkseen uuden ymmärtämisen tason. (Oppimis- ja ohjauksiasianneisto 2011, hakupäivä 23.10.2011.) Toisin sanoen parhaan oppimistuloksen saavuttaa vuorovaikutuksessa. Siinä kokemusten läpikäynti ja arviointi auttavat löytämään ja luomaan uusia näkökulmia sekä toimintatapoja. Verkkokurssin voi suorittaa myös yhdessä opiskellen opettajan johdolla. Lopullisen päätöksen tekee ohjaava opettaja.

4 PROJEKTIN TOTEUTUS

Tuotteeni on ammattikorkeakouluun suunniteltu perheväkivaltaskenaarioihin perustuva verkkokurssi, sisältäen luentomateriaaleja, tehtäviä ja erilaisia aineistoja. Kurssi on siirrettävissä yliopiston kurssiksi sellaisenaan tai lisäämällä kirjallisuutta ja tehtäviä.

Kurssia ohjaavat ammattikorkeakoulun opettajat. Projektisuunnitelmassani totesin tekijänoikeuksien jäävän itselleni kokonaisvaltaisesti ja yksiselitteisesti. Sopimuksella luovutin Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden yksikölle kurssin käyttöoikeudet sisältäen muunteluoikeuden. Käyttöoikeus on voimassa toistaiseksi.

Projektini alussa selvensin terminologiaa ja etsin keskeiset tekijät. Valmistavassa seminaarissa avasin perheväkivalta, naisiin kohdistuva väkivalta, parisuhdeväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu, puolisoterrori, vaino, skenaario ja verkkokurssi asiasanat.

4.1 Skenaarioiden suunnittelu ja kirjoittaminen

Tapausten aihealueiksi valitsin lapsen kaltoinkohtelun ja puolisoterrorin, jotka ovat mielestäni keskeisimpiä, tärkeimpiä ja vaativimpia väkivallan muotoja. Piispan ym. (2012a) Sisäministeriölle tekemä selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista ja vainon kriminalisointi todentavat hyvin aiheiden keskeisyyttä, ajankohtaisuutta ja vaativuutta.

Ensimmäisen tapauksen oli oltava mielestäni yksinkertainen, mielenkiintoinen ja tärkeä. Tapauskuvaus oli lyhyt ja yksinkertainen. Aiheeksi valikoitui shaken baby syndrome eli ravistellun vauvan oireyhtymä, joka tarkoittaa oireita, vammoja ja löydöksiä aivojen, silmien ja kaularangan alueella. Myös mustelmia sekä raajojen ja kallon murtumia voi esiintyä. Terveydenhoitajan on osattava tunnistaa oireyhtymä ja yleisesti lapsen kaltoinkohtelu. Ehkäisevän terveydenhuollon tärkeimpiä tehtäviä on kuitenkin tunnistaa kaltoinkohtelun, väkivallan riskit. (esim. Kivitie-Kallio & Tupola 2004.)

Toisen tapauksen aihe oli kuvaus karusta ja vaarallisesta perheväkivallan muodosta, vainoterrorista. Tavoitteena oli kuvata tunnistamiseen tarvittavia tietoja ja syitä,

esimerkiksi miksi uhrin käyttäytyminen vaikuttaa epäjohdonmukaiselta. Kertomus paljastaa terrorin kaiken nielevyyden, jossa uhrin tahtoa ei kysellä eikä kuunnella. Tavoitteena oli mahdollistaa ymmärryksen kasvu siihen, mitä terrori on sekä miten se vaikuttaa uhriin, perheeseen ja koko lähiyhteisöön. Terrorin hahmottamiseksi oli tapauksen oltava tarina. Tilanneväkivallan kuvaukseen riittäisi yksi tapahtuma. Kirjoittaminen oli helppoa, mutta muokkaus oli haastavaa. Tavoitteena oli tarjota selkeä kuva monimutkaisesta ja vaikeasta aiheesta. Tarinan voi kokea ahdistavaksi. Väkivallan nostattamien käsittelemättömien tapahtumien, tunteiden ja muiden työskentelyä haittaavien seikkojen seurauksena työntekijä saattaa hoidattaa itseään asiakkailta tai uhri vetäytyy jäädessä avun ulkopuolelle. Ahdistuksen käsittelyn myötä opiskelijalla on jatkossa voimavaroja kohdata todellinen väkivallan uhri ammattitaitoaan käyttäen.

Terveydenhoitajan kehittämisen kurssilla kirjoitin verkkokurssin tavoitteisiin vastaavan kauhuskenaariot, joka tarjoaisi opiskelijalle tilan käsitellä aiheeseen liittyviä toimintatapoja ja tunteita. Aioin haastatella Oulun Ensi- ja turvakodin asiakkaita Jyväskylän avoimen yliopiston sosiaalityön opintojen kymmenen (10) päivän harjoittelun aikana, maaliskuussa 2011, jota varten hain ja myös sain luvan. Käytännössä haastateltavia ei ollut. Keskusteltuani joidenkin asiakkaiden kanssa ja ollessani muutamissa tapaamisissa mukana, sain joitakin haluamiani tietoja kasaan.

Tapauksen tavoitteena oli käytännön kokemusten ja teoretietojen integrointi. Aineiston avulla opiskelija selviää tehtävistä, johon skenaario 1 (liite 2) antaa taustatiedot. Skenaario 2 (liite 3) on tarina, joka tarjoaa käytännön kokemuksen. Tapaus perustuu todellisuuteen. Realistisuuden avulla opiskelija voi rakentaa oman toimintamallin uhrien ja tekijöiden kohtaamiseksi, vaikka jokainen perheväkivaltatapaus onkin yksilöllinen.

4.2 Kurssin rakenne, tehtävät ja oppimateriaali

Yksi opintopiste (1 op) on yhteensä neljäkymmentä tuntia (40 h). Kokonaistunneista oppilaan omaa työaika on kaksikymmentäseitsemän tuntia (27 h). (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 352/2003 3:5§.) Suunnittelemani opintojakso eli verkkokurssi oli kolme opintopistettä (3 op). Kurssi on opiskelijan työtunteina laskettuna kahdeksankymmentäyksi tuntia (81 h). Verkkokurssin koon valinta perustuu

monimuotoisen aiheen tilavaatimukseen ja ammattikorkeakoulun käytäntöön vapaavalintaisen opintojakson osalta. Verkkokurssi on rakennettu yhdeksi kurssiksi ja se osioiksi päivittämisen yksinkertaistamiseksi. Liian suuri kurssi olisi hankala päivitettävä ja opiskelijoilla voisi olla vaikeaa sovittaa sitä opintosuunnitelmaansa.

Verkkokurssi sijaitsee konkreettisesti Oulun seudun ammattikorkeakoulun Optima – alustalla. Perheväkivalta kurssin avauduttua on edessä tervetuloa sivu. Vasemmalla reunalla on aukaistavia kansioita kolme. *Opintoasiat* sisältävät opintojaksokuvauksen, kurssiohjeistuksen ja Kysy opelta – keskustelupohjan. *Oppimateriaali* kansiossa ovat moduulit, aineistot ja skenaariot. *Tehtävät* kansio sisältää kaikki opintotehtävät palautuslaatikkoineen. Lisäksi on erillinen *Opettajan ohjeistus* kansio.

Opintojakso koostui kolmesta (3) moduulista, joista käytin nimeä osio. Ensimmäinen osio on nimeltä *Perheväkivallan perusteet*. Osio sisältää viisi eri luentoa, jotka ovat *Johdanto*, *Väkivallan muodot*, *Uskomuksia ja seurauksia*, *Lainsäädäntö* sekä *Väkivaltasuhteen katkaiseminen ja sen esteitä*. Toinen osio on *Auttaminen*. Sen sisältämät kolme luentoa ovat *Perheväkivallan tunnistaminen ja puuttuminen*, *Puheeksi otto* sekä *Erilaisia menetelmiä ja välineitä*. Kolmas osio on *Ammattilainen ja työn kehittäminen*. Osioon kuuluu kolme erilaista luentoa, jotka ovat *Ammattilaisen suojautuminen ja jaksaminen*, *Sijaistraumatisoituminen* sekä *Oman ammattitaidon ja perheväkivaltatyön kehittäminen*.

Aineistot kansio sisältää aineistoluettelon ja suorat linkit keskeisiin aineistoihin, kuten Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman (STM, 2010:5), Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelman 2010-2015 (STM, 2010:7) Hoitotyön suosituksen Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta (Paavilainen & Flinck 2008), Turvallisen ja Turvattoman talon mallit (Marttala 2011, 45), Käytännön Oikeusoppaan väkivaltarikoksen uhrille (Koivukangas 2007), Oulun Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpideohjelman (2012) sekä kokoomanani auttajien yhteystietolistan Oulun alueelta. Kansiossa on myös lisäaineistoluettelo. Varsinaisina kurssikirjoina ovat Veitsen terällä, naiseus ja parisuhdeväkivalta (Hannus, Mehtola, Natunen & Ojuri 2011) sekä Parisuhdeväkivalta puheeksi, opas terveydenhuollon ammattihenkilöstölle äitiyshuollossa ja lasten terveystieteissä (Perttu & Kaselitz 2006).

Skenaariot kansioissa on kaksi eri tapausta. Erillisessä tehtävät kansiossa on kolme tehtävä kokonaisuutta. Ensimmäinen skenaario on lyhyt tapauskuvaus, johon tehtävä yksi liittyy tiiviisti. Tehtävä yhdessä on neljä eri kysymystä. Toinen skenaario on tapauskertomus, jota tehtävä kahden kahdeksan tehtävän kysymyspaketti auttaa selventämään. Kolmas tehtävä on vaihtoehtoinen, jossa A on vertailu tehtävä ja B on esseen kirjoittaminen joko ennalta määritellystä tai omavalintaisesta aiheesta opiskelijan mieltymyksen mukaan. Opiskelija jättää tehtävät opettajalta saatuun päivämäärään mennessä Optiman palautuslaatikoihin.

Verkkokurssin arviointimallia miettiessäni, pohdin lähinnä perusteluita. Alkuun halusin numeraalisen arvioinnin, koska se tuntui jotenkin hienommalta. Sen jälkeen ajattelin, että hyväksyty - hylätty arviointimalli toimii varmasti riittävän hyvin. Lopulta vertailtuani arviointimallien perusteluita, tajusin numeraalisen arvioinnin olevan paras kurssin tavoitteita ajatellen. Kun kurssilla on arviointi hyväksyty – hylätty, olen huomannut opiskelijoiden menevän sieltä, missä aita on matalin. Numeraalinen arviointi ”pakottaa” opiskelijaa keskittymään opintoihin enemmän. Tämän perusteella opiskelija saa kurssista irti enemmän ja kokonaisuudesta on perheväkivallan uhreille ja myös tekijöille enemmän hyötyä.

4.3 Opettajan ohjeistus

Oman opetusaineistonsa jokainen opettaja laatii yleensä itse. Tämän Perheväkivalta kurssin rakensin kuitenkin minä. Itselläni ei ole opettajan tutkintoa, joten kurssin opettajana toimii jatkossa Oulun seudun ammattikorkeakoulun opettaja. Hän tarvitsee ohjeistusta voidakseen hyödyntää kurssini kokonaisvaltaisesti. Opettajan ohjeistus on omassa kansiossa Optimassa Perheväkivaltakurssin sisällä.

Opettajan ohjeistuksen kirjoittaminen oli haastavaa. Oikeanlaisen ohjeistuksen kirjoittamiseksi tarvitsin vastauksen kysymykseen, mitä tietoa opettajalla on oltava kurssin käyttämiseksi täysipainoisesti ja oman panoksen antamiseksi.

Arviointikriteerien kirjoittamisen totesin erityisen haastavaksi. Lopulta päädyin antamaan vain yleisohjeita, joiden pohjana olivat Oulun seudun ammattikorkeakoulun (2012, hakupäivä 10.1.2013) arviointisääntö.

4.4 Verkkokurssin tekninen toteutus

Verkkokurssin siirtäminen Optima - alustalle oli monimutkaisempaa kuin olin kuvitellut. Osasyynä oli aikapula, jonka myötä oppimisalustaan tutustuminen jäi keskeneräiseksi. Alkuun vain liitin aineistoja enkä muokkaillut tai tehnyt niitä toimivammiksi kurssille.

Tietotekniikan lehtorin kanssa sovin ajan Optima – ohjeistukseen. Neuvojen avulla sain työstettyä verkkokurssin mieleisekseni. Tein aloitussivun koko verkkokurssiin ja lisäksi osalle alakansioita. Ohjeiden perusteella osasin liittää Optimaan riittävästi palautuslaatikkoja, jotta opettaja voi arvioida tehtäviä kesken kurssin.

Perheväkivalta herättää voimakkaita tunteita, joten aiheen käsittely verkossa voi jättää opiskelijan helposti yksin tunteineen ja ajatuksineen. Loin oppimisalustalle ”Kysy opelta” tilan, jossa opiskelija voi keskustella opettajan kanssa suljetussa ympäristössä.

4.5 Verkkokurssin testaus

Projektisuunnitelmani yhtenä osa-alueena oli verkkokurssin testaus opiskelijoilla ja palautteen perusteella tehtävät korjaukset. Käytännössä tämä oli unohdettava. Pyysin kuitenkin usealta opettajalta palautetta kurssista, antaen lukuoikeudet. Vain yksi opettaja antoi palautetta ja kehitysideoita. Muilta osin olen ollut vain oman arviointini varassa. Olen myös tarkistanut, että Optimassa kaikki toimii suunnitellusti.

Skenaarioita luetutin usealla henkilöllä, kuten neuvolaharjoittelun ohjaajalla, Sotewan opinnäytetyön valmistumista tukemisen ryhmän vetäjällä sekä muutamalla ulkopuolisella lukijalla, joilla ei ole ammatillista tietoa eikä omakohtaisia kokemuksia väkivallasta. Kaikilta, paitsi yhdeltä, tuli vain hyväksyviä kommentteja. Yhden ulkopuolisen lukijan mielestä tarina oli hyvä, mutta koki lukevansa jotain jännäriä tai vastaavaa eikä skenaariota. Tämän jälkeen poistin tarinasta paljon ns. romaanikuvausta.

Muuten varsinaista kritiikkiä olen kuullut vain omalta ohjaajaltani. Hänen mielestä tarina oli vielä liian pitkä, joten lyhensin sitä edelleen. Tarinamaisuus mahdollistaa opiskelijan ymmärtää terrorin ja tilanneväkivallan erot, mikä yhdellä tilannetapauksen kertomisella ei onnistu, joten se on edelleen tarina.

Ohjaajaltani opinnäytetyön esityksen palautekeskustelussani saamani ohjeen mukaan minun tulisi haastatella muutamaa opettajaa. Löysin unohtamani luettamiseni kateissa olleesta toisesta muistiinpanovihostani. Tämän perusteella päätin jättää haastattelut pois saadakseni tämän työn pois edes joskus.

5 PROJEKTIN ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Kokonaisuutena opinnäytetyö on ollut todella pitkä projekti. Toteutus on vienyt aivan liikaa aikaa. Aloitin työn heti syksyllä 2010. Aikaa on kulunut liki neljä vuotta. On vaikea sanoa, mistä kaikki johtuu, koska mitään yksittäistä syytä ei ole. Osittain syynä on opinnäytetyön laajuus, sillä skenaarioihin perustuva verkkokurssi sisälsi käytännössä useamman opinnäytetyön. Lisäksi tein työn yksin, joka lisäsi haastavuutta.

Itse projekti on ollut todella mielenkiintoinen, vaikka raskas. Olen saanut kuulla usein kysymyksen, miksi teet noin suuren työn. Aluksi olin varma vastauksestani, mutta sen jälkeen olen ihmetellyt asiaa myös itse. Toisaalta en vaihtaisi kokemusta poiskaan.

Aluksi projektini lähti vauhdilla liikkeelle, ja sitten pysähtyi. Kysyin koulusta apua ja tukea useasti, mutta en sitä kuitenkaan saanut. Viime syksynä oma ohjaajani antoi minulle vuoden lopulla energiapiikin luottamuksen osoituksellaan, jonka avulla olen työstänyt työn lopulta kasaan.

5.1 Verkkokurssin ja testauksen arviointi

Verkkokurssin opiskelijatestauksesta luovuin. Pyysin opettajilta kommentteja. Koska sain vain yhdeltä opettajalta palautetta, perustuu verkkokurssin arviointi pääosin omaan arviooni. Skenaarioista sain palautetta useammalta, myös omalta ohjaavalta opettajaltani. Skenaarioita olen voinut palautteen avulla kehittää ja muokata toimiviksi.

Projektin tuotteen eli verkkokurssin tavoitteet ovat mielestäni mahdollista saavuttaa. Opiskelija oppii tunnistamaan perheväkivallan mahdollisimman varhain ja kykenee puuttumaan ammattilaisena tehokkaasti perheväkivaltaan uhreja vaarantamatta. Koska kurssia ei ole pidetty, jää tavoitteet vain arvioni varaan. Katsoessani verkkokurssia kokonaisuutena, uskoisin tavoitteiden olevan realistisia. Lopputavoitteen mukaan verkkokurssi antaa perustiedon ohella syventävää ja pohdintaan pakottavaa tietoa ja kokemuksia. Tämän perusteella edelliset tavoitteet ovat saavutettavissa. Tosin jokainen

opiskelija päättää yksilönä, kuinka syväoppimiseen he suostuvat, ja sen mukaisesti heillä on tulevaisuudessa käytössä kertyneet tiedot ja taidot.

Varsinainen kurssin testaaminen opiskelijoilla olisi ollut viisainta. Testaustulos jäi tällä tavoin harmittavan vähäiseksi. Toisin sanoen toimin projektini kohdalla testauksen osalta toisin. Tekisin heti aluksi selkeän testaussuunnitelman, jonka toteuttaisin sellaisenaan. Testaussuunnitelma olisi silloin helpompi arvioida ja samalla myös itse kurssi ja skenaariot sekä niiden toimivuus opiskelijoiden ja opettajien kannalta.

5.2 Loppuraportti

Raportti on elänyt voimakkaasti. Olen tehnyt useita muutoksia, kuten sisällysluettelon uudistamisen sekä tekstien siirtoja, poistoja ja lisäyksiä. Tietämättömyyteni ja ohjauksen riittämättömyydestä johtuen raportti ei hahmottunut minulle pitkään aikaan.

Alusta asti yritin aktiivisesti kirjoittaa päiväkirjaa helpottaakseni loppuraportin kokoamista. En kuitenkaan onnistunut siinä, joten en ole niitä juuri käyttänyt. Muutamia keskeisiä asioita olen vain tarkistellut. Raportin kirjoittamisen aloitin valmistavan seminaarityön kanssa joulukuussa 2010. Alkuvuodesta 2012 ajattelin aloittaa koko työn alusta ja poistin useita versioita. Tammikuussa 2013 tietokoneongelmien takia poistin lähes valmiin raportin ja liki 300 lähettä sisältävän aakkosellisen luettelon, josta oli helppo hakea eri töihin haluamansa tiedot. En löytänyt raportista enkä luettelosta edes paperiversiota. Lopulta löysin alkupään raporttiversioon. Aloitin työt lähes alusta.

Kävin opinnäytetyön tekniikan pajassa keväällä 2013. Sain ohjeita opinnäytetyön mallipohjan käyttöön, myös sivun vaihtoon. Tämän myötä sivunumerot asettuivat oikein. Sain myös ohjeet, miten siirtää kokonaisuksi liitteenä monesta osasta kootun posterimallin (liite 4) opinnäytetyöhöni.

Raportin kirjoittaminen on ollut mielekästä puuhaa, vaikka ajoittain se on ollut myös raskasta. Olen halunnut välillä luovuttaa, esimerkiksi ollessani työn kanssa eksyksissä ilman ohjauksellista tukea. Osa työn raskaudesta on tullut menneisyydestä, tunteista, painajaisista jne. Loppuraportti on kuitenkin nyt valmis.

6 POHDINTA

Väkivallan jälkeen, päästyään siitä irti, yksilö voi olla täysin romuna. Sitkeä uhri on kuitenkin hengissä, jatkaakseen elämäänsä eteenpäin kivuista ja puutteista huolimatta.

Polkupyöräni ketjut kitisevät, polkimet polkaistaessa vingahtavat.
Kumeissa ei ole ilmaa, satula puuttuu ja ohjaustanko vinossa,
mutta eteenpäin mennään silti.
(Siitari-Parkkinen 2009)

Runossa näkyy erityisesti elämisenhalu, suorastaan riemu. Kirjoittajana, väkivallan uhrina osaan katsoa elämää avarin silmin eteenpäin enkä takerru pikkuasioihin. Useimmat vaikeita asioita kokeneet allekirjoittavat saman. Pienet murheet eivät paina, vain isoilla on merkitystä, mutta niidenkään ei anneta viedä iloa tai haitata elämää.

Perheväkivalta aiheen monimuotoisuudesta johtuen kiinnostavuus vain lisääntyy tiedon kasvaessa. Aloittaessani projektin luulin materiaalia olevan niin vähän, että työssä olisi käytettävä kaikki löytämänsä aineisto. Sitä on kuitenkin niin runsaasti, että tarkempi rajaaminen olisi huomattavasti selkeyttänyt työn hahmottamista.

Terminologia kelluu. Eri tahot käyttävät käsitteitä monin tavoin samoista asioista. Tämä oli kokonaisuuden hahmottamiseksi ymmärrettävä. Terminologia on aina määriteltävä, koska mitään kansallista, yhtenäistä väkivallan käsitekarttaa ei ole olemassa, saati kansainvälistä. Oma kokonaiskäsitteeni oli perheväkivalta. Tilanneväkivallassa vaikutus on sama kuin kesto. Se on yksittäinen, kertaluontoinen, irrallinen tapahtuma, josta ei aiheudu fyysisiä, henkisiä tai muitakaan vammoja tai seurauksia. Vainoterrori on väkivallamuoto, joka vaikuttaa alati läpi eri elämänalueiden, jopa lähiyhteisöön asti. Lapsen kaltoinkohtelu tarkoittaa kaikkea minkä tekeminen tai tekemättä jättäminen satuttaa tai voisi satuttaa lasta tai hänen läheisiään jollakin tavoin. Käyttämäni käsitteet ovat pääosin samoja kuin suurimmassa osassa uusimmissa tutkimuksissa.

Eri väkivaltamuotojen tunnistaminen on vaativaa. Sitä hankaloittaa uhrien kyvyttömyys ymmärtää elävänsä väkivallan keskellä ja eritoten sen hengenvaarallisuus. Uhrin, heidän läheiset ja useasti ammattilaiset eivät tunnista traumatisoitumista eikä siitä johtuvia

ristiriitoja. Ammatilainen ja moni omainen jättää sen vuoksi uhrin helposti yksin. Tämä on ymmärrettävää, mutta uhrin ja usein hänen lastensa kannalta todella tuhoisaa.

Verkkokurssitapausten aiheet ovat rankkoja, kuten vainoterrori, jonka aiheuttama ahdistus voi vaikeuttaa ammatilaisen kykyä tunnistaa tai ainakin puuttua väkivaltaan. Jokaisen sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa ammattikorkeakoulussa opiskelevan on kyettävä kohtaamaan totuus, toimiakseen ammatilaisena. Erityisesti ehkäisevän terveydenhuollon puolella tarvitaan ajoissa puuttumisen taitoa ja uskallusta, jotta vakavilta väkivallan seurauksilta vältyttäisiin ja lapset voisivat kasvaa omassa kodissaan rakastettuina ja turvassa. Vainoterrorin tunnistamiseen ja puuttumiseen tarvitaan toimivia keinoja, jotka mahdollisimman vähän vaurioittaisivat lisää väkivallan uhreja, kuten lapsia ja aikuisia. Jos lapsen toinen vanhempi haluaa elää ilman väkivaltaa, tarjota rauhallisen ja lasta tukevan kasvuympäristön, on auttajien tehtävä kaikkensa tämän onnistumiseksi. Huostaanoton tulisi olla vain todella viimesijainen vaihtoehto, ja silloinkin tulisi miettiä lapsen kotisijoitusta. Lainsäädäntöön saatu vainon kriminalisointi on vain yksi askel. Lainsäädäntöä on jo suhteellisen paljon, mutta lakeja olisi osattava myös käyttää, jotta kaikki hyöty olisi käytössä.

Aluksi totesin hyödynsääjina olevan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijat sekä muut koulutukseen osallistuvat, mutta loppuhyödynsääjia olisivat uhrin ja heidän läheiset sekä väkivallantekijät. Kuitenkin loppuhyödynsääjia voi olla myös työntekijä. Esimerkiksi sijaistraumatisoitumisen tai sen uhan koskettaessa kollegaa, kykenee opiskelija tunnistamaan tilanteen nopeammin, mahdollisesti jo ennaltaehkäisemään sekä tarvittaessa puuttumaan, jotta asiakkaiden ja työntekijän oma turvallisuus ja hyvinvointi eivät vaarannu.

Itselläni oli vaikeuksia valita aiempia keskeisiä tutkimuksia runsaista vaihtoehtoista. Tapauskertomusten kannalta päädyin yhdeksään keskeisimpään väkivaltatutkimukseen. Kolme tutkimusta käsitteli vainoa tai terroria tai molempia. Kahdessa tutkimuksessa oli kuolema yhtenä osana. Kolmessa tutkimuksessa oli aiheena lapsi sekä lisäksi huoltoriita tai tunnistaminen ja puuttuminen. Yhdessä tutkimuksessa käsiteltiin väkivallan aiheuttamia kustannuksia. Valitsemani tutkimukset olivat kahta lukuun ottamatta vuosien 2010-2012 väliltä, joten aiheiltaan olivat suhteellisen tuoreita ja siten keskeisiä.

6.1 Omat oppimiskokemukset ja jatkosuunnitelmat

Projektini tavoitteena oli työstää sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulun opiskelijoille suunnattu skenaarioihin perustuva perheväkivalta verkkokurssi. Mielestäni jokaisen ammattilaisen on oikeus saada perheväkivallasta oikeaa ja ajantasaista tietoa, voidakseen auttaa perheitä ja yksilöitä. Tehtävässä onnistuin omasta mielestäni hyvin, vaikka työ valmistuikin hitaasti.

Pohtiessani omia oppimiskokemuksiani ajattelen väistämättä epäonnistumistani ajankäytön suhteen. Aluksi työ eteni kuin luotijuna. Työn pysähtyessä, koin kiskovani raskasta kivirekeä valtavaa ylämäkeä. Ehkä parin kanssa työskentely olisi pitänyt työn selkeämissä raameissa ja siten aikataulussa. Olen myös kokenut pohjattoman suurta tuskaa, mutta samalla tuntenut hillitöntä luomisen iloa, saanut uutta virtaa sekä löytänyt elämälle uuden elämänsuunnan ja tarkoituksen. En vaihtaisi kokemusta pois enkä oppeja unohtaa. Työn aikana kokemiini tunteisiin palaan varmasti mielessäni usein.

Tavoitteen mukaisen toimivan ja innostavan kurssin kokoamisessa oli haasteensa. Se oli kiinnostavaa, mutta erityisesti opettavaista. Tulevaisuudessa kokemuksesta on varmasti hyötyä, koska aion lukea maisteriksi, ja hankkia samalla opettajan pätevyyden. Ulkonäöllisesti kiinnostavan kurssin kokoamisessa oli haasteensa. On vaikea koota muita miellyttävä kokonaisuus, mutta työstäessä on vain luotettava itseensä.

Tavoitteenani oli koota kurssille oikeantasoiset ja realistiset tavoitteet. Opinnäytetyön tuotos eli verkkokurssi vastaa sille asetetut tavoitteet. Opiskelija saa kurssilla realistisen kuvan perheväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Alkuun kirjoitettu opintojaksokuvaus auttoi materiaalin kokoamisessa. Laatutavoite täyttyi käyttäessäni ajantasaista ja monimuotoista tietoa. Ajantasaisuus tarkoitti käytännössä kohdallani jatkuvaa päivittämistä, joka samalla hidasti työni valmistumista. Monimuotoisuus tavoitettiin laajalla lähdemateriaalilla.

Projektin yhtenä tavoitteena oli tuottaa perheväkivaltaan liittyviä nykypäivän teoreettisia ja konkreettisia käytäntöjä vastaavia tapauskertomuksia. Skenaarioiden aiheet, vainoterrori ja ravistellun vauvan oireyhtymä ovat mielestäni keskeisiä ja realistisia,

vaikka aiheina vaativia ja raskaita. Esimerkiksi vaino on työn tekemisen aikana jopa kriminalisoitu. Lasten kaltoinkohtelu on noussut keskeiseksi muutamien räikeiden lasten kuolemaan johtaneiden tapausten seurauksena.

Avoimen ja vaihtoehdoisen tapauskertomuksen kokoaminen oli yhtenä mielenkiintoisimpana tavoitteena. Käytännössä työ olisi ollut itsessään opinnäytetyön kokoinen, joten jätin sen myöhemmin toteutettavaksi, esimerkiksi yliopistoon.

Verkkokurssin rakentaminen perheväkivallasta on ollut itselleni ammatillisesti kiinnostava ja kurssin rakentamisen osalta opettavaista. Opinnäytetyönä tehtävään verkkokurssin tekemiseen tarvittun tutkimus- ja teoretiedon lukeminen on ollut antoisaa. Menneisyyteni on saanut uuden merkityksen, kun kokemustietoni on vihdoin hyötykäytössä. Haluan tulevaisuudessa hyödyntää perheväkivaltakokemuspankkia muun muassa toimimalla kokemusasiantuntijana eri projekteissa ja luennoimalla alan ammattilaisille ja opiskelijoille.

Välitavoitteenani päivitin käytännön tietoni sosiaalityön harjoittelussa Oulun Ensi- ja turvakodilla. Bonuksena sain koostaa ja kirjoittaa hankehakemuksen vainomateriaalin. Aineistoa käytettiin Varjo-hanke hakemukseen, joka on tutkimus- ja kehittämishanke. Hankkeen puheenjohtaja kansanedustaja Pauliina Viitamies vei eduskuntaan vainon kriminalisointi esityksen, josta tämän vuoden alusta tuli täyttä totta. Varjo hankeseminaari oli tiistaina 11.2.2014, jossa oli useita kymmeniä osallistujia. Seminaariin liittyen entisessä läänihallituksen talossa oli ensin iltatilaisuus noin parillekymmenelle kutsuvieraalle, jossa oli mielenkiintoista tavata eri puolilta suomea kotoisin olevia ammattilaisia, kuten syyttäjiä, sovittelijoita, tutkijoita jne.

Luonnollisesti yhtenä tavoitteenani oli muodostaa yhteistyöverkoston työlämääni ajatellen sekä päivittää perheväkivaltatietouteni. Päivittäminen on onnistunut jopa yli odotusten. Yhteistyöverkostoni on ennallaan, uusia ovia ei auennut, joten siltä osin ei tavoitteeni toteutunut. Voi toki olla, että tässä olen liian pessimistinen.

Mielenkiintoisin teorioista oli kiintymyssuhdeteoria, joka selvensi itselleni todella paljon väkivallan tematiikkaa. Useimmat lapsena väkivaltaa kokeneet ovat välttelevästi,

vähättelevästi kiintyneitä tai ristiriitaisesti, takertuvasti kiintyneitä. Molemmilla tavoilla kiintyneiden väkivaltakäytös perheväkivallassa on pääosin kontrolliin liittyvää, mutta myös fyysinen väkivalta on tyypillistä. Ylisukupolvisen väkivallan siirtymistä selittävät kiintymyssuhdeteorian ohella sosiaalisen oppimisen teoria, jossa yksilö oppii havaitsemisen ja suoran kokemisen kautta.

Jatkossa haluaisin opiskella terveyshallintotiedettä tai terveystieteen opettajaksi. Lisäksi sosiaalityön opinnot haluaisin suorittaa loppuun. Näiden ja kokemustietämykseni avulla toivoisin voivani kehittää toimivia ennaltaehkäisyä, tunnistamista ja varhaisen puuttumisen keinoja sekä todella mahdollistaa niiden tehokas hyödyntäminen riittävien resurssien ja lakien avulla. Myös väkivallan aiheuttamien vaurioiden ja ongelmien korjaamiseen tarvittavien keinojen ja niihin tarvittavien resurssien hankintaan haluaisin kiinnittää päättäjien huomion.

Kun olen käyttänyt monipuolisesti innovatiivista ajattelua ja mielikuvitustani sekä voimakasta motivaatiotani, jotka ovat mahdollistaneet koko prosessin, olen löytänyt itseni. Opinnäytetyön valmistumisen myötä uskoni itseeni on voimistunut niin, etten enää pelkää epäonnistumista niin paljon, joten voin nauttia itse työn teosta.

6.2 Kehitys- ja tutkimusideat

Haluaisin tehdä perheväkivalta verkkokurssille jatkokursseja, jotka keskittyvät muutamaa aiheeseen syventäen tietoja. Toisaalta voisin rakentaa vielä yksinkertaisemman peruskurssin, jossa esimerkkinä olisivat tilanneväkivalta tapahtumat.

Perheväkivalta kurssi antaisi vielä enemmän, jos kurssiin rakennettaisiin erillinen harjoitusskenaario. Kun opiskelijalla olisi mahdollista nähdä, mitä seurauksia erilaisilla puuttumiskeinoilla tai puuttumatta jättämisellä voisi olla, se vahvistaisi opittua ja auttaisi sisäistämään ennaltaehkäisemisen hyötyjä ja haittoja. Tämän myötä jatkossa voisi ehkä saada viranomaiset ja poliitikot myöntämään enemmän rahoitusta ennaltaehkäisyyn.

Yhtenä ehdottoman tärkeänä tavoitteena olisi ollut tuottaa perheväkivalta verkkokurssi myös englanniksi, sillä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on paljon vieraskielisiä

opiskelijoita. Lisäksi elämme yhä globalisoituneemmassa yhteiskunnassa. Perheväkivalta on vaikea ja monimuotoinen aihe, jonka kääntäminen englanniksi olisi ollut haastava tehtävä. Oma kielitaitoni ei olisi ollut riittävä laadukkaan käännöksen aikaansaamiseksi. Tärkeystä ja mielenkiintoisuudesta huolimatta verkkokurssin tarjoaminen englanniksi suomenkielisen ohella oli aikapulan, taloudellisten resurssien olemattomuuden ja taitojen vajavuuden seurauksena rajattava opinnäytetyöni ulkopuolelle. Toivottavasti tämän suunnitelman voisi toteuttaa myöhemmin.

Tärkeä olisi kääntää perheväkivalta kurssi englanniksi. Lisäksi kurssin kääntämistä ruotsiksi ja ehkä myös venäjäksi kannattaisi harkita.

Tavoitteenani on tulevaisuudessa kehittää perheväkivallan ennaltaehkäisyä, varhaista tunnistamista ja siihen puuttumista tehokkaasti. Uhrin selviytymisen sekä väkivallan kierteen ja ylisukupolvisuuden katkaisemisen kannalta on ratkaiseva merkitys uhrin kuulluksi tulemisella, ja sillä ettei uhri jää yksin. Erityisen tärkeää on löytää keinot lasten ja nuorten auttamiseksi. On nuoria, jotka eivät halua, osaa, kykene puhumaan eli normaalit terapiat eivät toimi, vaan heille olisi löydettävä muita keinoja auttaa.

Toisaalta väkivallasta tuomittuun tai lähestymiskieltoon määrättyyn väkivallantekijään olisi saatava kiinnittää hälytin. Siinä olisi siru, joka jokaisella partiolla olevalla lukulaitteella voitaisiin tarvittaessa lukea. Sirusta näkyisivät tekijän, suojattujen ja varsinaisen suojan tiedot sekä erityismerkinnät, kuten vainoterrori. Hälytin laukeaisi aina, jos tekijä ylittää jonkin määritellyistä rajoista. Jos tekijä ylittää rajan esimerkiksi kolmasti, joutuu vankilaan. Vankilassa he joutuisivat osallistumaan käsittelemään esimerkiksi vainoterroria. Tämän idean toteuttamiseksi tarvitaan lainsäädännöllistä, teknillistä ja käytäntöjen muuttamisen toimintaa.

Tärkeimpänä kehitysideanani sosiaali- ja terveydenhuollon alojen peruskoulutukseen olisi, että perheväkivaltakoulutus tulisi sisältyä pakollisena. Lisäksi erilaisia perheväkivalta jatkokoulutuksia olisi oltava riittävästi tarjolla. Perheväkivalta aiheen monimuotoisuudesta johtuen olisi tärkeää kehittää erilaisiin teemoihin keskittyviä syventäviä kursseja. Esimerkiksi kurssi, jossa työntekijä voisi oppia tietoja ja taitoja kohdata ja toimia asioiden edistämiseksi traumatisoituneen lapsen tai aikuisen kanssa.

Mielestäni tärkeitä tutkimusaihealueita on useita. Esimerkiksi väkivallan seuraukset, kuten uhriutumisen, traumatisoitumisen ja ylisukupolvisuus. Myös sovittelu, lähestymiskielto ja väkivallan kustannukset ovat keskeisiä. Toisaalta joistakin aihealueista aiemmista tutkimuksista huolimatta olisi todella tärkeä saada lisätietoa, jotta kyettäisiin tunnistamaan myös vaikeasti havaittava perheväkivalta. Tällaisia aiheita ovat muun muassa vaino ja puolisoterrori, johon liittyy vaino. Vainon seuraukseen liittyvä henkilöllisyyden vaihtaminen olisi aiheena kiinnostava. Aviopuolison tai entisen puolison seksuaalisesta väkivallasta, raiskauksesta olisi tärkeä saada ajankohtaista ja realistista tietoa. Puolisoterrorissa seksuaalinen väkivalta on kuitenkin yksi väkivallan muodoista. Tärkeä ja ajankohtainen aihe on huostaanotot. Perheväkivalta on yksi yleisimpiä syitä huostaanottoon. Itseäni kiinnostaa erityisesti, miksi huostaanottoon päädytään ja millaisia toimivia tukia on ollut käytössä sitä ennen. Mietittäessä mitä menetelmiä kyseisessä kunnassa ja eri organisaatioissa olisi hyvä käyttää, olisi sitä ennen tutkittava erilaisten perheväkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen käytettävien menetelmien toimivuus. Auttamismenetelmien kehittämisen kannalta olisi hyvä tutkia lasten ja nuorten perheväkivaltakokemuksia sekä siihen liittyen heidän ideoita perheväkivallan tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi.

Pää tuottaa kokoajan uusia kehitys- ja tutkimusideoita, joten niistä pelkästään olisi yhden kirjoitelman aiheeksi, ellei peräti opinnäytetyöksi. Perheväkivalta aihealueen tutkimisen ja kehittämisen sekä perheväkivaltavastaisen työn ohella itseäni kiinnostaa vaikuttaminen esimerkiksi perheväkivaltalainsäädäntöön. Olen siis varma, että jossain näistä osa-alueilla haluan tulevaisuudessa olla vaikuttamassa työssäni. Koska aiheena perheväkivalta on niin monimuotoinen, monitahoinen ja tukea tarvitsevia on niin paljon, meitä kaikkia asiasta kiinnostuneita tarvitaan perheväkivaltaiseen työhön.

LÄHTEET

- Aaltonen, J. 2011. Milloin väkivalta on rikos lainsäädännön mukaan. Vammaispalvelujen käsikirja. Hakupäivä 5.7.2011 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/tyovalineita/vakivalta-ja-vammaisuus/milloin-vakivalta-on-rikos/>.
- Allen, M. & Perttu, S. 2010. Sosiaali- ja terveystieteiden opettajat väkivaltaa vastaan. Opettajan käsikirja. Hakupäivä 26.11.2010 http://www.palmenia.helsinki.fi/hevi/HEVI_kasikirja_suomeksi.pdf.
- APROPOS. 2007. Väkivallan ehkäisemisen moniammatillinen ja monitieteinen koulutusohjelma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Nais- ja gender tutkimus.
- Bartholomew, K. 1997. Adult attachment processes. Individual and couple perspectives. *British Journal of Medical Psychology* 70, 249-263.
- Björklund, K. 2010. Stalking and violence victimization among Finnish university students. University of Helsinki. Institute of Behavioural Sciences. Studies 65: 2010.
- Bolognan prosessi. 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 18.11.2010 <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/bologna/index.html>.
- Brodén, M. 2006. Raskausajan mahdollisuudet. Kun suhteet syntyvät ja kehittyvät. Helsinki: Therapie-säätiö.
- Brusila, P., Hyvärinen, S., Kallio, M., Porras, K. & Sandberg, T. 2009. Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Väestöliitto. Helsinki: VL - Markkinointi.

Eskonen, I. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1107.

Flinck, A. 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemменmarja. Acta Universitatis Tamperensis 1169.

Flinck, A. 2008. Naisten ja miesten kokema parisuhdeväkivalta on monimuotoista. Sairaanhoitaja 81 (3), 10-13.

Flinck, A. 2008. Väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen vaatii tietoa, taitoja, valmiuksia ja valppautta. Länsi-Suomen lääninhallitus ja Pohjanmaa-hanke 11.12.2008, luento. Tekijän hallussa.

Flinck, A. & Paavilainen, E. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen on myös terveydenhuollon asia. Hoitotiede 20 (5), 289 – 290.

Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. PS-kustannus. Juva: WSOY.

Hannus, R. 2011. Tutkittua ja koettua. Teoksessa R. Hannus, S. Mehtola, L. Natunen & A. Ojuri (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino, 201-227.

Hautanen, T. 2010. Väkivalta ja huoltoriidat. Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1544.

HE 2010/78.

HE 2013/19.

Heiskanen, M. & Piispa, M. 2002. Väkivallan kustannukset kunnassa. Viranomaisten arviointiin perustuva tapaustutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen

kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2002:6.

Henttonen, T. 2009. Vauvojen kaltoinkohtelu. Tunnistaminen ja puuttuminen ensikodeissa. Turun yliopisto. Kasvatustiede. Pro gradu – tutkielma. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Hiitola, J. & Heinonen, H. 2009. Huostaanotto ja oikeudellinen päätöksenteko. Hallinto-oikeuksien ratkaisut huostaanottoasioissa 2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 46/2009.

Holm, H. & Van Dijken, M. 2009a. Kunniaan liittyvä väkivalta ja sen ilmenemismuodot. Teoksessa T. Tauro & M. Van Dijken (toim.) Kunnia Konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton uudenmaan piiri, 157-158.

Holm, H. & Van Dijken, M. 2009b. Kunniakonfliktien yhteisöllinen pohja. Teoksessa T. Tauro & M. Van Dijken (toim.) Kunnia Konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton uudenmaan piiri, 161-162.

Holma, J. 2009. Lähisuhdeväkivallan muodot ja merkit. Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos. Luento. Tekijän hallussa.

Holma, J. & Partanen, T. 2008. Lähisuhdeväkivalta tutkimuskohteena. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia, 274-291.

Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja..

Hynynen, E. & Vastamäki, K. 2008. Perheväkivaltaa kokeneiden nuorten auttaminen. Teoksessa T. Purjo (toim.) Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen aikuisuuteen.

Nuorten erityiskasvatuksen mahdollisuudet ja keinot. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 145-159.

Häkkinen, H. 2008. Vainoaminen. Katsaus. Duodecim 124 (7), 751-756.

Jansson, A. & Holma, J. 2011. Traumapuhe parisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten ryhmämuotoisessa hoidossa. Perheterapia 27 (1), 5-17.

Jokinen, B. 2007. Kiusaaja keskeisimmän. Kokemuksia ja selviytymistarinoita vaikeasta ihmissuhteesta. Juva: WSOY.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen. Sosiaali- ja terveysalalla. Hygieia. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino.

Kailo, K. 2008. Kunniaväkivalta tai häpeälliset naismurhat patriarkalisissa sukupuolijärjestelmissä. Oulun Yliopisto. Opintoaineisto. Tekijän hallussa.

Kaitue, S., Nojonen, T. & Släen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä. Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki : Edita.

Karalahti, A. 2008. Kunniaväkivalta. Kunniaturha kunniaväkivallan muotona. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Oikeussosiologia ja kriminologia. Tutkielma.

Karimi, R. 2009. Määrittely ja tunnistaminen. Teoksessa T. Tauro & M. Van Dijken (toim.) Kunniat Konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton uudenmaan piiri, 159-160.

Karlsson, Å. & Marttala, A. 2001. Projektikirja. Helsinki: Kauppakaari.

Kassiotis, M. 2004. Parisuhdeväkivalta ja tappo osana naisen elämäntarinan rakentumista. Narratiivinen lähetymistapa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu.

- Kauppinen, S. 2010. Perhe on paras – tai pahin. Perhekäsitteiden sekamelskaan kaivataan selkeyttä. Sosiaalivakuutus (3).
- Keskinen, S. 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Akateeminen väitöskirja.
- Kiiltomäki, A. 2007. Väkivallan kohteeksi joutuneen ihmisen auttaminen. Teoksessa A. Kiiltomäki ja P. Muma Tässä ja nyt. Sairaanhoidaja tekee kriisityötä. Sairaanhoidajaliitto. Helsinki: Gummerus, 69-78.
- Kivitie-Kallio, S. & Tupola, S. 2004. Ravistellun vauvan oireyhtymä. Katsaus. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim 120 (19), 2306-2312.
- Keränen, E. 2008. Nuoret ja turvakoti. Kokemuksia nuorten kanssa työskentelystä. Teoksessa T. Purjo (toim.) Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen aikuisuuteen. Nuorten erityiskasvatuksen mahdollisuudet ja keinot. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 136-144.
- Koivistoinen, K. 2009. Sisarusuhteen merkitys perheväkivallalle altistuneelle lapselle. Kuopion yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu.
- Koivukangas, J. 2007. Käytännön Oikeusopas väkivaltarikoksen uhrille. Helsinki: rikosuhripäivystys ja Suomen Mielenterveysseura.
- Konttinen, S. 2004. Lapsi kantaa pahoinpitelyn jälkiä koko elämänsä. Sosiaaliturva (3), 12 – 13.
- Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B. & Lozano, R. 2002. World report on violence and health. Geneve: World Health Organization. Hakupäivä 20.11.2010 <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf>.

Kumpuniemi, M. 2011. ”Vieläkös sä pelleilet mun kanssani?” Oikeuspsykologinen tutkimus vakavaan väkivaltaan syyllistyneiden entistä kumppaniaan väijyneiden taustatekijöistä. Pro gradu – työn tutkimussuunnitelma. (julkaisematon).

Kumpuniemi, M. 2012. ”Nyt sinulle vasta sitten vaikeudet alkavatkin!” Väkivaltaan johtanut vainoaminen parisuhdekontekstissa. Itä-Suomen yliopisto. Psykologia. Psykologian syventävien opintojen tutkielma.

Kupias, P. 2004. Oppia opetusmenetelmistä. 3. painos. Educa-instituutti. Helsinki: Edita.

Kyllönen-Saarnio, E. & Nurmi, R. 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 15.

Laajasalo, T. 2009. Psykopatia ja monihäiriöisyys. Teoksessa H. Häkkänen-Nyholm (toim.) Psykopatia. Persona grata. Helsinki: Edita, 151 - 175.

Lagersted, A. (toim.) 2009. Särkyvää. Miten kasvatan lapsen ilman väkivaltaa. Virikeaineisto Väkivallatonta viikkoa varten 11-17.10.2009. NNKY-Liitto.

Laitinen, M. 2007. Lapsen ja nuoren seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa K. Määttä Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 38-51.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 12.2.2010/88.

Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta 30.7.2004/711.

Lakio-Haapio, M. 2005. Analyysimenetelmien kuvaus. Haastatteluaineiston kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen analyysi. Hypermedian jatko-opintoseminaari 15.4.2005. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto.

- Lauerma, H. 2002. Dissosiaatiohäiriöt ja niiden hoito. *Duodecim* (118), 2199-2205.
- Laurent, L. 2004. Miehen kunnia, naisen kuolema. *Kumppani-lehti* (6).
- Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. *Studia Kirjayhtymä*. Tampere: Tammer-Paino.
- Lepistö, S. 2010. Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja. *Acta Universitatis Tamperensis* 1552.
- Lindqvist, R. 2009. Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 354.
- Logan, TK. 2010. Research on partner stalking. Putting the pieces together. Lexington, University of Kentucky. Department of Behavioral Science & Center on Drug and Alcohol Research.
- Lohman, A., Kuznetsov, M. & Holma, J. 2009. Kiintymyssuhde ja väkivalta parisuhteessa. *Perheterapia* 25 (4), 21-33.
- Lähestymiskieltolaki 4.12.1998/898.
- Mahkonen, S. 2007. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.
- Markman H., Stanley S. & Blumberg, SL. 1997. Riitele rakentavasti. Parisuhde paremmaksi. Juva: WSOY.
- Markova, K. 2008. Kiintymyssuhdeteoria aikuisrakkauden teoreettisena perustana. Hakupäivä 12.2.2008 http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/parisuhdetietoa-ammattilaisille/tietoa_parisuhde_ammattilaisille/pariterapian_teorioita/kiintymyssuhdeteoria/kiintymyssuhdeteorian_lahtokohti/.

- Mattila, M. 2011. Lapsi perheväkivallan uhrina. Lapin yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Rikosoikeus. Pro gradu – tutkielma.
- Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa R. Hannus, S. Mehtola, L. Natunen & A. Ojuri (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino, 37-50.
- Mitä varhainen puuttuminen on? 2011. VARPU. Tukea ajoissa. Hakupäivä 10.1.2012 http://www.varpu.fi/varpu/varhainen_puuttuminen.
- Muma, P. 2007. Sairaanhoidajan jaksaminen. Teoksessa A. Kiiltomäki ja P. Muma Tässä ja nyt. Sairaanhoidaja tekee kriisityötä. Sairaanhoidajaliitto. Helsinki: Gummerus, 137-141.
- Mäkelä, S. 2009. Varhainen, sukupolvesta toiseen siirtyvä trauma. Voiko ketjua katkaista? Pirpanan koulutuspäivät 7.5.2009. Luento. Tekijän hallussa.
- Mäkeläinen, T., Husso, M., Mäntysaari, M., Notko, M. & Virkki, T. 2012. Tukitoimenpiteet lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2012:11.
- Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. (toim.). 2011. Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Juvenes Print.
- Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. 2010. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010:5.
- Naisten linja. 2011. Naisten linja. Hakupäivä 12.2.2011 <https://www.naistenlinja.fi/fi/julkinen/miten+voimme+auttaa/>.
- Niemi-Kiesiläinen, J. 2004. Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Juva: WSOY.

- Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Turun yliopisto. Väitöskirja. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28.
- Nyqvist, L. 2008. Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.). Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 129-167.
- Ojuri, A. 2004. Väkivalta naisen elämän varjona. Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Acta Universitatis Lapponiensis 77.
- Ojuri, A. 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna: Karisto, 16-39.
- Oppimis- ja ohjauksäilyksiä. 2011. Itä-Suomen yliopisto. Hakupäivä 23.10.2011 <http://www.uku.fi/avoin/hoitodida/oppinake.html>.
- Oulun seudun ammattikorkeakoulu. 2012. Opintosuoritusten arviointisääntö. Sisäinen lähde. Hakupäivä 10.1.2013 https://oiva.oamk.fi/tietoa_opiskelusta/osaamisen_arviointi/arviointisaanto/.
- Oulun seudun ammattikorkeakoulu. 2013. Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön ohje. Sisäinen lähde. Hakupäivä 2.2.2013 https://oiva.oamk.fi/tietoa_opiskelusta/opinnaytetyo/.
- Paavilainen, E. & Flinck, A. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositus. Hoitotyön Tutkimussäätiö 5.3.2008.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY.
- Pelin, R. 2008. Projektihallinnan käsikirja. 5.painos. Jyväskylä: Gummerus.

Peltoniemi, T. 1984. Perheväkivalta. Helsinki: Otava.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma. 2012. Oulun kaupunki:
Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöryhmä.

Perttu, S. 2007. Puhutaan meistä - ajatuksia tasa-arvosta ja parisuhteesta. Hakupäivä
20.9.2010 <http://www.stakes.fi/verkkajulkaisut/muut/puhutaanmeista.pdf>.

Perttu, S. & Kaselitz, V. 2006. Parisuhdeväkivalta puheeksi. Opas terveydenhuollon
ammattihenkilöstölle äitiyshuollossa ja lasten terveystalveissa. Helsinki:
Yliopistopaino.

Perttu, S., Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R. & Särkkälä, P. 1999. Päänavaus
selviytymiseen. Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. Helsinki: Naisten
kulttuuriyhdistys.

Piispa, M. 2008. Väkivallan muodot heteroseksuaalisessa parisuhteessa. Teoksessa S.
Näre & S. Ronkainen (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan
dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 106-128.

Piispa, M. 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa R. Hannus, S. Mehtola, L.
Natunen & A. Ojuri (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja
turvakotien liiton raportti 13. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino, 15-36.

Piispa, M., & Heiskanen, M. 2006. Johdanto. Teoksessa M. Piispa, M. Heiskanen, J.
Kääriäinen & R. Sirén (toim.) Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen
tutkimuslaitoksen julkaisuja, 225. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva
Euroopan Kriminaalipoliittikan Instituutti (HEUNI). Publication Series No. 51. Helsinki:
Hakapaino, 1-10.

Piispa, M., Taskinen, J. & Ewalds, H. 2012. Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista
vuosilta 2003 - 2012. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Sisäasiainministeriön julkaisuja
35/2012.

Piispa, M., Tuominen, M. & Ewalds, H. 2012. MARAK – kokemuksia parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmän kokeilusta Suomessa. Raportteja 10/2012. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Pikarinen, U. & Halmesmäki, E. 2003. Naisiin kohdistuva väkivalta. Lääketieteellinen Aikakausikirja Duodecim. Katsaukset 119 (5), 389-394.

Poliisitoiminnan yhteydessä kohdattava perheväkivalta. 2001. Sisäasiainministeriö. Perheväkivaltaohjaustyöryhmä. Poliisiosaston julkaisu 6/2001. Hakupäivä 15.12.2010 [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/3DAFA0502810FED9C2256B58004C9775/\\$file/perhe.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/3DAFA0502810FED9C2256B58004C9775/$file/perhe.pdf).

Punamäki, R-L. 2010. Kun trauma astuu perheeseen: lasten kehitys sekä selviytymis- ja hoitokeinojen tehokkuus. Teoksessa M. Silvén (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön julkaisu. Helsinki: Minerva.

Purjo, T. 2010. Johdanto. Kriittisiä ajatuksia sukupuoleen ja väkivaltaan liittyvistä yleistyksistä. Teoksessa Timo Purjon ja E Gjerstadin (toim.) Sukupuoli ja väkivalta. Non Fighting Generation (NFG). Tampere: Tampereen yliopistopaino, 9-17.

Puu, A. 2010. Riko minut. Sanat.

Repo-Tiihonen, E., Holi, M & Tiihonen, J. 2009. Psykopatian etiologia. Teoksessa H. Häkkänen-Nyholm (toim.) Psykopatia. Persona grata. Helsinki: Edita, 99 – 111.

Rikoslaki 19.12.1889/39

Riski, T. 2009. Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2009:50. Helsinki. Yliopistopaino.

Ronkainen, S. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. Yhteiskuntapolitiikka 73 (4), 388-401.

RuTiiniksi. 2011. Hakupäivä 25.1.2011 <http://blogs.helsinki.fi/rutiiniksi/>.

Saarinen, P. & Katajisto, J. 2003. Post-Traumainternaatit yhteisöjen selviytymisen tukena. Teoksessa P. Saarinen, H. Lahti & R. Parttimaa Matkalla eheäksi ja eläväksi. Traumaterapiakeskuksen loppuraportti 1999-2002. Oulu: Kalevan Kirjapaino, 49-66.

Salmenkangas, M. 2006. Uhkana kunnia. Välineitä viranomaisille kunniaväkivaltaan puuttumiseksi. Kunniaväkivalta-hanke. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri.

Salmi, V., Lehti, M., Sirén, R., Kivivuori, J. & Aaltonen, M. 2009. Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 12/2009. Hakupäivä 22.10.2011 <http://www.optula.om.fi/1247667026356>.

Satka, M. 2009. Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. Yhteiskuntapolitiikka 74 (1), 17-32.

Siitari-Parkkinen, P. 2009. Runo ja aforismi – kokoelma. Väkivalta ja vapaus. Julkaisematon.

Silfverberg, P. 2007. Ideoista projektiksi. Projektinvetäjän käsikirja. Helsinki: Edita.

Singh, P. 2004. Johdanto. Teoksessa Kirkot sanovat ei naisiin kohdistuvalle väkivallalle. Toimintaohjelma kirkkoille. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2004.2.

Sinkkonen, J. 2008. Väkivaltainen nuori. Teoksessa T. Purjo (toim.) Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen aikuisuuteen. Nuorten erityiskasvatuksen mahdollisuudet ja keinot. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 126-135.

Sinkkonen, P. (toim.). 2009. Lähisuhde ja perheväkivallan ehkäisy Tampereella. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Suokas-Cunliffe, A. 2006a. Trauma. Omaan elämäntarinaaan yhdistymätön mielenloinen. *Lääketiede* 21 (5), 19-23.

Suokas-Cunliffe, A. 2006b. Lapsuuden kompleksisen traumatisoitumisen seuraukset aikuisuudessa. *Lääketiede* 21 (6), 9-14.

Suokas-Gunliffe, A. & Van Der Hart, O. 2006. Dissosiaatiohäiriö. Varhaisen, jatkuvan traumatisoitumisen pitkäaikaisseuraamus. *Duodecim* 122(16), 2001-2007.

Suomenaro, E. 2009. Kunniakonfliktit ja elämänkaari. Teoksessa T. Tauro & M. Van Dijken (toim.) *Kunnia Konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu.* Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton uudenmaan piiri, 168-170.

Sundström, J. 2009. Kunnia suomalaisten miesten väkivallassa. Teoksessa T. Tauro & M. Van Dijken (toim.) *Kunnia Konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu.* Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton uudenmaan piiri, 68-80.

Säävälä, H. 2014. Päätöskeskustelu. Varjo hankkeen vaino – seminaari 11.2.2014. Oulu.

Säävälä, H., Nyqvist, L. & Salonen, S. 2006a. Väkivallan olemus. Teoksessa H. Säävälä, R. Pohjoisvirta, E. Keinänen & S. Salonen (toim.) *Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan.* Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry, 17–30.

Säävälä, H., Nyqvist, L. & Salonen, S. 2006b. Väkivallan tekijän taustaa. Teoksessa H. Säävälä, R. Pohjoisvirta, E. Keinänen & S. Salonen (toim.) *Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan.* Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry, 31-56.

Säävälä, H., Pohjoisvirta, R., Keinänen, E. & Salonen, S. 2006. Johdanto. Teoksessa H. Säävälä, R. Pohjoisvirta, E. Keinänen & S. Salonen (toim.) *Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan.* Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry, 13-16.

Säävälä, H., Salonen, S., Pohjoisvirta, R., Hannus, R., Korhonen, T. & Karvonen, K. 2011. Terrori ja tilanneväkivalta parisuhteessa. Oulun Ensi- ja turvakodin asiakkaat vuosina 2003-2005. Teoksessa L. Nyqvist, P. Santalahti ja S. Suominen (toim.) Sosiaalilääketieteen aikakauslehti. Teemanumero Väkivalta ja terveys. Journal of social medicine 18 (14), 294-306.

Söderholm, A-L. 2006. Hoitotilanteen erityispiirteet, kun vamman syynä on lähisuhdeväkivalta. Suomen Lääkärilehti 61 (35).

Tervaskanto-Mäentausta, T., Hyvämäki, P., Laitila-Özkoc, L., Suua, P., Rajala, R., Taanila, A., Vainio, O. & Kaisto, T. 2010. INNOPI- Innovative learning environments for health education. (Oulu University of Applied Sciences. University of Oulu.) Hakupäivä 14.10.2010 http://www.oamk.fi/hankkeet/innopi/docs/abstract_innopi.pdf.

Tietoa hankkeesta. 2011. INNOPI Innovatiivinen oppimisympäristö. Hakupäivä 11.2.2011 http://www.oamk.fi/hankkeet/innopi/tietoa_hankkeesta/.

Tilastokeskus. 2011. Perhe. Käsitteet ja määritelmät. Hakupäivä 29.1.2011 <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.htm>.

Tuiskunen, M. 2010. Tutkimus- ja kehittämismenetelmien sovellukset. Projektityön perusteet. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Luento. Tekijän hallussa.

Tunnista, turvaa ja toimi. 2008. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9.

Turvakielto. 2013. Maistraatti. Hakupäivä 10.10.2013 http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/kotikunta_ja_vaestotiedot/Turvakielto/.

Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys. 2009. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:24.

Törmä, S., Tuokkola, K. & Hurtig, J. 2013. Lähisuhde- ja perheväkivalta romaninaisten kokemana. Avun tarpeet yhteisössä ja palvelujärjestelmässä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Uusi laki Suomeen. 2013. Yli 100 000:aa vainotaan. Uusi Suomi 4.10.2013. Hakupäivä 4.10.2013 <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/62912-uusi-laki-suomeen-yli-100-000aa-vainotaan>.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352.

Van Dijken, M. 2009a. Kunniakonflikti ja sukupuoli. Teoksessa T. Tauro ja M. Van Dijken (toim.) *Kunnia Konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton uudenmaan piiri, 163-165.

Van Dijken, M. 2009b. Kunniakonfliktit ja elämänkaari. Teoksessa T. Tauro ja M. Van Dijken (toim.) *Kunnia Konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton uudenmaan piiri, 166-167.

Vertio, K., Palmgren, M. & Juvonen, J. 2010. Ikääntyneiden turvallisuutta parantavaa toimenpideohjelmaa käsittelevä seminaari Rovaniemellä 18.5.2010. Hakupäivä 18.5.2011
[http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/Muistio_Rovaniemi15062010_final/\\$file/Muistio_Rovaniemi15062010_final.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/Muistio_Rovaniemi15062010_final/$file/Muistio_Rovaniemi15062010_final.pdf).

Vesala, P. & Luoti, M. 2006. *Joku raja*. Sanat.

Vilhula, A. 2007. *Sosiaalinen perimä. Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa*. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Tammi.

Väestötietolaki 11.6.1993/507

Väkivalta ja jännite parisuhteessa. 2006. Kaavake, joka mukaillee Walker 1993. Oulu: Oulun Ensi- ja turvakoti, Avopalvelukeskus.

Välivaara, C. 2008. Kuinka paljon mahtuu pieneen sydämeen? Korjaava vaikutus kiintymyssuhdevaurioiden hoidossa. Pesäpuu lehti (3), 10-13.

Väänänen, A. 2010. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitosuosituksen käyttöönoton kuvaus. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Hoitotiede. Pro gradu –tutkielma.

Yliruka, J. 2006. Kuinka tunnistaa ja kohdata perheväkivaltaa kohdannut nuori. Sosiaaliturva (12), 12.

Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. 2010. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7.

LIITTEET

Liite 1. Verkkokurssin opintojaksokuvaus

Liite 2. Skenaario 1, Tapauskertomus

Liite 3. Skenaario 2, Lyhyt tarina

Liite 4. Posterimalli, INNOPI – seminaari 15.12.2011

Liite 5. Perheväkivaltaan liittyvää kirjallisuutta

	Perheväkivalta 3 op
Osaamistavoitteet	Opiskelija osaa perusteet, ymmärtää perheväkivallan erityispiirteet, tietää seurauksia sekä oivaltaa niiden merkityksen yksilön ja perheen elämässä ja toiminnassa. Opiskelija tietää keinoja tunnistaa, puuttua ja tukea perheväkivallan uhreja ja tekijöitä. Opiskelija tietää oman ammatillisen vastuun ja roolin perheväkivaltaan puuttumisessa. Opiskelija tietää sijaistraumatisoitumisen riskeistä ja itsensä suojaamiskeinoja.
Sisältö	<ol style="list-style-type: none"> 1. Perheväkivaltakurssi johdanto (perusteet ja keskeiset käsitteet). Väkivallan muodot. Uskomuksia ja seurauksia. Lainsäädäntöä. Väkivaltaisen suhteen katkaiseminen ja sen esteitä. Skenaario 1.(1,5 op) 2. Perheväkivallan tunnistaminen ja puuttuminen. Puheeksi otto. Erilaisia menetelmiä ja välineitä. Skenaario 2. (1 op) <p>Ammattilaisen suojautuminen ja jaksaminen. Sijaistraumatisoituminen. Itsensä ja yksikön perheväkivaltatyön kehittäminen. (0,5 op)</p>
Vaadittavat suoritukset	Skenaarioihin, oppimateriaaliin ja aineistoihin perehtyminen sekä tehtävien tekeminen
Kirjallisuus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.). 2011. Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino. 2. Perttu, S. & Kaselitz, V. 2006. Parisuhdeväkivalta puheeksi. Opas terveydenhuollon ammattihenkilöstölle äitiyshuollossa ja lasten terveyspalveluissa. Helsinki: Yliopistopaino. <p>Verkkomateriaalit:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. 2010. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:5. Helsinki: Yliopistopaino. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12304.pdf 4. Paavilainen, E. & Flinck, A. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositus. Hoitotyön Tutkimussäätiö 5.3.2008. http://www.hotus.fi/system/files/Lasten_kaltoinkohtelun_tunnistaminen.pdf. 5. Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. 2010. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. Helsinki: Yliopistopaino. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12720.pdf.

	Katso Optimasta tarkemmat tiedot.
Esitiedot	Suositellaan otettavaksi opintojen loppuvaiheessa, koska opinnot sekä kokemus sosiaali- ja terveydenhuollon kentältä auttavat kurssiaiheen avautumista ja sisäistämistä paremmin.
Virtuaaliopetusta	3 op
Opetusmenetelmät	Opiskeleminen toteutuu verkkoympäristössä perehtymällä annettuun materiaaliin, aineistoihin ja skenaarioihin sekä kirjallisina tehtävinä.
Arviointi	Asteikko 0 – 5
Yhteyshenkilö	Lehtori Tiina Tervaskanto-Mäentausta
Opetuskieli	suomi

PAIKKA

”Hannomäen” neuvola, Oulu

TAUSTA

Äiti Lilja (34 v) on tullut neljän kuukauden ikäisen Jaminan kanssa neuvolaan laajaan terveystarkastukseen. Terveystarkastaja Anja pyytää Liljaa riisumaan Jaminan seuraten samalla äidin ja lapsen keskinäistä vuorovaikutusta. Terveystarkastaja kiinnittää huomionsa myös Jaminan silmien verenpurkautumiin ja veltohkoon olemukseen. Jaminan alastomalla vartalolla näkyvät jäljet, jotka näyttävät purppuranvärisiltä käsien ja sormien jäljiltä. Terveystarkastaja Anja ottaa Jaminan syliinsä tarkistaen muita mahdollisia vammoja, ja huomaa toisen säären olevan kuin mutkalla. Jamina värähtää kuin kivusta terveystarkastajan sylissä, mutta ei päästä ääntäkään.

HUOM! Käytä myös annettuja oppimateriaaleja hyväksesi tehtävää tehdessäsi.

TEHTÄVÄ 1.

Katso tehtävä osiosta

On lauantai aamuyö. Emmalle ajalla ei ole väliä, sillä Risto on joko pahoinpitelemässä tai ainakin sen uhka on läsnä. Emman on myös vaikea muistaa. Tarkka aikataulu allakassa ja erilaiset muistilistat varmistavat arjen sujumisen. Emma istuu hämärässä keittiössä. Lattialla ja pöydillä on lasinsiruja, posliininpalasia, revitty kirje, rikottu kännykkä, tupakantumppeja ja tuhkaa. Ruoaksi tehty broilerikeitto on seinillä, ikkunassa, huonekaluilla ja lattialla. Osa tosin on Emman tukassa ja vaatteissa. Emma on kalpea. Hänen ohimoita pitkin valuu hiljalleen verinoro, oikeassa poskessa on ruhje ja kaulalla punertavia kuristamisjälkiä. Valteri-hiiri, Samin lempilelu, makaa vatsan läpi puukotettuna, veitsen kärki uponneena tiskipöydällä olevaan puiseen leikkuulautaan. Riston sanojen mukaan, jos Emma ei varo, hän voi maata siinä seuraavalla kerralla.

Aikoinaan hän pyysi itkien Ristoa lopettamaan, ja Risto pahoinpiteli vain entistä pahemmin. Emma ei itke eikä kasvoilla näy suru, pelko tai viha eikä myöskään ilo tai onni. Emman kasvoilla ja sielussa asuu tyhjiys. Hän on unohtanut kaiken, mikä tekee elämästä elämisen arvoista. Elämä on hengissä selviämistaistelua sekä itsensä että lasten Eeron (15v.), Riinan (12v.) ja Samin (5v.) puolesta. Joskus Emma tiesi mitä halusi, mitä osasi, mihin uskoi, mitä rakasti sekä oli varma itsestään ja omista mielipiteistään.

Riina ja Eero eivät ole nyt paikalla. Hyvä niin, mietti Emma. Riina meni suoraan koulusta ystävälleen yöksi. Eero asuu perhekodissa, jonne muutti kolmisen vuotta sitten. Eero yritti puolustaa Emmaa. Kerran Riston riepotellessa, Eero yritti pyöränpumpulla lyödä isäänsä. Risto nappasi pojasta kiinni, heitti seinää vasten ja ärähti kolkosti naurahtaen: ”Et ainakaan mun poika oo, kenen äpärä lie. Kysy äidiltäs, toltta huoralta...” Riston sanat viilsivät Emman sielua syvältä. Eniten satutti tajuta, ettei Risto ollut koskaan rakastanut häntä eikä sitä koskaan tulisikaan. Risto ei rakastanut edes lapsiaan. Emman olisi pitänyt antaa huostaan myös Riina ja Sami, mutta hän ei kyennyt.

Aluksi Emmaa satutti katsoa Samia, sillä kaksoset olivat saneet alkunsa raiskauksesta. Riston pahoinpitelyn vuoksi hänen toinen odottamistaan kaksosista menehtyi, ja toinen kaksosista oli Sami, vaikeasti vammaisen. Emma on Samin omaishoitaja. Nyt Sami

nukkuu sänkynsä alla, jonne juoksi isäänsä karkuun. Emma tietää, että täydellinen tai edes hyvä äiti hakisi lapsen lähelleen, mutta hän on ollut sellainen vain haaveissaan. Hän halusi äidiksi jo pienenä, rakentaen mielikuvissaan oman haaveperheensä. Todellisuus ei vain ole vastannut sitä mitenkään. Emma ei tunne kipua, ei fyysistä, ei henkistä ei edes siitä, että Risto raiskasi hänet taas. Emmalla ei ole mitään käsitystä lukumäärästä, sillä jossain kymmenennen kohdalla hän lakkasi laskemasta. Emmalla on ollut useita keskenmenoja ja keskeytyksiä.

Eero oli nelivuotias ja Riina neljä kuukautta. Emma oli lattialla Riinan harjoittellessa vatsalleen kääntymistä. Ovikello soi. Eero juoksi avaamaan. Risto tunkeutui päissään sisään, ollen vailla seksiä. Emma kieltäytyi. Risto nappasi Riinan ja meni parvekkeelle. Emma perässä. Riina käsiensä päällä Risto ojensi käsivartensa suoraksi parvekkeen ulkopuolelle. Emma tajusi, ettei Risto pidä kiinni lainkaan Riinasta, joka kääntyessään putoaisi kolmannesta kerroksesta. Risto halusi seksiä eikä Emman mielipidettä kysely. Emman lupautuessa, hän sai nostaa Riinan omaan pinnasänkyynsä itkemään, lohduttaa ei saanut. Riinan kehottaessa Eeroa huoneeseensa, Risto repi jo vaatteita päältä. Raiskatessaan Emmaa Risto totesi, että seuraavan kerran Emman kieltäytyessä lapset maksavat siitä hengellään. Jos Emma kertoisi jollekin, ei Emmalla olisi todisteina kuin oma sanansa. Emma ei tiennyt, että raiskaustutkimus olisi ollut oman kertomuksen tukena: Hän ei siis uskalla enää vastustaa Ristoa seksin osalta.

Suhteen alkuvaiheessa Emma korjasi Riston sanomisia, todeten tämän sanovan tai muistavan väärin, joskus jopa valehtelevan. Aikoihin hän ei ole sanonut sitä edes itselleen. Kerran Riston itsesäälän vaiheessa Emma erehtyi sanomaan, että ehkä Riston olisi aika katsoa peiliin. Hetkessä Emma huomasi katselevansa rikkinäisestä peilistä verta valuvaa otsaansa. Emma tajusi Riston elävän omassa valheviidakossaan. Risto uskoo itsekin oman kertomukseensa. Joskus tosin Emma huomasi Riston valehtelevan, ja katsovan irvailen uskaltaako Emma sanoa sitä ääneen vai ei.

Emma yritti pyytää eri tavoin apua, puhuen neuvolassa ja erilaisissa palavereissa, mutta ei tullut joko lainkaan kuulluksi tai puuttuminen oli jopa vaarallista. Viranomaiset olivat mielestään auttaneet antamalla taloudellista tukea sekä hyviä neuvoja ja ohjeita. Esimerkiksi ”isä ei saa olla samassa taloudessa”, vaikka Emma oli eronnut jo vuosia

sitten, asuen yksin lasten kanssa. Tai Emman on vaihdettava kotia ja puhelinnumeroa eikä saa antaa tietoja Ristolle. Emma ei kertonut, mutta jostain syystä lähes muuttopäivänä mies aina ilmestyi oven taakse. Myös puhelinnumeron, jonka Emma vaihtoi usein Risto onki jostain tietoonsa. Emma oli myös salannut sekä omat ja lastensa tiedot, mutta siitäkään ei ollut apua. Esimerkiksi he olivat muuttaneet juuri uuteen asuntoon, tähän taloon, kun Emma pyysi matkakuluja korvattavaksi Eeron huostaanoton jälkeen. Sosiaalitoimesta oli mennyt päätös myös Ristolle Emman osoitetietoineen. Kun asunnon jokaisessa huoneessa Risto oli tehnyt hänelle ja lapsille pahaa sekä tuhonnut asuntoa, irtaimistoa tai jotain lapsille tai Emmalle itselleen tärkeää, ei Emma tuntenut paikkaa enää kodikseen.

Ensimmäisen kerran, kun Emma oli ilmoittanut vakavan parisuhdepahoinpitelyn poliisille, hän joutui perumaan sen painostuksen alla, poliisin myötävaikutuksella. Risto kiristi Emmaa uhkailemalla heidän pienen Eero pojan henkeä, Emma lupautui perumaan syytteen. Risto lähti mukaan vahtimaan ja varmistamaan syytteen perumisen. Emma kuvitteli pääsevänsä poliisin kanssa kahden, jolloin voisi kieltäytyä perumasta ja kertoa Riston uhkailusta. Emman yllätykseksi paperi allekirjoitettiin keskellä aulaa Riston seisoessa vieressä. Emmalle ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin kirjoittaa peruutus.

Myös viranomaiset ”uhkailivat” Emmaa. Jos hän ei kykene pitämään Ristoa pois lasten luota, heidät otetaan kaikki huostaan, samalla salaten myös häneltä lasten olinpaikka. Emma pohti usein, miten hän kykenisi pitämään poissa miehen, joka ei pysy eikä todellakaan kysy häneltä lupaa tulla. Joskus Risto oli soittanut ennen tuloaan. Emma sanoi Ristolle, pysy poissa, anna meidän olla rauhassa, me emme halua tavata tai edes nähdä sinua. Risto oli yleensä nopeammin heidän luonaan kuin silloin, kun Emma ei edes vastannut puhelimeen.

Emma teki Riston pahoinpitelyistä rikosilmoituksia ja hankki lähestymiskiellon. Kuitenkaan viranomaisetkaan eivät kyenneet pitämään Ristoa poissa Emman luota. Emmalla ja lapsilla ei ole turvaa missään. Emma hälytti poliisin Riston rikkoessa lähestymiskieltoa, ja teki niistä rikosilmoituksia. Hän keräsi todisteita, hankki lausuntoja, keskusteli asianajajien kanssa ja istui oikeudenkäynneissä. Yhdestä Emman ja Eeron pahoinpitelystä Risto sai lopulta vain neljä vuotta ehdonalaista. Kun Risto oli rikkonut

useita kertoja, jopa vakavalla tavalla lähestymiskieltoa, raiskaamalla ja pahoinpitelemällä Emman, Risto sai 124 euroa sakkoa. Kun Emman omat kulut olivat suuremmat kuin rikoksista tuomittu sakko, hän totesi koko homman olevan turhaa. Hän kulutti vain lapsia ja kotia varten tarvitsemiaan vähäisiä voimavarojaan hukkaan. Emma myös väsyi todistelemaan Riston rajua, jopa raakaa väkivaltaa sekä taistelemaan itsensä ja lastensa puolesta niin Riston kuin viranomaisten kanssa.

Emma mieleen muistuu ainoa turvakoti kokemus. Risto tunkeutui hänen ja Eeron kotiin, ja lähes saman tien sammui Emman sänkyyn. Emma tiesi Riston vaaralliseksi, ja soitti poliisille. He vain eivät tehneet mitään ”nukkuvalla” miehelle. Eero herätti Riston itkullaan, vaikka Emma yritti kaikkensa pitääkseen Eeron hiljaisena. Risto alkoi raivota ja uhkailla. Emma pakeni vauvansa kanssa, päätyen sinä iltana turvakotiin yöksi. Turvakodissa Emma tunsi ensikerran elämässään olonsa turvalliseksi, mutta aamulla heidän piti heti poistua. Turvakoti laskutti sosiaalitoimea, joka pyysi Emmaa antamaan selvityksen. Lastensuojelutyöntekijä antoi ymmärtää heidän maksavan armosta tällä kertaa. Jatkossa Emma olisi itse maksuvelvollinen, koska hänen olisi pitänyt pysyä kotonaan. Emma koki syyllisyyttä, kun ei uskaltanut jäädä kotiin oman ja Eeron hengen uhallakin. Emma ei ole enää missään tilanteessa lähtenyt turvakotiin taikka soittanut poliisille. Jos joku muu soitti poliisit paikalle, Emma esitti kaiken olevan ihan hyvin. Riston aikaansaama nöyryytys oli jo tarpeeksi, joten viranomaistahon nöyryytystä ei Emma enää todellakaan kaivannut.

Emman päätä särkee ja korvissa humisee. Emma kokee olevansa usvan keskellä, mutta toisaalta katselevansa ulkoapäin koko elämäänsä kuin elokuvaa, johon ei voi vaikuttaa. Sami kuuluu itkevän. Emma nousee vaivalloisesti ylös, ja menee Samin luo. Hän vetää Samin syliinsä, jonka kasvoissa ja päässä näkyvät lyömisen jälkiä. Myös Emma on henkisillä ja fyysisillä ruhjeilla. Ennen Riinan kotiinpaluuta Emma puhdistaa Samin, itsensä ja kodin kuntoon, samoin kuin aina ennenkin.

TEHTÄVÄ 2.

Katso tehtävä osiosta

LIITE 4

PERHEVÄKIVALTA – verkkokurssi

LIITE 4

Pia Siitari-Parkkinen, AMK Th-opiskelija. Ohjaaja Tiina Tervaskanto-Mäentausta, HtM, Km
Oulun seudun ammattikorkeakoulu, INNOPI - projekti

TAUSTA Tarkoitus on luoda INNOPI – hankkeen tilaama Perheväkivalta (3 op) verkkokurssi. Perheväkivalta on lisääntyvä, ylisukupolvistuva, monitahoinen ja globaali ongelma. Käytännössä varhain tunnistettu perheväkivalta tai sen uhka ja siihen puuttuminen ehkäisee vakavien, jopa elinikäisten seurausten synnyn. Useimmat uhrit tavoitetaan perusterveydenhuollon, päivähoidon ja koulujen kautta.

Tavoitteet

Kurssin käytyään opiskelija osaa perusteet sekä ymmärtää perheväkivallan erityispiirteet, seurauksia ja mitä traumatisoituminen tarkoittaa yksilön elämässä ja toiminnassa. Opiskelijalla on kykyä ja keinoja tunnistaa, puuttua ja tukea. Opiskelija oivaltaa oman suojautumisen ja voimavarojen tärkeyden sekä tiedostaa sijaistraumatisoitumisen riskit ja merkit.

Toteutus

Opintojaksorakenne määrittyi pitkälti vaateesta, jossa kurssi pohjana skenaario. Sisältöön vaikuttivat lait, asetukset, suositukset ja tutkimukset. Skenaarioiden aihevalinnan perusteina olivat ajankohtaisuus, tuoreiden aineistojen saatavuus sekä mielenkiintoiset tekeillä olevat tutkimustyöt. Karsinnalla valittua koti- ja ulkomaista aineistoa hyödynnettiin skenaarioiden, oppimateriaalin ja tehtävien laadinnassa. Kurssin kokoaminen on kokonaisvaltainen ja innovatiivinen prosessi.

Tulokset

Oppimisalustana on Optima, jossa opettajalle erillinen ohjeistus. Skenaariot kuvaavat oivallisesti perheväkivallan laajuutta ja monimutkaisuutta. Kurssissa kolme osiota, joista kahdessa ensimmäisessä oma skenaario tehtävineen. Osio 1. Perusteet Osio 2. Tunnistamisen, puuttumisen ja tukemisen keinot Osio 3. Ammatilaisen oma hyvinvointi, sen riskit ja oman väkivaltatyön kehittäminen.

Opintojakson on tarkoitus olla vuonna 2012 ammattikorkeakoulun opintotarjonnassa. Kurssi soveltunee sellaisenaan myös yliopistoon. Tulevaisuudessa sama kurssi englanniksi sekä perheväkivaltaan erikoistuville syventävät opinnot olisivat aiheellisia.

Crompton, S. 2009. Rakastuin narsistiin. Minerva. Juva: WSOY.

Hellsten, T. 2010. Virtahepo olohuoneessa. 8. taskukirjapainos. Helsinki: Kirjapaja.

Joutsiniemi, M., Kaulio, P. & Mäkelä, R. 2010. Naimisissa narsistin kanssa. 4 painos. Minerva.

Kainulainen, H. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Helsinki : Ensi- ja turvakotien liitto. (Hämeenlinna : Karisto.)

Klemi, A. 2006. Henkinen väkivalta parisuhteessa. Kokemuksia henkisen väkivallan luonteesta ja satuttavuudesta. Puheviestinnän pro gradu- tutkielma. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27. Helsinki: Yliopistopaino.

Rothschild, B. & Rand, M. L. 2010. Apua auttajalle. Myötätuntouppumuksen ja sijaistraumatisoitumisen psykofysiologia. Helsinki: Traumaterapiakeskus. (Oulu: Kalevaprint.)

Salo, M. 2010. Varo narsistia! Asianajajan kokemuksia luonnehäiriöisistä. WSOY: Helsinki.

Törrönen, H. (toim.). 2009. Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Välipakka, T. & Lehtosaari, A. 2007. Sata tapaa tappaa sielu. Narsismin uhrin kertovat. 3. painos. Helsinki: Ajatus Kirjat, Gummerus. (Vantaa: Dark.)

VERKKOJULKAISU:

Hynynen, R., Juutilainen, E., Kovanen, T., Lepistö, S., Pitkänen, M., Rytönen, M. & Salmirinne, K. 2014. Rispektii – Näkökulmia nuorten kohtaamaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Verkkojulkaisu. Tulossa myös selailuversiona. Ensi- ja turvakotien liitto.

<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/julkaisut/uskalla-puhua-vakivallasta-2012/>